

Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος

**ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑ
ΒΙΩΜΑΤΑ
ΜΙΑΣ
ΕΙΚΟΣΙΠΕΝΤΑΕΤΙΑΣ**

Κείμενα στα τέσσερα παιδιά μου

ΑΘΗΝΑ, 2013

Κοινωνικοπολιτικά
βιώματα
μιας εικοσιπενταετίας

Κείμενα στα τέσσερα παιδιά μου

Κοινωνικοπολιτικά βιώματα μιας εικοσιπενταετίας
Κείμενα στα τέσσερα παιδιά μου

Αθήνα, Καλοκαίρι 2013

ISBN: 978-960-93-5380-9

Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος,
Παιδίατρος, Διδάκτωρ Ιστορίας της Ιατρικής,
Πρόεδρος Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης
Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα

Μιλτιάδου 3, Κηφισιά 14562, Αθήνα
Τηλ.: 210 8011066
www.karaberopoulos.gr
e-mail: karamber@otenet.gr

Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος

Κοινωνικοπολιτικά
βιώματα
μιας εικοσιπενταετίας

Κείμενα στα τέσσερα παιδιά μου

Αθήνα, 2013

*Αφιερώνονται
τα κείμενα αυτά, παιδιά μου,
στη σύζυγό μου, Βάσω,
τη μητέρα σας
που στωικά συμμετείχε και με στήριζε
στις τόσες δραστηριότητες μου
στο ιδεολογικό αυτό
χριστιανοκοινωνικό Κίνημα
της Χ.Δ.*

Ο πατέρας σας
Δημήτριος Καραμπερόπουλος

Εισαγωγή

Αγαπημένα μου παιδιά, Απόστολε, Κυριάκο, Πολύδωρε και Ασημίνα, στις συχνές πολύωρες συζητήσεις μας για ιδεολογικοπολιτικά θέματα, σας ανέφερα συχνά τα κοινωνικοπολιτικά βιώματά μου της εικοσιπενταετίας 1964-1989 στο Κίνημα της «Χριστιανικής Δημοκρατίας» (Χ.Δ.). Τα βιώματα αυτά τα καταγράφω, τα αποτυπώνω στα παρόντα κείμενα, για να σας δίνουν μια εικόνα της έντονης ενασχόλησής μου με το Κίνημα της Χ.Δ., το οποίο θα έλεγα χαρακτηριστικά πως μου «άνοιξε τα μάτια». Μου έδωσε δηλαδή τη δυνατότητα να δω, να γνωρίσω τις κοσμοθεωρίες, που διακινούνται στον κοινωνικό χώρο και δίνουν προτάσεις για τα διάφορα πολιτικοκοινωνικά προβλήματα. Επίσης να γνωρίσω τις δυνάμεις που κατευθύνουν τις τύχες του κόσμου και δρουν μυστικά, τις επονομαζόμενες «Σκοτεινές δυνάμεις»¹, καθώς και

1. Ο πρόεδρος της Χ.Δ., Νικ. Ψαρουδάκης, (1917-2006), εκτός από τις σημαντικές μελέτες του για τις δύο υλιστικές ιδεολογίες, του Καπιταλισμού και του Μαρξισμού-Κομμουνισμού και για την τρίτη την Χριστιανοκοινωνική, έγραψε επίσης αξιό-

τις πολιτικές δυνάμεις στην πατρίδα μας, που είναι ουσιαστικά εξαρτώμενες από άλλα κέντρα².

Έγραψα επί πλέον τα βιώματά μου, τις αναμνήσεις μου, για να τονισθεί πώς ξέφτισε ένα ιδιαίτερα πολλά υποσχόμενο ιδεολογικό, κοινωνικό και πολιτικό κίνημα. Ποιες ιδέες εμφανίστηκαν και εφαρμόστηκαν στην πορεία, ποιοι τις υπηρέτησαν σκόπιμα ή άδοξα (ο Θεός ξέρει) για να εξατμισθεί έτσι άδοξα και να παραμείνει ένα γεγονός για ειδικούς ιστορικούς μελετητές³.

λογες μελέτες σχετικά με τις δυνάμεις εκείνες που προσπαθούν να κατευθύνουν τις τύχες του κόσμου και τις οποίες αποκάλεσε με τον όρο «Σκοτεινές», όπως επεξηγεί και στα βιβλία του: Α). *Σκοτεινά Δυνάμεις και Χριστιανισμός*, Αθήνα 1963, 5^η έκδ. 1970. Β). *Οι Σκοτεινές Δυνάμεις αποκαλύπτονται*, Αθήνα 1971. Γ). *Τα μυστικά σχέδια του Διεθνούς Σιωνισμού. Τα πρωτόκολλα των σοφών της Σιών. Ένα βιβλίο-φωτογραφία της εποχής μας*, (Επιμέλεια και Εισαγωγή), Αθήνα 1976, 4^η έκδ. 1981. Δ). *Προσφυγή κατά της Μασωνίας και άλλα ντοκουμέντα*, Αθήνα 1981. Επίσης εξέδωσε αρκετά βιβλία με το ίδιο αντικείμενο στον εκδοτικό φορέα «Ορθόδοξο Μέτωπο», που ίδρυσε το 1990.

2. Όπως σας έχω αναφέρει, το 1983 σε σχετικές ομιλίες μου στις Τοπικές Οργανώσεις της Χ.Δ., Αθήνας, Πειραιά, Πετρούπολης και Βόλου, παρουσίασα την «*Ιδεολογικοπολιτική εξάρτηση των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων*». Το κείμενο αυτό των ομιλιών μου σχεδιάζω να το εκδώσω, όπως το είχα διατυπώσει τότε, για να γίνετε και εσείς γνώστες των θέσεων, που είχα αναπτύξει στο σημαντικό αυτό θέμα.
3. Κατά τις εκδηλώσεις των πενήντα χρόνων από την ίδρυση της Χ.Δ. (1953-2003) με επιστολή του ο Μαν. Μηλιαράκης πρότεινε να κάνω μια παρέμβαση πέντε λεπτών, στην οποία όμως απάντησα ανάλογα: «*Αγαπητέ Μανώλη, για την προτεινόμενη*

Μια και συμμετείχα πολύ ενεργά στα δρώμενα του Κινήματος κατά την περίοδο ιδιαίτερα μετά την πτώση της Δικτατορίας, το 1974, και αφιέρωσα ένα πολύ σημαντικό μέρος της ζωής μου και της δραστηριότητάς μου σε αυτό, θα πρέπει να αποτιμήσω εκ των υστέρων την όλη συμμετοχή μου και την εν γένει προσφορά μου. Να κρίνω τις διάφορες αποφάσεις και να εξηγήσω την καθοδική πορεία της Χ.Δ., που το άλλοτε δυναμικό αυτό Κίνημα έφτασε να είναι πλέον μια «ανάμνηση».

Τον ιδεολογικοπολιτικό πλούτο της Χ.Δ., τον αντίθετο στις καθιερωμένες αντιλήψεις που επικρατούν στην κοινωνία, δυστυχώς, αγαπημένα μου παιδιά, δεν κατορθώσαμε να τον διατηρήσουμε ζωντανό και να σας τον προσφέρουμε. Για να είσατε και σεις σε θέση να διδαχθείτε και να εγκολπωθείτε τις ιδέες του, να μπορέσετε να αναγνωρίζετε τις διάφορες κοινωνικοπολιτικές θεωρίες και τους εκφραστές τους με τα ποικίλα κινήματά τους, όπως επίσης και τις μυστικές δυνάμεις που βυσσοδομούν στο σκότος και προσπαθούν να ελέγχουν τα τεκταινόμενα της χώρας μας και του κόσμου. Να έχετε τη δυνατότητα να εκφράζεστε πολιτικά μέσα στο γίνεσθαι της κοινωνίας μας. Δυ-

παρέμβασή μου στο διήμερο εισηγήσεων-συζητήσεων για τα 50 χρόνια της Χ.Δ. με θέμα «Συμμετοχή της Χ.Δ. στην κοινωνικοπολιτική ζωή της περιόδου 1974-1989», διάρκειας 5 λεπτών, δηλ. μίας και μισής σελίδας(!), σου γνωρίζω ότι κρίνω καλλίτερα να εκφράσω τις απόψεις μου στο υπό έκδοση μελέτημά μου, στο οποίο εξ άλλων θα καταγραφούν οι απόψεις μου για πρόσωπα και καταστάσεις του Κινήματος κατά την επί 25ετία συμμετοχή μου στο Κίνημα της Χ.Δ., Δημ. Καραμπερόπουλος». Αντίγραφο της επιστολής απόκειται στο Αρχείο μου.

νάμεις ενδογενείς στη Χ.Δ. αλλά και εξωγενείς επέδρασαν ώστε να φυλλορροήσει και να περιθωριοποιηθεί αυτό το τόσο δυναμικό Κίνημα. Να μην συμμετέχει πλέον πολιτικά. Και εδώ είναι η μεγάλη ευθύνη μας.

Ωστόσο, εδώ και τέσσερα χρόνια βιώνουμε στην Ελλάδα την παρούσα κρίση, οικονομική, πολιτική, κοινωνική, πνευματική, που άρχισε κυρίως με την Μεταπολίτευση και ιδιαίτερα από την εποχή του ΠΑΣΟΚ, με τις διαλυτικές πρακτικές, τις οποίες συνέχισε και το αντίπαλο, τάχα, κόμμα της Νέας Δημοκρατίας, όπως ενδεικτικά μνημονεύονται: κατάργηση της Αγροφυλακής και της Χωροφυλακής με αποτέλεσμα ιδιαίτερα η ύπαιθρος να βιώνει την έλλειψη του αισθήματος της ασφάλειας, η χώρα μας να είναι αφύλακτη, έρμαιο στα στοιχεία που εισέβαλαν μετά το 1989 με την διάλυση του Ανατολικού Μπλοκ. Διάλυση των Συνεταιρισμών, που θα δημιουργούσαν σιγά-σιγά πολυκαταστήματα (σούπερ μάρκετ) και θα ήταν εμπόδιο στην ανάπτυξη των αντίστοιχων ξένων. Καταστροφή της κλωστοϋφαντουργίας και πολλών άλλων βιομηχανικών κλάδων.

Κομματοποίηση του κράτους, με αποτέλεσμα θα έπρεπε να γραφτεί κανείς στην Οργάνωση του κόμματος του ΠΑΣΟΚ για να διεκπεραιώσει τις εργασίες του με το Δημόσιο. Δημιουργία της κομματικής πελατείας με διορισμούς αυξάνοντας τον αριθμό των Δημοσίων Υπαλλήλων, και τόσα άλλα. Απληστία χρηματική με τα «δωράκια», τις «μίζες». Χαρακτηριστική έμεινε η φράση του τότε πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου για στέλεχός του στα Διυλιστήρια, «έ, όχι και πεντακόσια εκατομμύρια δρχ. δωράκια», δίνοντας

την εντύπωση ότι αν ήταν μικρότερο το «δωράκι» δεν θα υπήρχε ηθικό πρόβλημα. Υπερδανεισμός της χώρας χωρίς αντίστοιχη αύξηση της ελληνικής παραγωγής, με αποτέλεσμα να φθάσουμε σήμερα στην ξενική οικονομική κατοχή, που είναι και εθνική κατοχή, υπό το πέλμα της ονομαζόμενης Τρόϊκας, των δανειστών.

Σε κάθε υπουργείο να υπάρχει και ξένος υπέρ υπουργός που θα εγκρίνει ό,τι θα αποφασιστεί. Κατάντια, χωρίς δυστυχώς να ντρέπονται γι' αυτήν την κατάσταση. Γραικυλισμός, κατάπτωση πνευματική, ηθική, πολιτική σε όλα τα επίπεδα.

Κατά την άποψή μου, παιδιά μου, πέρα από την ευθύνη των δημιουργών των διαλυτικών αυτών καταστάσεων στην πατρίδα μας εκ μέρους των δύο μεγάλων κομμάτων, ΠΑΣΟΚ και Νέας Δημοκρατίας, βοήθησης και της Αριστεράς, για τη σημερινή οικονομική, κοινωνική, ηθική κρίση της χώρας μας, μεγαλύτερη ευθύνη φέρουν οι λεγόμενες «Ηθικές δυνάμεις», στις οποίες υπάγεται και το Κίνημα της Χ.Δ., οι οποίες αδράνησαν ή και ήρθαν συνεπικούροι στις διαλυτικές αυτές δυνάμεις. Καθήκον τους ήταν να επισημάνουν τους κινδύνους από τις λαθεμένες επιλογές, από όλες εκείνες τις χωρίς ηθικό έρμα απόψεις και πράξεις τους, ώστε να είναι ενημερωμένος ο λαός. Αντ' αυτού βοήθησαν τις ψευδοδημοκρατικές δυνάμεις του ΠΑΣΟΚ, ενίσχυσαν τα εκφυλιστικά στοιχεία της Νέας Δημοκρατίας, που επαγγέλονταν τους σωτήρες από την λαίλαπα του ΠΑΣΟΚ, αλλά έπραξαν τα ίδια και χειρότερα.

Σε τέσσερα χρόνια σχεδόν διπλασίασαν το χρέος της χώρας δανειζόμενοι και ακολουθούντες την ίδια

πολιτική. Υποστηρίζω ότι η ευθύνη των «Ηθικών δυνάμεων» είναι μεγάλη για τη σημερινή κατάντια της χώρας μας⁴.

4. Χαρακτηριστική εν προκειμένω είναι η παρατήρηση στην «Ελληνική Νομαρχία» του 1806, «Το πρώτον θανατηφόρον σύμπτωμα μιας ελευθέρως πολιτείας οπου πλησιάζει εις το τέλος της, ήτοι εις την δουλείαν από την οποίαν δυσκόλως ημπορεί να ξανέβγη, είναι η διαφθορά των ηθών», Ανώνυμος ο Έλλην, *Ελληνική Νομαρχία, ήτοι λόγος περί ελευθερίας*, Επιμέλεια Ν. Β. Τωμαδάκη, Β' έκδοση Βιβλιοπωλείου Ε.Γ. Βαγιονάκη, Αθήνα 1948, σελ. 68.

Β΄

**Η γνωριμία μου
με την
Χριστιανική Δημοκρατία**

Οι απαρχές

Πολλές φορές στις ιδεολογικοπολιτικές μας συζητήσεις, αγαπητά μου παιδιά, μου ζητήσατε να σας αναφέρω πώς γνώρισα τη Χ.Δ. και τι ήταν εκείνο που με έκανε να ακολουθήσω κάτι καινούργιο σε αντίθεση με τα ήδη υπάρχοντα τότε πολιτικοκοινωνικά σχήματα⁵, να ενταχθώ και να συμμετάσχω στις δραστηριότητές της. Ποιες ήταν οι αφετηρίες της πορείας. Να ερμηνευθούν κατ' αυτόν τον τρόπο οι επιλογές μου, οι οποίες σηματοδοτούν την μετέπειτα εξέλιξή μου.

Στο Βελεστίνο, όπου είδα το φως της ζωής, ως μα-

5. Στον ελληνικό πολιτικό χώρο μετά τον Εμφύλιο, το Κομμουνιστικό Κόμμα το 1947 είχε ήδη τεθεί εκτός Νόμου και οι ψηφοφόροι κατέφυγαν στο κόμμα της ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά), η οποία ιδρύθηκε το 1951. Άλλα δύο μεγάλα αστικά κόμματα ήταν η ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση) του Κων. Καραμανλή (1956) και η Ένωση Κέντρου του Γ. Παπανδρέου (1961). Αυτές ήταν κυρίως οι πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα πριν από την Δικτατορία του 1967. Σχετική ενημέρωση μπορείτε να έχετε από το βιβλίο J. Meynaud με τη συνεργασία Π. Μερλόπουλου και Γ. Νοταρά, *Πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα*, Αθήνα 1966, β' έκδ. 1974.

θητής του Γυμνασίου συμμετείχα μετά το 1958 στην άτυπη νεανική θρησκευτική κίνηση⁶, που είχε αναπτύξει ο φοιτητής αρχικά της Θεολογίας και στη συνέχεια πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Αθηνών και συγγενής μου, Ρήγας Κ. Καραμπερόπουλος. Έρχονταν

Βελεστίνο, Χριστούγεννα 1963. Αναμνηστική φωτογραφία μελών της Χριστιανικής Ομάδος Βελεστίνου μπροστά στο εικονοστάσι του Αποστόλου Θωμά. Από αριστερά: Δημήτριος Αναγνώστου, Σταύρος Παπαγεωργίου, Γεώργιος Παϊπάης, ο θεολόγος Ρήγας Κ. Καραμπερόπουλος, Δημήτριος Απ. Καραμπερόπουλος, Γιάννης Μπέλλας, Στέργιος Τάχος και Δημήτριος Νασίκας (καθιστός).

6. Εκείνο τον καιρό ο θεολόγος καθηγητής του Γυμνασίου Βελεστίνου Στυλ. Ανανιάδης, μετέπειτα Ιερέας στο Βόλο, έφερε στην Τάξη και μας έδειξε ένα βιβλίο με τίτλο «*Μέσα από τους λαμπρούς πλόνες*», (εκδόσεις "Ο Λόγος", Αθήνα 1959), που τότε είχε μεταφραστεί και εκδοθεί στα ελληνικά σχετικά με τις προσπάθειες πέντε μορφωμένων Αμερικανών, οι οποίοι με τις συζύγους τους είχαν πάει εις του Αμαζονίου τις πρωτόγονες φυλές να κηρύξουν το Ευαγγέλιο, αλλά τελικά τους βρήκε τρα-

συχνά στο Βελεστίνο και συγκεντρώνονταν τότε γύρω του αρκετοί νέοι συζητώντας πνευματικά χριστιανικά θέματα. Με πολλούς είχε συγχή αλληλογραφία βοηθώντας τον καθένα στα διάφορα πνευματικά προβλήματα του. Αυτή η άτυπη νεανική πνευματική κίνηση αναπτύχθηκε αρκετά και συνέχειά της αποτέλεσε ο «Ορθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος "Άγιος Γεδεών"»⁷, που ιδρύθηκε το 1965. Σε αυτές τις συζητήσεις έγινε αναφορά παρεμπιπτόντως και στη «Χριστιανική Δημοκρατία» του Νικολάου Ψαρουδάκη.

Από το καλοκαίρι του 1962 που μετοικήσαμε⁸ οι-

γικός θάνατος. Μάλιστα τα περιοδικά *Life* και *Reader's Digest* (Αύγουστος του 1956) είχαν αφιερώσει σελίδες για το έργο τους και τον θάνατό τους. Εντυπωσιασμένος από το βιβλίο αυτό, παρακάλεσα τον καθηγητή μου αν θα μπορούσα να το αποκτήσω πληρώνοντας το κόστος των εξήντα δρχ. κάθε εβδομάδα από δέκα, όπως και έγινε. Αυτό ήταν το πρώτο βιβλίο, που αγόρασα, και κοσμεί τώρα, όπως παιδιά μου γνωρίζετε, σε ιδιαίτερη θέση τη Βιβλιοθήκη μου.

7. Για τον Ορθόδοξο Χριστιανικό Σύλλογο «Άγιος Γεδεών» Βελεστίνου, βλ. Δημ. Αναγνώστου (επιμ.) *Η Ιστορία και η δράση του Ορθόδοξου Χριστιανικού Συλλόγου Βελεστίνου «Ο Άγιος Γεδεών»*. Ο βίος του οσιομάρτυρος Γεδεών του Καρακαλλινού, Βελεστίνο 1997, όπου όμως δυστυχώς δεν μνημονεύονται οι δραστηριότητες και η προσφορά του Ρήγα Καραμπερόπουλου στη δημιουργία του κύκλου των νέων του Βελεστίνου, που αποτέλεσε το φυτώριο για την ίδρυση του Θρησκευτικού Συλλόγου «Άγιος Γεδεών».
8. Μετά το 1960 είχε αρχίσει η εσωτερική μετανάστευση στην πρωτεύουσα για αναζήτηση εργασίας, μια και τα αγροτικά προϊόντα δεν είχαν την ανάλογη τιμή. Αρκετές οικογένειες από το Βελεστίνο είχαν μετοικήσει στην Αθήνα και αργότερα πλαισίωσαν τον ιδρυθέντα μετά εικοσαετία Σύλλογο Βελεστινιωτών Αθηνών.

κογενειακώς στην Αθήνα και μέχρι την εισαγωγή μου στην Ιατρική Σχολή, έβλεπα πολλές φορές στα περίπτερα, ιδιαίτερα της Ομονοίας και των γύρω μεγάλων οδών, αναρτημένη την εφημερίδα «Χριστιανική Δημοκρατία», όπως επίσης και τα βιβλία του Νικ. Ψαρουδάκη, «Κατηγορώ» και «Η Επανάσταση της Αγάπης». Αγόρασα μερικά φύλλα της εφημερίδας, όπως και τα βιβλία. Τα κείμενα αυτά, κατά το διάβασμά τους, ικανοποιούσαν τις αναζητήσεις μου, μια και μελετούσα και την Καινή Διαθήκη, από την οποία ο συγγραφέας πολλές φορές παρέθετε ανάλογα αποσπάσματα. Μάλιστα το βιβλίο «Η Επανάσταση της Αγάπης»⁹ το διεξήλθα και το μελέτησα συστηματικά, υπογραμμίζοντας πολλά αποσπάσματα του κειμένου. Διαπίστωνα ότι πράγματι με τις πολιτικοκοινωνικές αναλύσεις και την κριτική, που ασκούσε στα δύο κοσμοθεωρητικά πολιτικά συστήματα του Καπιταλισμού και του Κομμουνισμού, «άνοιγαν τα μάτια» μου, γνώριζα τα ιδεολογικά και κοινωνικά συστήματα, όπως επίσης και τις πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα. Μου είχε κάνει εντύπωση η σοβαρή και υπεύθυνη συλλογιστική του Νικ. Ψαρουδάκη, ο οποίος υποστήριζε ότι ή το Ευαγγέλιο είναι αληθινό και άρα θα πρέπει να οργανώσουμε και την κοινωνική μας ζωή σύμφωνα με

9. Νικόλαος Ψαρουδάκης, *Η Επανάσταση της Αγάπης. Λύσις του κοινωνικού προβλήματος υπό το φως της Χριστιανικής Κοινωνιολογίας*, Αθήνα 1958, 2^η έκδ. 1959, 3^η έκδ. 1961. Ο εύστοχος τίτλος του βιβλίου δείχνει αμέσως ότι είναι σε αντιδιαστολή με τις δύο προηγούμενες επαναστάσεις τις στηριγμένες στη βία και την αθεΐα, την Γαλλική του 1789 και την Κομμουνιστική του 1917.

αυτό ή δεν είναι αληθινό και να το αφήσουμε στην άκρη, να το πετάξουμε. Δεν μπορεί να εγκαταλείπουμε τα κοινωνικά θέματα στις υλιστικές θεωρίες για να τα επιλύσουν. Απλή και υγιής συλλογιστική.

Στο βιβλίο αυτό της «Επανάστασης της Αγάπης», παιδιά μου, τα θέματα παρουσιάζονται μεθοδικά με λογική σειρά, σε γλώσσα στρωτή, κατανοητή και όλα τεκμηριωμένα με κείμενα της Αγίας Γραφής. Διαβάζεται εύκολα τόσο από τον μορφωμένο όσο και από τον ολιγογράμματο αναγνώστη. Στο Α' Κεφάλαιο γίνεται παρουσίαση του περιεχομένου και ανάλυση της Χριστιανικής Δημοκρατίας. Στο Β' Κεφάλαιο γίνεται αναφορά στο θέμα «Χριστιανισμός και πολιτική». Τονίζεται πως και η πολιτική περιλαμβάνεται στην καθολικότητα του Χριστιανισμού. Διεξοδικά αναλύεται και αργογραφικά τεκμηριώνεται το ζήτημα των εξουσιών. Στο Γ' Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα δύο υλιστικά κοινωνικοπολιτικά συστήματα, της Κεφαλαιοκρατίας και του Κομμουνισμού. Γίνεται ανάλυση του περιεχομένου της Κεφαλαιοκρατίας ή Καπιταλισμού, που διακρίνεται σε τρία στάδια: α) Εμποροκρατία ή Μερκαντιλισμός, β) Φυσιοκρατία και γ) Ατομιστική ή Κλασσική Σχολή. Και των τριών

Η σελίδα τίτλου του σημαντικού διαφωτιστικού βιβλίου της Χ.Δ., «Η Επανάσταση της Αγάπης», τρίτη έκδοση 1961.

αυτών σταδίων γίνεται κριτική υπό το φως της χριστιανικής διδασκαλίας και αναιρούνται ως υλιστικά κατασκευάσματα, που θεοποιούν το χρήμα, την ύλη. Στη συνέχεια παρουσιάζονται και αναλύονται τα μέρη του Κομμουνισμού: α) Μαρξιστικός φιλοσοφικός υλισμός, β) Ιστορικός υλισμός, γ) Τακτική της επικρατήσεως, και δ) Επιστημονικός σοσιαλισμός. Και τα τέσσερα μέρη δείχνουν την υλιστική βάση και θεοποίηση της ύλης και κρίνονται με βάση τη χριστιανική διδασκαλία ως απορριπτέα για το καλό και την πρόοδο του ανθρώπου. Φυσικά, μετά την κριτική παρουσίαση των δυο υλιστικών κοινωνικοπολιτικών συστημάτων, της Κεφαλαιοκρατίας και του Κομμουνισμού, δίνεται αντίστοιχα η πρόταση, η θέση, το Χριστιανικό Κοινωνικό Σύστημα, για το οποίο παρουσιάζεται το περιεχόμενό του. Παράλληλα, αναλύονται και τα τρία βασικά κοινωνικά προβλήματα, της παιδείας, της εργασίας και της οικογένειας.

Η συστηματική μελέτη των κειμένων αυτών μου έδωσε τη δυνατότητα να γνωρίσω τις βασικές ιδεολογικές και πολιτικές αρχές των υπαρχουσών κοσμοθεωριών και κατ' αυτόν τον τρόπο να μη συρθώ στις ατραπούς των πολιτικών και κομματικών κατασκευασμάτων, είτε των αστικών είτε των μαρξιστικών. Επί πλέον να έχω τη δυνατότητα να κρίνω τις απόψεις τους, τις ενέργειές τους και τις πράξεις τους.

Σας αναφέρω και μια σχετική μου εμπειρία, που βίωσα εκείνη την περίοδο της αναζήτησης. Είχα επικοινωνία και με τον κύκλο του ιεροκήρυκα τότε π. Αυγουστίνου Καντιώτη (1907-2010), του μετέπειτα Μητροπολίτη Φλωρίνης. Παρακολουθούσα τα κηρύγματά του. Σε έναν υπεύθυνο θεολόγο της κίνησης αυτής

ανέφερα σχετικά με την Χ.Δ., αλλά κράτησε μια αρνητική στάση έναντί της. Τότε πράγματι κλονίστηκα, μήπως δεν ακολουθούσα τη σωστή πορεία. Στον προβληματισμό μου αυτό πρυτάνευσε η σκέψη πως ο καλλίτερος τρόπος θα ήταν να εξετάσω, να μελετήσω επισταμένως τα κείμενα του Νικ. Ψαρουδάκη, για να δω αντικειμενικά και «ιδίοις όμμασι» αν πράγματι η όλη κίνησή του βρίσκονταν στον χώρο της Εκκλησίας και δεν ήταν κάποια ξενοκίνητη προπαγανδιστική κίνηση. Έτσι ξαναμελέτησα συστηματικά και με μεγάλη προσοχή το βιβλίο «*Η Επανάσταση της Αγάπης*», ώστε να μπορέσω να διαπιστώσω αρνητικά στοιχεία, που θα επιβεβαίωναν τις εκπεφρασμένες από τον θεολόγο αντιρρήσεις. Μετά την ενδελεχή αυτή σπουδή κατέληξα πως η Χ.Δ. βρίσκονταν στον χώρο της Εκκλησίας και ότι οι διατυπωμένες πολιτικοκοινωνικές απόψεις της ήταν σωστές, πρωτότυπες και αντίθετες με τις επικρατούσες αντιλήψεις των δύο ιδεολογιών και πολιτικοκοινωνικών συστημάτων του Καπιταλισμού και του Μαρξισμού-Κομμουνισμού και των προσκείμενων σε αυτά πολιτικών κομμάτων.

Θα προσθέσω ακόμη ότι τον καιρό εκείνο της διερεύνησης, το 1963, συγγενής μου που είδε πως διάβαζα την εφημερίδα και τα βιβλία του Νικ. Ψαρουδάκη, τον κατηγόρησε ότι ήταν πλούσιος, με μεγάλη βίλα και πολυκατοικίες στο Μαρούσι, όπου έμεινε και ότι χρησιμοποιεί τον χριστιανισμό ως προπέτασμα. Τα λόγια αυτά με κλόνισαν. Ωστόσο σκέφτηκα πως το πιο σωστό θα ήταν με τα ίδια τα μάτια μου να δω αν πράγματι έμενε σε βίλα. Γι' αυτό μια Κυριακή απόγευμα που συναντήθηκα με τον συμπατριώτη μου, του χριστιανικού κύκλου του Βελεστίνου, Χρήστο

Καραγιάννη, του είπα τον προβληματισμό μου. Παίρουμε το λεωφορείο από την πλατεία Κάνιγγος, όπου ήταν η αφετηρία και πηγαίνουμε στο Μαρούσι στην οδό Βασ. Σοφίας 14, για να δούμε τη βίλα και τις πολυκατοικίες. Και είδαμε ένα χαμηλό σπίτι. Αργότερα, όταν είχα ενταχθεί στο Κίνημα είχα επίσημα επισκεφθεί το ίδιο σπίτι. Και αυτή η κατηγορία εναντίον του Νικ. Ψαρουδάκη έπεσε στο κενό. Μεγάλη προσοχή πρέπει κανείς να έχει για ό,τι ακούει και να προσπαθεί να εξετάζει την αλήθεια των πραγμάτων. Να μην παρασύρεται από τις διαδόσεις και τις συκοφαντίες.

Μέλος της Νεολαίας της Χ.Δ.

Παράλληλα, παιδιά μου, με τη μελέτη του βιβλίου «*Η Επανάσταση της Αγάπης*» είχα αρχίσει να παρακολουθώ διακριτικά τις ομιλίες που διοργανώνονταν στα γραφεία του Κινήματος, με ομιλητή κυρίως τον ευφραδή και ιδεολογικά καταρτισμένο ιατρό Παν. Κωνσταντινόπουλο, καθώς και στα γραφεία της Θεσσαλονίκης, όταν ήμουν φοιτητής στο πρώτο έτος στην Ιατρική Σχολή. Μάλιστα, είχα τότε υποστεί και μια υπερκόπωση στην προσπάθειά μου να περάσω όλα τα μαθήματα του πρώτου έτους τον Ιούνιο 1964 για να κάνω τη μεταγραφή μου στην Ιατρική Σχολή της Αθήνας¹⁰. Παρατηρούσα και προσπαθούσα να εξακρι-

10. Τότε, παιδιά μου, γνωρίστηκα με τον θείο σας, αδελφό της μητέρας σας, Γιάννη Κυρ. Κωσταρέλο, έγκριτο τώρα ιατρό παθολόγο-καρδιολόγο στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας.

βώσω αν το Κίνημα της Χ.Δ. δεν «κουβαλάει νερό σε άλλο μύλο», αν δηλαδή δεν είναι εξαρτημένη από ξενοκίνητες δυνάμεις. Αποτέλεσμα των επισταμένων αυτών παρατηρήσεων και μελετών μου ήταν να εγγραφώ το 1964 μέλος στη νεολαία της Χ.Δ., την επονομαζόμενη ΕΧΟΝ (Ελληνική Χριστιανοδημοκρατική Οργάνωση Νέων). Εντύπωση μου είχε κάνει τότε πως σε μια εκδρομή στην Αίγινα άκουσα και τραγούδια χριστιανοδημοκρατικά, όπως ο «Ύμνος της Χ.Δ.», «Ελλάδα προδομένη» «Του Θεού το κράτος» κ.ά., τα οποία με ζέση τραγούδαγε ο καλλίφωνος, λαϊκός τότε, π. Χρίστος Χριστοδούλου, ενώ τον συνοδεύαμε οι άλλοι νεολαίοι.

Θα σας αναφέρω δύο χαρακτηριστικά γεγονότα από την προ-δικτατορική δράση μου ως μέλος πλέον της νεολαίας της Χ.Δ.

Η νεολαία της Χ.Δ. στην Παμ-Φοιτητική συγκέντρωση

Το πρώτο γεγονός έλαβε χώρα όταν το Συμβούλιο της ολιγάριθμης νεολαίας της Χ.Δ. αποφάσισε να συμμετάσχει στην Παμ-Φοιτητική συγκέντρωση στα προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών, που διοργάνωνε τον Μάρτιο του 1967 η ΕΦΕΕ (Εθνική Φοιτητική Ένωση Ελλάδος). Συγκεντρωθήκαμε τα μέλη της νεολαίας στα γραφεία της Χ.Δ. (οδός Σόλωνος 126, Αθήνα) και φτιάξαμε δύο μεγάλα πανό με τα συνθήματά μας, «Οι λαοί που δεν κυβερνούνται από το Θεό κυβερνούνται από τυράννους» και το άλλο «Όχι στο μαύρο και κόκκινο υλισμό». Στο δισταγμό που μας

διέκρινε, ως πρωτόβγαλτοι σε μια τέτοια δράση, αρπάζω το ένα πανό και κατεβαίνω τη σκάλα των γραφείων πηγαίνοντας μπροστά, με αποτέλεσμα να με ακολουθήσουν οι άλλοι νεολαίοι, και ανοίγοντας δρόμο μέσα στους συγκεντρωμένους φοιτητές φθάνουμε στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου Αθηνών. Εκεί λίγο πιο πέρα από τον ανδριάντα του Ρήγα Βελεστινλή, κοντά στα άλλα πανό που άλλες νεολαίες είχαν αναρτημένα, και εμείς ξεδιπλώνουμε τα δυο πανό με τα συνθήματά μας. Δεν περνούν πέντε λεπτά και μια ομάδα αριστερών φοιτητών ορμούν και μας τα σπάζουν, διότι δεν τους άρεσαν τα συνθήματά μας. Δείγμα και αυτό της δημοκρατικότητά τους! Μάλιστα σε ένα συμφοιτητή μου, που ανήκε στη νεολαία της αριστεράς, διαμαρτυρήθηκα για την ενέργειά τους αυτή. Πάντως η συμμετοχή μας αυτή ήταν μια εμπειρία για τη νοοτροπία που κυριαρχεί στην πολιτική ζωή, η νοοτροπία της αριθμητικής δύναμης.

Χριστιανοδημοκρατική Φοιτητική Παράταξη στην Ιατρική Σχολή Αθηνών

Το δεύτερο περιστατικό έχει να κάνει με τη δημιουργία της «Χριστιανοδημοκρατικής Φοιτητικής Παράταξης» στην Ιατρική Σχολή Αθηνών. Ως μέλος της νεολαίας της Χ.Δ. προσπάθησα να κάνω γνωστή την παρουσία της στον φοιτητικό χώρο της Ιατρικής Σχολής Αθηνών με τη συμμετοχή μου στις έντονες ιδεολογικοπολιτικές συζητήσεις, που γίνονταν στο χώρο της Ιατρικής Σχολής στο Γουδί και μάλιστα στον περιβάλλοντα χώρο του ανδριάντα του Πατέρα της Ια-

τρικής, Ιπποκράτη¹¹. Η γνώση που αποκτήθηκε με τη μελέτη των βιβλίων της Χ.Δ. για τα ιδεολογικά χαρακτηριστικά των δύο κοσμοθεωρητικών συστημάτων, του Καπιταλισμού και του Κομμουνισμού, μου έδινε την μεγάλη ευχέρεια να συζητώ και να αναιρώ τα ιδεολογικά επιχειρήματα των συναδέλφων με τις μαρξιστικές κυρίως αντιλήψεις. Έτσι προχώρησα στη δημιουργία της «Χριστιανοδημοκρατικής Φοιτητικής Παράταξης» στην Ιατρική Σχολή. Συγκεκριμένα υποστήριζα ότι οι νεολαίοι φοιτητές της Χ.Δ. θα έπρεπε να συμμετέχουν στις φοιτητικές εκλογές με διακριτή ονομασία, κάτι που δεν το τόλμησαν τα μέλη της νεολαίας μας, που ήταν φοιτητές στο Πολυτεχνείο. Αποτέλεσμα αυτής της άποψής μου ήταν η δημιουργία της «Χριστιανοδημοκρατικής Φοιτητικής Παράταξης»¹² στην Ιατρική Σχολή Αθηνών και η συμμετοχή μας στις φοιτητικές εκλογές την Άνοιξη του 1967. Κάθε έτος της Ιατρικής είχε τότε τις εκλογές του με κοινό ψηφοδέλτιο, όπου αναγράφονταν αλφαβητικά τα ονόματα των υποψηφίων για το Διοικητικό Συμβούλιο του «Συλλόγου Φοιτητών Ιατρικής Αθηνών» (ΣΦΙΑ).

Στην «Χριστιανοδημοκρατική Φοιτητική Παράταξη» της Ιατρικής Σχολής Αθηνών συμμετείχαν πέντε φοιτητές: ο Ηλίας Πουγούνιας στο έκτο έτος, ο Γεώργιος Ευαγγελάτος στο τέταρτο έτος, ο Δημήτριος

11. Τον ανδριάντα του Ιπποκράτους στην Ιατρική Σχολή Αθηνών, τον δώρισε ο ιατρός και ιστορικός της Ιατρικής, Δωδεκανήσιος από την Κάλυμνο, Σκεύος Ζερβός (1875-1966).

12. Εδώ θα πρέπει να παρατηρήσω ότι η δημιουργία της πρώτης αυτής «Χριστιανοδημοκρατικής Φοιτητικής Παράταξης» στην Ιατρική Σχολή Αθηνών, δυστυχώς αγνοήθηκε από την Χ.Δ.

Καραμπερόπουλος και ο Μιχάλης Ρακιντζάκης στο τρίτο έτος και ο Παναγιώτης Κολιομιχάλης στο δεύτερο έτος. Μάλιστα είχαμε εκδώσει και σχετική Διακήρυξη, που την υπογράφαμε και είχαμε κάνει και μια συνάντηση στα γραφεία της Χ.Δ. με άλλους συναδέλφους της Ιατρικής στις 2 Μαρτίου 1967. Έκανε εντύπωση στον συνδικαλιστικό φοιτητικό χώρο η πρωτόφαντη αυτή παρουσία της «Χριστιανοδημοκρατικής Συνδικαλιστικής Παράταξης» στην Ιατρική Σχολή. Δώσαμε το παρόν, το δικό μας στίγμα¹³. Κάναμε μια αρχή και δείξαμε το δρόμο για τη δημιουργία της «Χριστιανοδημοκρατικής Φοιτητικής Παράταξης» και στις άλλες Σχολές. Μάλιστα στις φοιτητικές εκλογές του έτους μου με ψήφισαν εκτός των άλλων συναδέλφων και οκτώ συνάδελφοι «μονοκούκι», (στο ψηφοδέλτιο έβαλαν μόνο ένα σταυρό στο όνομά μου), που έκανε εντύπωση κατά την διαλογή των ψηφοδελτίων για την ιδιαίτερη αυτή απήχηση της παράταξής μας. Ένας εξ αυτών των οκτώ, ο φίλος Γεώργιος Αν-

13. Νομίζω ότι καλό είναι με την ευκαιρία να μνημονεύσω τον αντίκτυπο του ήθους που από την πρώτη στιγμή δώσαμε. Όταν κάπου στην οδό Ιπποκράτους, μετά τη Φοιτητική Λέσχη, συναντηθήκαμε οι εκπρόσωποι των παρατάξεων για να συντάξουμε τον κατάλογο των φοιτητών του Γ' έτους της Ιατρικής Σχολής Αθηνών που θα ψήφιζαν, κάποια στιγμή η συνάδελφος Τζένη Παπαδοπούλου (τόρα είναι Παιδίατρος) ήθελε να φύγει για λίγο σε μια δουλειά. Τότε οι άλλοι συνάδελφοι της είπαν «μα δεν φοβάσαι να μην αλλοιώσουμε τον κατάλογο όσο θα λείπεις;». Και αυτή απάντησε, «εφόσον θα είναι ο Χριστιανοδημοκράτης δεν θα επιτρέψει να γίνει κάτι τέτοιο». Αντιλαμβάνεστε, παιδιά μου, τι αντίκτυπο έχει η σοβαρότητα και το ήθος, που αποσπά την εμπιστοσύνη.

τωνακόπουλος, καθηγητής Ιστολογίας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, μέχρι σήμερα τονίζει το γεγονός ότι ήταν ένας ψηφοφόρος από τα οκτώ «μονοκούκια».

Ωστόσο, στις 20 Απριλίου ήταν οι εκλογές στο τέταρτο έτος της Ιατρικής Αθηνών και μετά το πέρας των εκλογών κατευθυνθήκαμε στα γραφεία του Κινήματος για να γίνει η σχετική ενημέρωση. Και την επομένη ημέρα, την 21^η Απριλίου 1967, ξυπνήσαμε με τις ερπύστριες (τανκς) στους δρόμους της Αθήνας. Αρχίζει η Δικτατορία των Συνταγματαρχών με τα τόσα δεινά, που επέσυρε στη χώρα και ιδιαίτερα στην Κύπρο, μετά την υπογραφή από τον δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο το 1968 της απόσυρσης της Μερραρχίας, την οποία είχαν κρυφά αποστείλει το 1964 ο τότε πρωθυπουργός και αρχηγός της Ένωσης Κέντρου Γεώργιος Παπανδρέου και ο υπουργός Εθνικής Αμύνης Πέτρος Γαρουφαλιάς και με την οποία η Κύπρος ήταν απόρθητη. Κατέστη έκτοτε αδύναμη, απροστάτευτη και εύκολη λεία στον «Αττίλα» το 1974. Και μόνο γι' αυτή του την ενέργεια, την προδοτική, (αν η πράξη αυτή δεν είναι προδοσία, τότε τι είναι προδοσία;) να αποσύρει τη Μερραρχία από την Κύπρο και να την αφήσει αφρούρητη, θα έπρεπε να είχε καταδικαστεί.

Με την ευκαιρία προσθέτω ότι, όταν στο περιοδικό του Συλλόγου Φοιτητών Ιατρικής Αθηνών (ΣΦΙΑ) με τίτλο «*Φοιτητής Ιατρικής*»¹⁴ δημοσιεύθηκε ενός συ-

14. Βλ. περιοδικό «*Φοιτητής Ιατρικής*» του Συλλόγου Φοιτητών Ιατρικής Αθηνών (ΣΦΙΑ), τεύχ. 1, Αθήνα, Νοέμβριος 1966, σελ. 6-9, και τεύχ. 2, Φεβρουάριος 1967, σελ. 46-47. Τα δυο αυτά τεύχη απέκινται στο Αρχείο της Βιβλιοθήκης μου.

ναδέλφου το άρθρο «Η προέλευση της ζωής», στο οποίο προβάλλονταν οι σχετικές υλιστικές αντιλήψεις, έστειλα επιστολή, που δημοσιεύθηκε στο επόμενο τεύχος, τονίζοντας τις αντίστοιχες χριστιανικές απόψεις στο θέμα.

Γ΄

**Η περίοδος της Δικτατορίας
(1967-1974)**

Η περίοδος της Δικτατορίας (1967-1974)

Πολλές φορές κατά τις συζητήσεις μας, αγαπημένα μου παιδιά, σας είχα μιλήσει για τις εμπειρίες μου κατά την εποχή της Απριλιανής Δικτατορίας του 1967. Διεκόπη η έκδοση της εφημερίδας της Χ.Δ. Τα στελέχη¹⁵ επέστρεψαν από τους Νομούς, όπου βρίσκονταν

15. Είχα προτείνει στα παλιά στελέχη της Χ.Δ. (Ζώη Μεταξά, π. Χρίστο Χριστοδούλου, Χαράλαμπο Κοντό) να γράψουν τις εμπειρίες τους από τις περιόδους τους που είχαν στις διάφορες περιοχές της Ελλάδος μέχρι το 1967. Τα στελέχη αυτά ήταν αφιερωμένα στον διαφωτιστικό αγώνα της Χ.Δ. Περιδεύανε στην επαρχία, από χωριό σε χωριό, από πόλη σε πόλη, διέδιδαν τις κοινωνικοπολιτικές αρχές του τρίτου δρόμου, του Χριστιανοκοινωνικού, ξεσκεπάζοντας τον διπρόσωπο υλισμό, Καπιταλισμό και Κομμουνισμό, με τις ομιλίες, την εφημερίδα και τα βιβλία, «Κατηγορώ» και «Η Επανάσταση της Αγάπης». Είχε μάλιστα στη Χ.Δ. δημιουργηθεί Σχολή Στελεχών γι' αυτόν τον σκοπό. Και ενώ αρχικά μετά τη Δικτατορία είχε τεθεί στους στόχους να επαναλειτουργήσει η Σχολή Στελεχών, όπως διαπιστώνεται στην επιστολή της Επιτροπής Περιφερειακής Οργάνωσης (Ε.Π.Ο.) της Χ.Δ., 20 Ιανουαρίου 1976, υπογεγραμμένη από τον πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη και τον Γεώργ. Παπαδόπουλο, (αντίγραφο βρίσκεται στο Αρχείο

κατά τον τότε προεκλογικό αγώνα για τις εκλογές του 1967, διότι θα συμμετείχαν ως υποψήφιοι με συνδυασμό της Χ.Δ. ως ανεξάρτητο κόμμα σε έξι νομούς (Ηρακλείου, Χανίων, Θεσσαλονίκης, Κατερίνης, Σερρών και Κοζάνης). Συγκεντρωνόμασταν πάλι στα γραφεία, συζητούσαμε και ανταλλάσσαμε απόψεις και ιδέες περί του πρακτέου στα νέα πολιτικοκοινωνικά δεδομένα μετά την επιβολή της Δικτατορίας.

Κατά την εποχή της Δικτατορίας ως φοιτητής και μέλος της νεολαίας της Χ.Δ. είχα αρχίσει να έχω επαφές με τα μέλη μας κατά τις επισκέψεις μου στο Βελεστίνο, στο Σέσκλο και το Βόλο. Η επικοινωνία αυτή ενίσχυσε τη σύσφιξη των σχέσεων και την ανάπτυξη αγωνιστικού φρονήματος. Στη συνέχεια αναφέρω μερικές από τις σημαντικές ενέργειες στις οποίες συμμετείχα και που χαρακτηρίζουν την ιδεολογικοπολιτική μας πορεία.

Τακτική δράσης κατά την εποχή της Δικτατορίας

Από τα πρώτα θέματα που συζητήθηκαν μεταξύ των στελεχών της Χ.Δ. και της νεολαίας EXON ήταν η τακτική που θα έπρεπε να ακολουθηθεί τότε με τις νέες καταστάσεις. Τα γραφεία του Κινήματος ήταν ανοιχτά και αρκετά μέλη και φίλοι έρχονταν σε επι-

μου), δυστυχώς αγνοήθηκε αυτή η πρακτική. Η μη λειτουργία της Σχολής Στελεχών ήταν μία ακόμη από τις αιτίες για τις «αρρυθμίες» στη μεταδικτατορική υπόσταση του Κινήματος. Θα είχαν προληφθεί πολλές ελλείψεις ιδεολογικών γνώσεων από πολλά μετέπειτα στελέχη και μέλη.

κοινωνία. Όμως σύντομα ανέκυψε έντονα το θέμα της μορφής δράσης απέναντι στη Δικτατορία. Συζητήσεις πολύωρες άρχισαν μεταξύ των μελών και ιδιαίτερα των μελών της νεολαίας. Ορισμένα μέλη, που είχαν αριστερές καταβολές, μετ' επιτάσεως υποστήριξαν την έναρξη δυναμικών παράνομων δραστηριοτήτων (σαμποτάζ), όπως εφήρμοζαν μέλη που επηρεάζονταν ή κατευθύνονταν κατά κανόνα από το Κομμουνιστικό Κόμμα, του οποίου η πρακτική αυτή ήταν βασική γραμμή δράσης. Άλλα μέλη αντίθετα, όπως και ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης, υποστήριξαν ότι στην πρακτική των Χριστιανών πρωτεύει ο λόγος και η δημόσια έκφραση των απόψεων και όχι οι πρακτικές των κομμουνιστικών οργανώσεων. Έγινε ενδελεχής συζήτηση με την διατύπωση πολλών επιχειρημάτων και από τις δύο πλευρές. Τελικά επικράτησε η άποψη την οποία ανέπτυξε διεξοδικά και υποστήριξε με αγιογραφικά κείμενα ο Πρόεδρος και με την οποία συμφωνούσα, πως ως Χριστιανοί θα πρέπει να διατυπώνουμε τις απόψεις μας, να εκφράζουμε με παρρησία τις ιδέες μας, αγηφώντας τις συνέπειες. Αποτέλεσμα αυτής της θέσης ήταν οι διάφορες εκδηλώσεις της Χ.Δ. που έλαβαν χώρα κατά το χρονικό διάστημα της Δικτατορίας (Απρίλιος 1967- Ιούλιος 1974).

**Επιστολή διαμαρτυρίας
του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη
στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο το 1967**

Δύο μήνες μετά την επιβολή της Δικτατορίας, την 1^η Ιουνίου 1967, ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης

έστειλε επιστολή¹⁶ στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο, διαμαρτυρούμενος για την στάση της Εκκλησίας της Ελλάδος έναντι των δικτατόρων, ευλογώντας ουσιαστικά την κατάλυση της δημοκρατίας, ενώ θα έπρεπε ως χριστιανοί να είναι υπέρ της δημοκρατικής διακυβέρνησεως. Ενδεικτικά καταχωρίζονται λίγες γραμμές από την επιστολή εκείνη: «...*Η 21^η Απριλίου είναι μια άλλη εκδήλωση της αστικής παρακμής, ένας σφαδασμός του αντίχριστου υλιστικού τέρατος, που ψυχορραγεί μέσα στην ίδια του την πτωμαϊνή. Γι' αυτό, ενώπιον Θεού και ανθρώπων, καταγγέλλουμε την κυβέρνηση της 21^{ης} Απριλίου σαν Χριστιανικά απαράδεκτη για τους κάτωθι λόγους: 1). Είναι παράνομη. Ανέβηκε στην Αρχή γκαγκστερικά αφού κατέλυσε τις νόμιμες Αρχές και το Σύνταγμα..., 2). Είναι Αντιχριστιανική. Η Χριστιανική διδασκαλία ως κόρη οφθαλμού διαφυλάττει την ελευθερία του ανθρώπου. Ο Θεός δεν την παραβιάζει ούτε προκειμένου να βάλει τον άνθρωπο στον Παράδεισο..., 3). Αποτελεί εθνικό κίνδυνο. Μέχρι σήμερα κλείναμε το στόμα του Κομμουνισμού εκτός των άλλων και με το επιχείρημα της βίας, τόσο στην κατάληψη της εξουσίας (επανάσταση) όσο και στην διατήρησή της (δικτατορία του προλεταριάτου)...*».

Στο σημείο αυτό έχει ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι οι νεολαίοι της Χ.Δ. σκέφθηκαν πως, στην περίπτωση που η επιστολή δοθεί στην Ασφάλεια της δικτατορικής

16. Η επιστολή αυτή του 1968 στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο δημοσιεύθηκε στην εφημ. «Χριστιανική», 18 Απριλίου 1975. Ευχαριστίες πολλές στον π. Χρίστο Χριστοδούλου, ο οποίος μου δάνεισε τους βιβλιοδετημένους τόμους με τις εφημερίδες του Κινήματος της Χ.Δ. από το 1953 έως το 1984.

κυβέρνησης και συλληφθεί ο πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης, θα έπρεπε να είμαστε προετοιμασμένοι, ώστε να ενημερωθούν πάραυτα οι ξένες Πρεσβείες, τα ξένα δημοσιογραφικά Πρακτορεία και οι ελληνικές εφημερίδες. Για το σκοπό αυτό επιστρατεύθηκαν τα μέλη της νεολαίας, τα οποία για πολλές μέρες συγκεντρώθηκαν στο ημιυπόγειο διαμέρισμα στην πλατεία Βικτωρίας του μέλους της EXON, φοιτητή τότε του Πολυτεχνείου, Κώστα Πατμανίδη. Καταστρώθηκε πλάνο ώστε σε περίπτωση σύλληψης του Προέδρου ο καθένας να παρέδιδε σε συγκεκριμένη Πρεσβεία ή διεθνή Πρακτορεία ειδήσεων ένα ενημερωτικό φάκελο με την επιστολή, που είχε αποσταλεί στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο και μια διαμαρτυρία για τη σύλληψη του Προέδρου της Χ.Δ. από τη Δικτατορία.

Έτσι ο κάθε νεολαίος είχε αρχίσει να διερευνά (μια και όλοι μας ήμασταν αρχάριοι) πού βρίσκεται η κάθε Πρεσβεία, τα ξένα ειδησεογραφικά Πρακτορεία και οι εφημερίδες. Είχα αναλάβει να επιδώσω το σχετικό φάκελο στην Πρεσβεία της Γιουγκοσλαβίας που βρίσκεται στην οδό Βασ. Σοφίας 106, Αθήνα, κοντά στο Ιπποκράτειο Νοσοκομείο. Στα γραφεία της Χ.Δ. είχαμε παράνομα κρύψει έναν πολύγραφο, τον οποίο μυστικά χρησιμοποιούσαμε, ενώ ένας άλλος πολύγραφος είχε δηλωθεί στην Ασφάλεια. Μετά την παραλαβή της επιστολής του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη από τον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο δεν δόθηκε συνέχεια και έτσι οι φόβοι μας δεν επιβεβαιώθηκαν για πιθανή σύλληψή του. Πάντως η επιστολή αυτή πολυγραφημένη κυκλοφορήθηκε ευρύτατα εκείνο τον καιρό από χέρι σε χέρι.

Κριτική του Συντάγματος της Δικτατορίας το 1968

Ένα γεγονός θαρραλέας έκφρασης των δημοκρατικών ιδεών και της αντίθεσης στη Χούντα των Συνταγματαρχών ήταν η δημοσίευση της Κριτικής του Συντάγματος του Παπαδόπουλου τον Απρίλιο του 1968. Στο πυκνογραμμμένο αυτό κείμενο των τριάντα δύο σε-

Η σελίδα τίτλου της «Κριτικής του Συντάγματος» της Δικτατορίας το 1968.

λίδων με τίτλο «Κριτική του Συντάγματος υπό το φως του Χριστιανισμού» γίνεται μια τεκμηριωμένη παράθεση στοιχείων για τη μη αντιστοιχία μεταξύ του πρώτου άρθρου στο οποίο γίνεται επίκληση της Αγίας Τριάδος και του περιεχομένου του. Το κείμενο είχε συζητηθεί στα γραφεία της Χ.Δ. με την παρουσία πολλών μελών. Στην κριτική γίνεται παράθεση χωρίων από την Αγία Γραφή, για υποστήριξη των αναγραφόμενων. Η επιχειρηματο-

λογία έκανε εντύπωση, όπως και η δημόσια έκφραση της αυστηρής αυτής κριτικής του νέου Συντάγματος που προωθούσε η δικτατορική κυβέρνηση.

Ας καταχωρισθούν δύο αποσπάσματα από το κριτικό αυτό κείμενο. Στη σελ. 22 τονίζεται χαρακτηριστικά: «Όπως είπαμε το Σχέδιο του Συντάγματος είναι κομπλεξικό και η φοβία που το κατέχει είναι έκδηλη.

Φοβάται, θα λέγαμε, και τον ίσκιο του! Γι' αυτό και σε κάθε κίνηση, κάθε θόρυβο, κάθε φωνή προτάσσει το όπλο του "Απαγορεύεται"! Διατάσσει την κατάσχεση κάθε εντύπου που "αποβλέπει οπωσδήποτε εις την προβολήν και διάδοσιν ιδεών, αρχών ή απόψεων πολιτικών κομμάτων, τα οποία ετέθηκαν εκτός νόμου"...».

Και το δεύτερο απόσπασμα είναι από τον Επίλογο, σελ. 31, «...Εάν η Συντακτική Επιτροπή ήξερε τι βάρος και τι συνέπειες έχει το Όνομα της Αγίας Τριάδος ή δεν θα το χρησιμοποιούσε σαν κεφαλή αυτού του Συντάγματος ή θα άλλαζε το σώμα του. Γιατί η εντολή που πήρε ήταν να φτιάξει Σύνταγμα και όχι κοσμοθεωριακό τέρας! Μιλάει για Ελληνοχριστιανικό πολιτισμό, αλλά δεν καθορίζει το περιεχόμενό του και καθένας μπορεί να εννοεί ό,τι θέλει. Η ασάφεια σ' ένα τόσο σοβαρό θέμα χαρακτηρίζει τις αστικές προθέσεις. Το καθεστώς χρειάζεται κατάλληλες θολούρες για να κρύβη τη γύμνια του. Οι πεντακόσιοι πλουτοκράτες του Αμερικανού γεροσσιαστού Άρμουρ [Norman Armour, 1887-1982] πρέπει να προστατευθούν από τα αδιάκριτα βλέμματα των 8 εκατομμυρίων ειλωτών του λαού μας, την ώρα που ξαφρίζουν τον κόπο τους!...».

Τα μέλη και φίλοι της Χ.Δ. συνέβαλαν στην πώληση των αντιτύπων σε όλη την Ελλάδα δίνοντας και επί πλέον ένα αίσθημα αισιοδοξίας για την κατάσταση, πως δεν είναι όλοι προσκυνημένοι στη Δικτατορία. Μάλιστα, εκείνο τον καιρό μαζί με τον συμφοιτητή μου στην Ιατρική Σχολή Γιώργο Ευαγγελάτο (τόρα είναι ψυχίατρος στην Πάτρα) πωλούσαμε στην Πανεπιστημίου, μπροστά από τον Κεντρικό Κτίριο του Πανεπιστημίου Αθηνών, αντίτυπα από την Κριτική αυτή του Συντάγματος του δικτάτορα Παπαδό-

πουλου. Φανταστείτε, παιδιά μου, τόλμη και θάρρος τον καιρό εκείνο της Δικτατορίας!

Ας προστεθεί ότι, αν και το κείμενο της Κριτικής είχε, μετά μίας εβδομάδας εξονυχιστικό έλεγχο, την έγκριση του αρμοδίου υπουργείου Προεδρίας, άρχισε όμως σύντομα να κατάσχεται αρχής γενομένης από την Μεραρχία Κοζάνης και στη συνέχεια και σε άλλα μέρη της Ελλάδος, μέχρι που στις διαμαρτυρίες του προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη δόθηκε τελική απάντηση οριστικής απαγόρευσης στις 29 Μαΐου 1968. Μάλιστα μερικά μέλη της Χ.Δ. είχαν προσαχθεί σε δίκη, όπως και ο ίδιος ο Πρόεδρος, ως συντάκτης του βιβλίου, εισήχθη σε δίκη στις 26 Μαρτίου 1969 με την κατηγορία της «περιύβρισης Αρχής, διασπορά ψευδών ειδήσεων και αντεθνικής προπαγάνδας» και του επεβλήθη ποινή φυλακίσεως τριών μηνών με τριετή αναστολή¹⁷.

Έκδοση της εφημερίδας «Χριστιανική»

Ένα τέταρτο χαρακτηριστικό γεγονός της δημόσιας έκφρασης της γνώμης, του λόγου, μετά την κατάργηση

17. Σχετικές πληροφορίες για τα γεγονότα με την απαγόρευση και τις εν συνεχεία δίκες των μελών της Χ.Δ. μπορείτε να δείτε στις πολυγραφημένες επιστολές της «Χριστιανικής Δημοκρατίας», υπογεγραμμένες από τον Πρόεδρο Ν. Ψαρουδάκη προς τους αντιπροσώπους και συνδρομητές στις 10 Απριλίου 1968, 1^η Ιουνίου 1968 και 6 Απριλίου 1969, που είναι κείμενα όλο θάρρος και πίστη για το καλό. Αντίτυπα αυτών των επιστολών απόκεινται στο Αρχείο μου.

της προληπτικής λογοκρισίας από τη Δικτατορία, ήταν και η έκδοση το 1970 της εφημερίδας με τίτλο «Χριστιανική» (η Λογοκρισία έκοψε το «Δημοκρατία»). Το πρώτο φύλλο εκδόθηκε τον Ιανουάριο του 1970. Καταβλήθηκε προσπάθεια να δημιουργηθούν κατά τόπους αντιπρόσωποι της δίνοντάς τους σχετικό «Δελτίον Αντιπροσώπου» της εφημερίδας «Χριστιανική» υπογεγραμμένο από τον Πρόεδρο, με σκοπό να έρχονται σε επαφή με τους συνδρομητές, να εγγράφουν νέους συνδρομητές, να διαθέτουν τα βιβλία του Κινήματος και το Ημερολόγιό του. Έτσι χορηγήθηκε και σε μένα με ημερομηνία 1η Νοεμβρίου 1970 το σχετικό «Δελτίον Αντιπροσώπου», που βρίσκεται στο Αρχείο μου.

Η «Χριστιανική» αποτέλεσε τη σημαντικότερη αντιστασιακή εφημερίδα, που, όπως χαρακτηριστικά έγραφαν τα ξένα ειδησεογραφικά Πρακτορεία, ο Νικ. Ψαρουδάκης τα έγραφε και τα δημοσίευε φανερά και οι αναγνώστες τα διάβαζαν κρυφά. Η κυκλοφορία της έφτανε στις 100.000 περίπου χιλιάδες φύλλα σε κάθε εβδομαδιαία έκδοσή της. (Και αυτή η θαυμάσια δραστηριότητα δυστυχώς δεν αξιοποιήθηκε από το Κίνημα, ούτε προβλήθηκε, όπως άλλωστε θα άρμοζε). Το άρθρο μάλιστα «Έπεσε ο τύραννος, να πέσει και η τυραννία»¹⁸ στο τελευταίο της φύλλο, 5 Δεκεμβρίου

18. Άρθρα της «Χριστιανικής», όπως μου έγραψες Ασημίνα σε ηλεκτρονικό μήνυμά σου προ ημερών, τα είδες να μνημονεύονται σε σχετικό κείμενο στο διαδίκτυο, όπου διάβαζες, «όσοι έχουν την ανάλογη ηλικία θα θυμούνται τη “Χριστιανική” του Ψαρουδάκη να βγαίνει στα περίπτερα με πηχυαίους τίτλους “Για ποια δημοκρατία μιλάτε, κ. Παπαδόπουλε;” και “Όχι στη δικτατορική πρόκληση”».

1973, πριν από το κλείσιμό της από το Καθεστώς, έμεινε στη μνήμη όλων ως ένα χαρακτηριστικό άρθρο του αντιδικτατορικού αγώνα της Χ.Δ.

Ωστόσο, η αρθρογραφία αυτή του Προέδρου με την τόση κυκλοφορία και την απήχηση που είχε στο εσωτερικό της χώρας αλλά και στο εξωτερικό, μετά τα γεγονότα του Πολυτεχνείου και την ανάληψη της εξουσίας από τον Διοικητή της ΕΣΑ (Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία) Δημ. Ιωαννίδη¹⁹, ο οποίος ανέ-

19. Με την ευκαιρία θα πρέπει να αναφερθούν, για την ενημέρωσή σας παιδιά μου, ότι η επιβολή της Δικτατορίας το 1967 από τον Γεώργιο Παπαδόπουλο, καθώς και η επακολουθήσασα ανατροπή του μετά τα γεγονότα του Πολυτεχνείου το 1973 από τον Δημ. Ιωαννίδη είχαν να κάνουν με τα συμφέροντα στην περιοχή μας της Αμερικής και του Ισραήλ. Σχετικά με τα ελατήρια της επιβολής της Δικτατορίας της 21^{ης} Απριλίου επισημαίνεται ότι «στον στραγγαλισμό της δημοκρατίας πρωταρχικό ρόλο έπαιξαν τα στρατηγικά συμφέροντα της Αμερικανικής πολιτικής... Η Βουλή, ο ελεύθερος Τύπος, οι Οργανώσεις, όσο κι αν είχαν διαβρωθεί, παρέμειναν ενοχλητικοί φραγμοί για ορισμένα επιτελικά σχέδια, όπως ο "Ελλημενισμός", ο εφοδιασμός του Ισραήλ ή η διχοτόμηση της Κύπρου». Μάλιστα για το καθεστώς των Συνταγματαρχών ο Νίξον έλεγε, «Το ελληνικό καθεστώς είναι ισχυρό θεμέλιο της στρατηγικής μας, απαραίτητο για την υπεράσπιση του Ισραήλ», Γιάννης Κάτρης, *Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα, 1960-1970*, αναθεωρημένη έκδοση εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1974, σελ. 81 και 397 αντίστοιχα. Παρόμοια για την ανατροπή του δικτάτορα Γεώργ. Παπαδόπουλου σημειώνεται ότι «το 1973 στον πόλεμο του Γιομ Κιπούρ [ή αλλιώς Δ' αραβοϊσραηλινός πόλεμος τον Οκτώβριο του 1973. *Γιομ Κιπούρ* ονομάζεται η ισραηλινή εορτή της Σκηνοπηγίας, ή αλλιώς "Ημέρα της Εξιλέωσης"] ο δικτάτορας Παπαδόπουλος θέλοντας να κάνει τον "Ελ-

Η πόρτα της εφημερίδας «Χριστιανική» αλυσοδέθηκε το 1973 από την Δικτατορία.

λγνα Νάσερ", απαγόρευσε στα αμερικανικά βομβαρδιστικά να ανεφοδιαστούν στη Σούδα για να κατευθυνθούν στη Μέση Ανατολή προκαλώντας, ίσως εν αγνοία του, μια μείζονα και άμεση γεωπολιτική μετατόπιση της χώρας, την οποία ο ίδιος πλήρωσε με την πτώση του λίγες εβδομάδες αργότερα στο Πολυτεχνείο...», Γεώργιος Π. Μαλούχος, *Η άνοδος και η πτώση της Γερμανικής Ευρώπης*, εκδόσεις Πατάκη, β' έκδ. Αθήνα, Νοέμβριος 2012, σελ. 265.

τρεψε τον Γεώργιο Παπαδόπουλο, έγινε αιτία να συλληφθεί ο πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης. Αποτέλεσμα ήταν να εξοριστεί στη Γυάρο, ενώ τα γραφεία σφραγίστηκαν στις 8 Δεκεμβρίου 1973, όπως δείχνει και η φωτογραφία με δύο λουκέτα. Ωστόσο μετά την κατάρρευση της Δικτατορίας, τον Ιούλιο του 1974, ο Πρόεδρος επέστρεψε από τη Γυάρο.

**Συζήτηση της Τριλογίας
«Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας»,
του Νικ. Ψαρουδάκη και «Χριστιανισμός
και Πλούτος» του Γεωργίου Ροδίτη**

Κατά την περίοδο της Δικτατορίας, παιδιά μου, ο Πρόεδρος είχε γράψει μια σημαντική τριλογία με τίτλο «Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας», που είχαν διαβαστεί στα μέλη για σχετικές παρατηρήσεις. Το πρώτο μέρος φέρει τον τίτλο «*Το κατεστημένο υπό το φως του Χριστιανισμού*», το δεύτερο μέρος «*Για μια Χριστιανική Δημοκρατία*» και το τρίτο μέρος της τριλογίας είχε τίτλο «*Το επίγειο σχέδιο του Θεού*». Στα κείμενα αυτά περιλαμβάνονταν οι προηγούμενες θέσεις του Νικ. Ψαρουδάκη συμπληρωμένες και με νέα στοιχεία, έτσι ώστε να δίνουν την πλήρη εικόνα του «Τρίτου δρόμου» ενάντια στα ήδη υπάρχοντα δύο πολιτικοκοινωνικά συστήματα, του Καπιταλισμού και του Μαρξισμού-Κομμουνισμού. Η μελέτη των βιβλίων αυτών προσφέρει στον αναγνώστη τις γνώσεις εκείνες, ώστε να γνωρίσει σε βάθος τις κοσμοθεωρίες και τα πολιτικοκοινωνικά συστήματα. Επί πλέον να καταστεί υπεύθυνος και να διαλέξει τον δρόμο, που θα

ακολουθήσει και όχι να πέσει θύμα της προπαγάνδας και των διαφόρων πληρωμένων προπαγανδιστών κονδυλοφόρων.

Επίσης, αυτόν τον καιρό της Δικτατορίας το στέλεχος της Χ.Δ., Γεώργιος Ροδίτης, θεολόγος, έγραψε μια υπέροχη μελέτη με τίτλο *«Χριστιανισμός και πλούτος»*, η οποία συζητήθηκε με τα μέλη και αντηλλάγησαν διάφορες απόψεις στα θέματα της μελέτης αυτής. Ο Γ. Ροδίτης διεξήλθε τα κείμενα της Αγίας Γραφής, καθώς και τους Πατέρες της Εκκλησίας σχετικά με τον πλούτο και τεκμηρίωσε πως ο Χριστιανισμός δεν εξαγιαίνει τον πλούτο, όπως επίσης και την φτώχεια. Και τα δύο είναι αποτέλεσμα της κλοπής, που γίνεται στην κοινωνία. Προς τεκμηρίωση παρατίθενται πολλά κείμενα από τις πηγές, ώστε ο καλόπιστος μελετητής αντικειμενικά να δει τις θέσεις και τα συμπεράσματα του συγγραφέα.

Ενδιαφέρον έχει εδώ να αναφερθεί η μεταπτυχιακή μελέτη του Ανδρέα Αργυρόπουλου, θεολόγου και μέλους της Χ.Δ., με τίτλο *«Χριστιανοί και πολιτική δράση κατά τη περίοδο της δικτατορίας (1967-1974)»*. Το βιβλίο αυτό μου το έστειλε με αφιέρωση. Αφού το μελέτησα τον συγχάρηκα και του έστειλα την παρακάτω επιστολή, 15 Ιανουαρίου 2005, την οποία έχω αναρτήσει και στην ιστοσελίδα μου. Θα πρέπει να σας ενημερώσω ότι το σημαντικό γεγονός της αντίστασης του Νικ. Ψαρουδάκη και της Χ.Δ. γενικότερα δεν προβάλλεται δυστυχώς από τα μέσα ενημέρωσης, αλλά και από το ίδιο το Κίνημα, και τούτο το αποδίδω στην τακτική που είχε ξεκινήσει, δηλαδή της αποδυνάμωσής του, ο οποίος δυστυχώς δεν αντιμετώπισε αποφασιστικά, όπως θα έπρεπε, από την εμφάνιση αυτού του φαινομένου.

«Αγαπητέ Ανδρέα Αργυρόπουλε,
Μετά τη χθεσινή τηλεφωνική επικοινωνία θα ήθελα και γραπτώς να σε συγχαρώ για το βιβλίο, που τιμητικά μου πρόσφερες, «Χριστιανοί και πολιτική δράση κατά την περίοδο της δικτατορίας (1967-1974)», εκδ. Ψηφίδα, Αθήνα 2004, (σχ. 14Χ21, σελ. 154), το οποίο ήταν και η μεταπτυχιακή σου εργασία. Σε συγχαίρω ιδιαίτερα διότι διάλεξες να παρουσιάσεις τη δράση της «Χριστιανικής Δημοκρατίας», κάτι που είχε μείνει στο περιθώριο όχι μόνο από συγγραφείς, αλλά και από τους ίδιους τους ανθρώπους που βρίσκονταν σ' αυτήν.

Το βιβλίο είναι καλογραμμένο, με στρωτή γλώσσα και με καλή διάταξη του υλικού. Τα στοιχεία που παρουσιάζεις είναι πολύ σημαντικά. Θα δώσουν στον αναγνώστη να αντιληφθεί τη σθεναρή αντιδικτατορική στάση του Προέδρου Νίκου Φαρουδάκη και των στελεχών του, που ήταν αποτέλεσμα των χριστιανικών πολιτικοκοινωνικών ιδεών.

Αγαπητέ Ανδρέα, θα πρότεινα να συνεχίσεις την επιστημονική διερεύνηση του «φαινομένου» του κινήματος της «Χριστιανικής Δημοκρατίας», εξετάζοντας όλες τις εποχές της και συσχετίζοντάς την με τα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα της εποχής της. Θα έλεγα να είσαι ο ιστορικός της. Και αυτό θα γίνει αν συνεχίσεις τη διερεύνηση και τη σχετική συγγραφή μελετών.

Καλό θα είναι κάποια μέρα να συζητήσουμε γι' όλα αυτά για να σου εκφράσω και τις δικές μου εμπειρίες και αντιλήψεις για την εξέλιξη και την

κατάντια του ελπιδοφόρου τότε κινήματος, όπως θεωρούνταν για τις τόσο σημαντικές και στέρες ιδεολογικές του βάσεις.

Με εκτίμηση
Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος».

Το χαρακτηριστικό αντιστασιακό άρθρο του Νικ. Ψαρουδάκη κατά της Χούντας του δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου στην εφημερίδα "Χριστιανική", Ιούνιος 1973.

Δ'

Περίοδος Μεταπολίτευσης

Αυτόνομη συμμετοχή στις εκλογές του 1974 ή συνεργασία με την Ένωση Κέντρου

Θα ήθελα τώρα να σας διηγηθώ, αγαπημένα μου παιδιά, πώς η Χ.Δ. «σύρθηκε» κυριολεκτικά στη συνεργασία με την Ένωση Κέντρου, για να χρησιμοποιηθεί για προσωπική προβολή και πολιτική ανέλιξη. Από τότε άρχισε να μην δίνει το στίγμα πως είναι κάτι άλλο διαφορετικό αυτό το Κίνημα και όχι σαν τα υπάρχοντα. Αποτελεί ένα παράδειγμα για το πόση σημασία έχει να προβλέπει κανείς το τι θα επακολουθήσει με την όποια απόφαση παίρνει. Γι' αυτό τονίζω πως πολιτική εκτός από τέχνη του εφικτού, είναι και τέχνη του προβλέπειν.

Με την απελευθέρωση των κρατουμένων από τη Γυάρο²⁰ γύρισε και ο Νικ. Ψαρουδάκης, όπου ήταν

20. Στις εορταστικές εκδηλώσεις των δέκα χρόνων από την επιστροφή των πολιτικών κρατουμένων από την Γυάρο, που διοργάνωσε η Νομαρχία Κυκλάδων, επισκεφθήκαμε με θαλασσοταραχή και εμείς οι γονείς σας, παιδιά μου, τη Γυάρο, ως ένα χρέος προσκυνήματος στον τόπο της εξορίας, όπου ήταν ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης, και τόσοι άλλοι Έλληνες πολίτες.

εξορισμένος για τον αγνό χριστιανικό αντιστασιακό αγώνα του, όπως ανέφερα παραπάνω. Έτσι, άρχισε πάλι η κινητικότητα, χωρίς όμως ουσιαστικά ο Πρόεδρος να ασχοληθεί με τη δημιουργία, την οργάνωση και ανάπτυξη του Κινήματος της Χ.Δ. Τόσο ο ίδιος, όσο και τα υπόλοιπα στελέχη είχαν εντυπωσιαστεί από την «δόξα» της αντίστασης, και παρασύρθηκαν από τις «σειρήνες» της εποχής στο σύνθημα «να στεριώσουμε τη δημοκρατία». Δεν αντιλήφθηκαν την παγίδα! Οι δυνάμεις του κατεστημένου, και οι σκοτεινές δυνάμεις, τις οποίες η Χ.Δ. καταπολεμούσε, αντιλαμβάνονταν τον κίνδυνο από μια εξάπλωση του μηνύματος της Χ.Δ. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη, όπως έχω σημειώσει στο Ημερολόγιό μου, στις 19 Αυγούστου 1982, που μου έλεγε κατά την επιστροφή μας με το αυτοκίνητό μου από συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ., *«Δεν συγχωρώ τον εαυτόν μου για το λάθος του 1974, που δεν δημιούργησα το Κίνημα»*. Και όταν του είπα, πως εκείνο τον καιρό δεν ήμουν και εγώ στην Αθήνα, που θα επέμενα στη δημιουργία του, μια και ήμουν της άποψης για την ανεξάρτητη τακτική του Κινήματος της Χ.Δ. και αντίθετος με τις συνεργασίες, αντείπε χαρακτηριστικά, *«Δεν θα έκανες τίποτε. Η τότε κατάσταση ήταν τέτοια, ήμασταν ανεβασμένοι ψηλά, δεν θα καταλαβαίναμε»*²¹.

21. Θα ήθελα, παιδιά μου, ενημερωτικά να σας πω ότι σε μια απο κοινού με τον π. Χρίστο Χριστοδούλου επιστολή, 30 Δεκεμβρίου 1976, στον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη χαρακτηριστικά τονίζαμε κοντά στα άλλα ότι «... επί δύο χρόνια η Χ.Δ. συζητά για ενότητα των "δημοκρατικών" δυνάμεων και στρέφει όλη τη

Κατά την περίοδο που υπηρετούσα στο Στρατό για την στρατιωτική θητεία (Ιαν. 1972 - Ιαν. 1974) και στη συνέχεια ως γιατρός την Υπηρεσία Υπαίθρου στο Αγροτικό Ιατρείο (Φεβρ. 1974 - Φεβρ. 1976), ήμουν σε επικοινωνία με τον π. Χρίστο Χριστοδούλου από τον οποίο ενημερωνόμουν για τα σχετικά με το Κίνημα της Χ.Δ. (του είχα μάλιστα βαπτίσει την κόρη του Αθανασία). Έτσι, όταν είχαμε έρθει στην Αθήνα ένα Σαββατοκύριακο του Σεπτεμβρίου του 1974, με ειδοποίησε ότι το βράδυ θα γίνει συνάντηση των στελεχών της Χ.Δ. στο σπίτι του Προέδρου Νικ. Φαρουδάκη στο Μαρούσι, για να αποφασιστεί η εκλογική τακτική του Κινήματος, μια και υπήρχε η πρόταση από την Ένωση Κέντρου για συνεργασία εν όψει των εκλογών του Νοεμβρίου του 1974.

Από εδώ ξεκινάει στο μυαλό των στελεχών της Χ.Δ. η επιλογή του εύκολου δρόμου για την απόκτηση βουλευτικής έδρας στο Κοινοβούλιο. Καλλιεργήθηκε δεόντως εκείνο τον καιρό από τον Στ. Παπαθεμελή, που ήταν διακεκριμένο στέλεχος της Χ.Δ. και μάλιστα αντιπρόεδρος της. Με την έντονη προσωπικότητά του και την επιχειρηματολογία του πως πολιτική είναι «η τέχνη του εφικτού», επηρέαζε αρ-

δραστηριότητά της προς τα εκεί, αφήνοντας την οργάνωση του Χ.Δ.κού Κινήματος, την ελπίδα της Ελλάδος. Όταν όλες οι πολιτικές κινήσεις - κόμματα πυρετωδώς οργανώνονται (Συνέδρια, Νομαρχιακές Επιτροπές κ.ά.) τότε θα πρέπει αδ. Πρόεδρε, να ρίξετε το βάρος σ' αυτόν τον τομέα, όπου κυριολεκτικά πάσχουμε. Να μην κατηγορούμε μόνο τον Ελληνικό Λαό για ανωριμότητα...». Αντίγραφο της επιστολής μας αυτής βρίσκεται στο Αρχείο μου.

κετά στελέχη. Ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης, δυστυχώς, δεν είχε ξεκάθαρη και αταλάντευτη άποψη για την τακτική, που θα έπρεπε να ακολουθήσει το Κίνημα της Χ.Δ. Αργότερα, συχνά μου έλεγε ότι ήταν λαθεμένη η τακτική των συνεργασιών, αλλά ήταν πλέον αργά.

Στην άτυπη εκείνη συγκέντρωση συμμετείχαν περί τα είκοσι στελέχη της Χ.Δ. Σε σχετικό σημείωμά μου του 1982, που έχω στο Αρχείο μου, είχα καταγράψει τους εξής: Νικ. Ψαρουδάκης, Στ. Παπαθεμελής, Μαν. Μηλιαράκης, Γιάν. Γραμματικάκης, Παν. Γιωτόπουλος, Γεώργ. Παπαδόπουλος, Λεων. Δρανδάκης, Δημ. Καραμπερόπουλος, Χαρ. Κοντός, π. Χρ. Χριστοδούλου, Γεώργ. Αναγνωστόπουλος, Ζώης Μεταξάς, Παν. Κωνσταντινόπουλος, Θαν. Κουρταλίδης, Γεώργ. Ροδίτης, π. Σταμ. Χατζηκυριάκος, Γρηγ. Παπαϊωάννου, Δημ. Τσικριτέας, Νικ. Μπαλούρδος, και ίσως μερικοί ακόμη.

Στη σύσκεψη αυτή ο καθένας εξέφραζε την άποψή του. Υποστήριξα με πάθος πως πρέπει να ακολουθήσουμε την προ-δικτατορική τακτική, η Χ.Δ. ως ανεξάρτητη να συμμετέχει στις εκλογές. Κατ' αυτόν τον τρόπο θα φαίνεται η ιδεολογική δουλειά που θα έχει γίνει στο λαό. Θα ξεκαθαρίζεται αν ο λαός θέλει να ακολουθήσει τις ιδέες μας, αν θα θέλει να ξεφύγει από την πελατειακή σχέση των μεγάλων κομμάτων, αν θέλει δουλειά τίμια, συνέπεια, αυτάρκεια και όχι απληστία, αλλά προσφορά και αλτρουισμό. Αυτό είναι το μεγάλο ζητούμενο, αν πράγματι οι άνθρωποι θα θέλουν να ακολουθούν ένα Κίνημα με ηθικές αρχές, χωρίς εξάρτηση από τις μυστικές οργανώσεις και υπηρεσίες και χωρίς οικονομική εξάρτηση από σκοτεινά

κέντρα και την πλουτοκρατία.

Και τότε και στη συνέχεια, παιδιά μου, υποστήριζα την θέση πως πρέπει να ακολουθούμε μια σταθερή γραμμή, ώστε να δώσουμε την εικόνα μικρού μεν αλλά σοβαρού κινήματος, χωρίς ψευτιές, χωρίς εξαρτήσεις ιδεολογικές και οικονομικές, με αυτοδύναμη ιδεολογική πανοπλία και οικονομικά, μόνο με την υποστήριξη και τη συνδρομή του λαού. Ακόμη, πως είναι ο καιρός για ξεκίνημα μιας γερής οργανωτικής δομής του Κινήματος σε όλη τη χώρα με επικοινωνία με τους αντιπροσώπους, τους συνδρομητές και τους γνωστούς μας. Αυτό έχει προτεραιότητα. Οι εκλογές είναι ένα μέσο επιβεβαίωσης, μια δοκιμασία εξέτασης της απήχησης των ιδεών στο λαό. Υποστήριζα πως η συνεργασία, ακόμη και αν εκλεγούν οι δύο βουλευτές, θα οδηγήσει το Κίνημα σε αδράνεια. Θα δίνει την εντύπωση του κισσού που αναρριχάται στο δένδρο, γιατί δεν έχει δικό του κορμό.

Κύριος εκφραστής της συνεργασίας με την Ένωση Κέντρου ήταν ο Στ. Παπαθεμελής, παρασύροντας στις αντιλήψεις του τον Μαν. Μηλιαράκη, τον Λεων. Δρανδάκη, τον Παν. Γιωτόπουλο κ. ά. Τα είχε ήδη συζητήσει. Θα ήταν υποψήφιος στη Θεσσαλονίκη. Μάλιστα, έξω από τη σύσκεψή μας ανέμενε ο Στ. Χασαπίδης, στέλεχος της Ένωσης Κέντρου, ο οποίος περίμενε την απόφαση μας για να τη μεταφέρει στο Κόμμα του. Η συζήτηση μεταξύ των παρευρισκομένων στελεχών ήταν έντονη με επιχειρήματα και από τις δύο πλευρές. Τέλος, έγινε ψηφοφορία και η άποψη της ανεξάρτητης συμμετοχής στις εκλογές και όχι αυτή της συνεργασίας με την Ένωση Κέντρου υπερίσχυσε με δύο ψήφους.

Λύθηκε η σύσκεψη και επέστρεψα στον Πυργετό, στο Αγροτικό Ιατρείο, όπου όμως με έκπληξη διάβασα στην εφημερίδα της Δευτέρας πως η Χ.Δ. συνεργάζεται με την Ένωση Κέντρου, με υποψηφίους δύο πρόσωπα, τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο της Χ.Δ., Νικ. Ψαρουδάκη και Στ. Παπαθεμελή αντίστοιχα! Καταλαβαίνετε, παιδιά μου, την «ψυχρολουσία» για την στροφή των εκατόν ογδόντα μοιρών. Άλλα αποφασίζουμε και άλλα εφαρμόζονται. Μετά έμαθα ότι ο Στ. Παπαθεμελής, ο Μαν. Μηλιαράκης και ο Λεων. Δρανδάκης, την επόμενη ημέρα μετά την συνάντηση των στελεχών, την Κυριακή, επισκέφθηκαν πάλι τον Πρόεδρο στο σπίτι του στο Μαρούσι και περ-περ τον έκαναν να συμφωνήσει, χωρίς όμως, όπως θα όφειλε, να ρωτήσει τους υπόλοιπους, και έδωσε την οριστική έγκριση για την συνεργασία τους²². Και ο μεν Στ. Παπαθεμελής εξελέγη στη Θεσσαλονίκη και άρχισε έκτοτε να εκλέγεται συνεχώς με τις συνεχείς μεταπηδήσεις του από κόμμα σε κόμμα (Ένωση Κέντρου, ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ.) μέχρι το 2004, όμως χωρίς στη συνέχεια να αναγράφει στο βιογρα-

22. Ενδιαφέρον έχει να αναφερθεί ότι ο Νικ. Ψαρουδάκης στο απολογητικό κείμενό του κατά το Έκτακτο Συνέδριο του 1989, στο οποίο δυστυχώς η πλειοψηφία των μελών της Χ.Δ. τον κατήργησε από Πρόεδρο, τόνιζε ότι το 1974 «σύρθηκε» στη συνεργασία με την Ένωση Κέντρου, θέλοντας να επισημάνει κατ' αυτόν τον τρόπο την ευθύνη των τριών στελεχών Στ. Παπαθεμελή, Μαν. Μηλιαράκη και Λεων. Δρανδάκη γι' αυτήν την πράξη, που ήταν αντίθετη με την σχετική απόφαση της πλειοψηφίας της σύσκεψης των στελεχών. Βλ. Νικ. Ψαρουδάκης, *Η Ομιλία-Απολογία μου το Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. της 18 Νοεμβρίου 1989*, Αθήνα 1989, σελ. 14.

φικό του ότι ξεκίνησε από την Χ.Δ. και πως ήταν και αντιπρόεδρος της, ο δε Νικ. Ψαρουδάκης δεν εκλέχθηκε. Ίσως ήταν η τιμωρία του για την καταστρατήγηση της αρχής της δημοκρατικότητας στη λήψη των αποφάσεων.

Υποστηρίζω, όπως και άλλοι, ότι η κακοδαιμονία στην ομαλή λειτουργία του Κινήματος της Χ.Δ. ξεκινάει από αυτό το γεγονός, που δείχνει ότι εύκολα ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης σέρνεται σε όποια πορεία, σε όποιον δρόμο άλλοι τον ωθήσουν. Φαίνεται ότι υπήρχε έλλειψη της διάκρισης. Εδώ ίσως ταιριάζει το του Ευαγγελίου, *«Οι υιοί του αιώνος τούτου είναι φρονιμότεροι υπέρ τους υιούς του φωτός»* (Λουκ. 16, 8).

Η Χ.Δ. ιδρύθηκε και στη συνέχεια δραστηριοποιήθηκε με σκοπό να κάνει γνωστό το καινούργιο που φέρνει, ιδεολογικά και πρακτικά. Αν δεν έφερνε κάτι καινούργιο, δεν χρειαζόταν η παρουσία της. Υπάρχουν τόσοι άλλοι φορείς για πολιτική δράση του καθενός μας. Η κομματική δράση της Χ.Δ. είναι αποτέλεσμα της πολιτικής της. Να δίνει την δυνατότητα να εκφραστούν οι άνθρωποι, που ενστερνίστηκαν τις ιδέες της. Επί πλέον να έχει εφαρμογή η αρχή «έρχου και ίδε». Το ποσοστό απήχησης στο λαό μπορεί να μετρηθεί κατά κάποιο τρόπο με τον σημαντικό δείκτη της συμμετοχής στις εκλογές, που τότε δίνεται από τον λαό η έγκριση και αποδοχή-εκείνη τη στιγμή-των ιδεών και αρχών. Η εκλογή σε βουλευτή των μελών της Χ.Δ. δεν αποτελεί αυτοσκοπό, όπως συμβαίνει με τους πολιτικούς των αστικών και σοσιαλιστικών κομμάτων. Στο σημείο αυτό δυστυχώς δεν δόθηκε η απαραίτητη προσοχή. Η διαφώτιση

στις καινούργιες, πρωτόγνωρες ιδέες είναι ο βασικός σκοπός, και οι εκλογές είναι η μέτρηση της απήχησης²³.

Δημιουργία Τοπικής Οργάνωσης της Χ.Δ. στη Λάρισα με τον Θεοφάνη Λαϊνά

Θα ήθελα τώρα, αγαπητά μου παιδιά, να σας μιλήσω για μια άλλη δραστηριότητά μου εκείνης της εποχής, για τη δημιουργία της πρώτης Τοπικής Οργάνωσης της Χ.Δ. στην επαρχία το 1975. Με την απόλυσή μου από το Στρατό διορίστηκα στο Αγροτικό Ιατρείο Πυργετού Λαρίσης, στο οποίο υπάγονταν και το χωριό Αιγάνη, πατρίδα του π. Χρίστου Χριστοδούλου. Πρότασή του ήταν να το συμπεριλάβω στα τρία Αγροτικά Ιατρεία, που τότε κατά την κλήρωση ήμασταν υποχρεωμένοι να δηλώσουμε. Έτσι κατά την κλήρωση μου έλαχε το Αγροτικό Ιατρείο του Πυργετού. Με τη σύζυγο μου Βάσω Κωσταρέλου φαρμακοποιό, την μητέρα σας, με την οποία προ έξι μηνών είχαμε τελέσει τους γάμους μας, πήγαμε στο Πυργετό και ανέλαβα υπηρεσία στις αρχές Φεβρουαρίου 1974, υπαρχούσης ακόμη της Δικτατορίας. Είχαμε καλή

23. Στο Αρχείο μου βρίσκεται ένα σχεδιάσμά μου με τίτλο, «Η Χ.Δ. κόμμα αρχών ή κόμμα πελατείας;», το οποίο γράφτηκε μετά τη Μεταπολίτευση, για το θέμα που απασχολούσε το Κίνημα, δηλαδή αν θα είχε μια αυτοτελή παρουσία στις εκλογές ή θα συνεργάζονταν με άλλο κόμμα ή μέλη της θα εντάσσονταν σε άλλα κόμματα, ώστε πιο εύκολα να υπάρξει εκλογή βουλευτικής έδρας.

επικοινωνία με τους κατοίκους, τον οδοντίατρο Δημήτριο Σούκο, που ήταν και πρόεδρος της Κοινότητας Πυργετού, τον κτηνίατρο Δημήτρη Μπουμπουγιατζή

Στο εξωκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής του Πυργετού το 1975. Ο γιατρός Δημ. Καραμπερόπουλος με μαθητές και μαθήτριες του Εξατάξιου Γυμνασίου Πυργετού σε συζήτηση του Ανώτερου Κατηχητικού.

και τη σύζυγό του θεολόγο καθηγήτρια Τιτίκα Αλεξανδρίδου-Μπουμπουγιατζή, τον ιερέα του χωριού π. Αλέξανδρο Ρούσσα²⁴ κ. ά. Μάλιστα, είχα αρχίσει να

24. Αξίζει να μνημονευθεί ότι για τον ναό του Αγίου Γεωργίου Πυργετού έγραψε σχετικό πόνημα ο πρωτοπρεσβύτερος Αλέξανδρος Ρούσσας, *Άγιος Γεώργιος Πυργετού. 150 χρόνια από την εκ θεμελίον ανακαίνισή του*, Πυργετός 2007, το οποίο τιμητικά μου το έστειλε.

κάνω και Κατηχητικό στους μαθητές του Λυκείου²⁵. Κυλούσαν οι μέρες ήρεμα και δημιουργικά μέχρι και τον Ιούλιο του 1974 όταν ξέσπασε το δράμα της Κύπρου και η επακολογήσασα Γενική Επιστράτευση. Είκοσι μέρες περίπου κράτησε η νέα στράτευσή μου ως ανθυπίατρος Υγειονομικού σε ένα Τάγμα Εκστρατευτικού Χειρουργείου. Στα Λεχώνια Πηλίου ήταν ο τόπος συγκεντρώσεώς μας. Στους επιστρατευμένους έντονη ήταν η αίσθηση της ανοργανωσιάς κατά την επιστράτευση αυτή. Μόνο ένα περιστατικό να σας πω από τα πολλά, που δείχνουν την όλη τραγική εκείνη κατάσταση. Από τα Λεχώνια ξεκινήσαμε χαράματα με τα στρατιωτικά αυτοκίνητα με προορισμό ένα χωριό της Κοζάνης. Πριν όμως περάσουμε τη γέφυρα της λίμνης του Αλιάκμονος, σταματήσαμε για λίγη ξεκούραση. Μόλις κατεβαίνουμε από το στρατιωτικό «Ρέο» αυτοκίνητο, βλέπουμε τα μπουλόνια της μπροστινής ρόδας του αυτοκινήτου έτοιμα να πέσουν, είχαν ξεβιδωθεί. Τρομοκρατηθήκαμε. Η Παναγιά μας φύλαξε και είχαμε σταματήσει. Αν είχαμε προχωρήσει, θα ήταν δυνατόν στη γέφυρα επάνω να έφευγε η ρόδα και να πέφταμε στη λίμνη!

Η επιστράτευση σε λιγότερο από ένα μήνα ανεστάλη μετά την τραγωδία της Κύπρου, που επέφερε την κατάρρευση της Δικτατορίας και την επαναφορά

25. Σχετική αναμνηστική φωτογραφία του 1975 δημοσιεύθηκε στην εφημ. Λάρισας «*Ελευθερία*», την Κυριακή 21 Ιουλίου 2013, με σχετική λεζάντα: «Φωτογραφία της Κυριακής. Στο εξωκλήσι της Ζωοδόχου Πηγής του Πυργετού το 1975. Ο γατρός Δημ. Καραμπερόπουλος με μαθητές και μαθήτριες του Εξαταξίου Γυμνασίου Πυργετού».

της δημοκρατικής διακυβέρνησης στη χώρα. Τίμημα βαρύ για τον Ελληνισμό η αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Δεν θα έπρεπε να γιορτάζουν οι πολιτικοί μας κάθε χρόνο στις 24 Ιουλίου την αποκατάσταση της Δημοκρατίας, αλλά θα έπρεπε να πενθούν για την καταστροφή, που προκάλεσε η Δικτατορία στον Ελληνισμό, με τη μισή σχεδόν Κύπρος να είναι υπό κατοχή. Για πρώτη φορά στα νεώτερα χρόνια του Ελληνισμού έχουμε μείωση του γεωγραφικού του χώρου.

Κατά τη διαμονή μου στον Πυργετό Λαρίσης, ως αγροτικός ιατρός, ήρθα σε επαφή στην περιοχή της Λάρισας με τους συνδρομητές της εφημερίδας «Χριστιανική» και τους παλιούς Χριστιανοδημοκράτες. Στον Πυργετό βρήκα τον μάρμπα Αστέριο Ζησάκη, παντοπώλη, πανέξυπνο άνθρωπο με διάκριση και εργατικότητα, καθώς και τον Κλεόπα Ρήγα, ταλαντούχο γεωργό με πρωτοποριακές ιδέες. Φυσικά ήρθα σε επικοινωνία στη Λάρισα με τον Θεοφάνη Λαϊνά²⁶, κα-

26. Για τον αείμνηστο Θεοφάνη Λαϊνά (1942-2008), τρία χρόνια μετά τον αδόκητο θάνατο του διοργανώθηκε στη Λάρισα στις 9 Απριλίου 2011 από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερρών-Βελεστίου-Ρήγα, της οποίας ήταν ιδρυτικό μέλος, και τον Δημοτικό Οργανισμό Πολιτισμού Δήμου Λαρισαίων Φιλολογικό Μνημόσυνο, στο οποίο παρουσιάστηκε η πολύπλευρη προσωπικότητά του και το έργο του. Η Νικολέτα Τσιτσανούδη, Λέκτωρ Γλωσσολογίας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων και δημοσιογράφος, παρουσίασε «Το φιλολογικό έργο του», ο Θαν. Κουρταλίδης, πρ. Σχολικός Σύμβουλος Φιλολόγων μίλησε με θέμα «Ένας θιασώτης του ελληνισμού, της δημοκρατίας και της κοινωνικής δικαιοσύνης» και ο Δημ. Καραμπερόπουλος ανέφερε «Πτυχές από την πολύπλευρη φυσιογνωμία του Θ. Λαϊνά». Κατά την διάρκεια της εκδήλω-

Στον Πυργετό πρώτη συνάντηση στο σπίτι του ιατρού Δημ. Καραμπερόπουλου το 1975 για τη δράση της Χ.Δ. στο Νομό Λάρισας. Διακρίνονται από αριστερά, ο Θεοφάνης Λαϊνός, ο Χαράλαμπος Κοντός, η Βάσω Καραμπεροπούλου και η Λίτσα Λαϊνά.

θηγητή φιλόλογο με σπουδαίο φροντιστήριο για προετοιμασία των μαθητών στις εισαγωγικές εξετάσεις για το Πανεπιστήμιο. Τον γνώριζα όταν ερχόταν με το ποδήλατο στο Γυμνάσιο του Βελεστίνου, όπως και άλλοι μαθητές, και ήταν τρεις τάξεις μεγαλύτερός μου. Σύζυγός του ήταν η Βελεστινιώτισσα συμμαθήτριά του Λίτσα Γούση. Η κοινή ιδεολογικοπολιτική θέση μας έφερε πολύ κοντά. Είχαμε πολλές συναντήσεις και συζητήσεις. Η προσπάθεια ανεύρεσης και άλλων οπαδών της Χ.Δ. από τα στοιχεία των συνδρομητών

σης εκτέθηκαν τα δημοσιευμένα έργα του καθώς και τα ανέκδοτα έργα του, ενώ παράλληλα εκδόθηκε ένα έντυπο με βιογραφικά και εργογραφικά στοιχεία με την επιμέλειά μου.

της εφημερίδας έφερε καρπούς. Τους συγκαλέσαμε σε συνάντηση στο Φροντιστήριο του Θεοφάνη Λαϊνά με τη συμμετοχή και του Χαράλαμπου Κοντού, στελέχους της Χ.Δ. από την Κοζάνη, παντρεμένου με την Μαρία Βαρσάμη από την Τσαριτσάνη, και αποφασίστηκε η δημιουργία Τοπικής Οργάνωσης της Χ.Δ. Σχετική συνάντησή μας είχε γίνει και στο σπίτι μου στον Πυργετό.

Δίπλα στο Φροντιστήριό του, ο Θεοφάνης Λαϊνάς νοίκιασε ένα γραφείο για την Τοπική Οργάνωση Λάρισας της Χριστιανικής Δημοκρατίας, όπου αναρτήσαμε μια μεγαλοπρεπή πινακίδα. Την είχα φτιάξει στον Πυργετό και την είχα βάλει στο σπίτι μου. Και τυπικά φαίνονταν η παρουσία της Τοπικής Οργάνωσης της Χ.Δ. στην Λάρισα, που ήταν και η πρώτη Τοπική Οργάνωση της Χ.Δ. στην επαρχία. Μάλιστα στις αρχές Φεβρουαρίου του 1975 στα γραφεία της Χ.Δ. Λάρισας είχε γίνει σύσκεψη των μελών και είχε εκλεγεί πενταμελής Νομαρχιακή Επιτροπή, που είχε αναλάβει «να συντονίσει τον όλο αγώνα στο Νομό Λάρισας»²⁷, και τα εγκαίνια των Γραφείων έγιναν στις 22 Μαρτίου 1975. Έτσι διοργανώθηκαν ομιλίες όπως στον Πυργετό, Αιγάνη, Όσσα, Γόννους κ.ά. με ομιλητή τον Χαράλαμπο Κοντό, καθώς και ομιλίες στα γραφεία. Δίναμε κατ' αυτόν τον τρόπο το παράδειγμα στα μέλη της Χ.Δ., πως θα πρέπει να δημιουργηθούν Τοπικές Οργανώσεις σε όλη τη χώρα, άσχετα με τη συνεργασία που είχε γίνει στις εκλογές με την Ένωση Κέντρου. Παράλληλα, προσπαθούσαμε να συμμετέχουμε στα πολιτικοκοινωνικά δρώμενα στη Λάρισα και γενικό-

27. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», 28 Φεβρουαρίου 1975, σελ. 5.

τερα στη Θεσσαλία. Συμμετείχαμε στις εορτές του Κιλελέρ, στην εκδήλωση για τον Μαρίνο Αντύπα (1872-1907) στον τάφο του στο Ομόλιο, που βρίσκεται δίπλα στα Τέμπη. (Είχε δολοφονηθεί στον Πυργετό, με ηθικούς αυτουργούς τους τσιφλικάδες).

Αναμνηστική φωτογραφία από την νεοϊδρυθείσα Τοπική Οργάνωση Λάρισας της Χ.Δ. το 1975. Αριστερά ο Χαράλαμπος Κοντός.

Όμως, η δημιουργία της Τοπικής Οργάνωσης στη Λάρισα προκάλεσε και τις σχετικές αντιδράσεις από την πλευρά του Στ. Παπαθεμελή, αντιπροέδρου της Χ.Δ. και βουλευτού της Ένωσης Κέντρου, ο οποίος διαφωνούσε με την κομματική οργάνωση της Χ.Δ. και ιδιαίτερα με την εμφάνιση της Τοπικής Οργάνωσης Λάρισας, διότι, όπως ανέφερε, παραπονιόταν και ο βουλευτής της Ένωσης Κέντρου Λάρισας Δ. Καρδάρης!...

Τον Φεβρουάριο του 1976 αναχώρησα από το Αγροτικό Ιατρείο Πυργετού και διορίστηκα στο Τζάνειο Νοσοκομείο Πειραιά για τον χρόνο Παθολογίας προς απόκτηση του τίτλου ειδικότητας Παιδιατρικής. Έτσι, άρχισα να δραστηριοποιούμαι στην Τοπική Οργάνωση της Αθήνας. Εκλέχτηκα μέλος του Πολιτικού Γραφείου, συμμετέχοντας ενεργότατα στις πολιτικές αποφάσεις του Κι-

νήματος της Χ.Δ. Να σημειωθεί πως εκείνα τα χρόνια ήρθατε στη ζωή (ο Απόστολος το 1975, ο Κυριάκος το 1977 και ο Πολύδωρος το 1978. Αργότερα το 1982 ήρθε στη ζωή η Ασημίνα), ενώ παράλληλα εργαζόμουν αρχικά στο Τζάνειο Νοσοκομείο και από το 1977 μέχρι το τέλος του 1979 στο Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία», στην Α΄ Πανεπιστημιακή Παιδιατρική Κλινική, και το 1980 έλαβα τον τίτλο του Ειδικού Παιδιάτρου. Ωστόσο, βοηθούσα και τη μητέρα σας στο φαρμακείο, όταν ήταν απαραίτητο. Αντιλαμβάνεστε, παιδιά μου, τον εκνευρισμό μου όταν στις συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ. ορισμένα μέλη, που ήταν και αργόσχολα²⁸, πλατειάζανε στην εξέταση των διάφορων θεμάτων.

Η συνεργασία της Χ.Δ. στη «Συμμαχία» το 1977

Μετά τις βουλευτικές εκλογές του 1974, στις οποίες συνεργάστηκε η Χ.Δ. με την Ένωση Κέντρου του Γ.

28. Πολλές φορές έκανα υπαινιγμούς στον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη για μέλη, που δεν εργαζόντουσαν, για το πώς ζούσαν, από πού είχαν την πηγή των εισοδημάτων τους, μήπως ήταν ύποπτη η προέλευση των εισοδημάτων τους, χωρίς όμως να παίρνω απάντηση ή να απαντάει πως τάχα ήμουν καχύποπτος. Αργότερα βέβαια σε μία οικογενειακή συνάντησή μας (24 Νοεμβρίου 2001, όπως σημειώνω στο Ημερολόγιό μου) με τους συναδέλφους ιατρούς, που ήταν μέλη της Χ.Δ., και τις συζύγους μας, Δημ. Καραγιάννη, παιδοψυχίατρο, Γρ. Λακιώτη, χειρουργό και Σωτ. Αδαμίδη, παθολόγο, αναφέρθηκε από τον οικοδεσπότη Δημ. Καραγιάννη η πληροφορία από έγκυρη πηγή, πως ο τάδε... ήταν «ΚΥΠατζής», δηλ. της Κρατικής Ασφάλειας, επιβεβαιώνοντας έτσι τις υποψίες μου.

Μαύρου και στις οποίες ο πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης δεν εκλέχθηκε, παρά μόνο ο Στ. Παπαθεμελής στη Θεσσαλονίκη, άρχισε μια έντονη κινητικότητα των μελών του Κινήματος. Τον Ιανουάριο του 1975, μετά τη σχετική συζήτηση για τις ιδεολογικές θέσεις του Κι-

Άποψη από τη συνεδρίαση της Προσωρινής Κεντρικής Επιτροπής της Χ.Δ. στις 28 Σεπτεμβρίου 1975.

νήματος, υπογράψαμε την επίσημη «*Διακήρυξη της Χριστιανικής Δημοκρατίας*», στην οποία όμως δεν ξεκαθαριζόταν η τακτική που θα πρέπει να ακολουθεί το Κίνημα, το οποίο ωστόσο παρασύρθηκε από την καλά ενορχηστρωμένη διακηρυγμένη άποψη, που κατά κανόνα προωθούνταν από την Αριστερά, «να στεριώσουμε την δημοκρατία στην Ελλάδα». Λες και η ισχνή αριθμητικά Χ.Δ., που δεν έβγαζε ούτε βουλευτή, αν και συνεργαζόμενη, θα στέριωνε την δημοκρατία στην Ελλάδα. Έπαρση ή αφέλεια; Δεν αντιλαμβάνονταν πως αν δυνάμωνε και απλώνονταν το Κίνημα της Χ.Δ.

αυτό θα συνέβαλε στην ενδυνάμωση των δημοκρατικών θεσμών. Η εγκατάλειψη του βασικού μηνύματος της Χ.Δ., ότι είναι ο τρίτος δρόμος, ήταν ακριβώς αυτό που ήθελαν οι πολιτικές δυνάμεις του κατεστημένου και οι αντιδραστικές, σκοτεινές δυνάμεις (Μασωνία, Σιωνισμός κ.α.), τις οποίες ξεσκέπαζε η Χ.Δ. Ήθελαν να ξεστρατίσει σε ακίνδυνες δράσεις και τέλος να αποδυναμωθεί. Και να που τελικά το πέτυχαν.

Στο πνεύμα αυτό καλλιιεργήθηκε μάλιστα η άποψη πως τάχα η *«αυτοτελής καθόδος θα ήταν διασπαστική κίνηση»*. Φανταστείτε, παιδιά μου, νοοτροπία αφέλειας! Συγκεκριμένα στην εφημερίδα *«Χριστιανική Δημοκρατία»*²⁹ το 1977 τονίζοταν ότι *«Μακριά απ' την επιλογή μιας αυτόνομης καθόδου του στις εκλογές, επιλογή που ερχόταν σε βαθιά αντίθεση με την από καιρό διακηρυγμένη αρχή του για την ενότητα των δημοκρατικών δυνάμεων διάλεξε την ισότιμη συνεργασία με άλλες προοδευτικές δημοκρατικές δυνάμεις της αντιπολίτευσης»*.

Αρχικά ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης είχε προτείνει μια συνεργασία όλων των κομμάτων της αντιπολίτευσης³⁰. Και ο Ανδρέας Παπανδρέου χαρακτηριστικά του έλεγε πως πρώτα τα μικρά κόμματα να φτιάξουν έναν φορέα και μετά να υπάρξει συζήτηση με το ΠΑΣΟΚ. Και όταν έγινε η επονομαζόμενη *«Συμμαχία Προοδευτικών και Αριστερών Δυνάμεων»*, που αποτελούνταν από το ΚΚΕεσ., τη Σοσιαλιστική Πορεία, τη Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία, την

29. Εφημ. *«Χριστιανική Δημοκρατία»*, 16 Δεκεμβρίου 1977.

30. Εφημ. *«Χριστιανική Δημοκρατία»*, 5 Νοεμβρίου 1976, «Η Δημοκρατική ενότητα θα διώξει τη δεξιά», ομιλία του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη στο θέατρο «Ακροπόλ».

ΕΔΑ και την Χριστιανική Δημοκρατία, την επόμενη μέρα ο Ανδρέας Παπανδρέου ανήγγειλε την αυτοτελή κάθοδο του ΠΑΣΟΚ στις επικείμενες εκλογές του 1977. Πράγματι, ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης και τα άλλα στελέχη της Χ.Δ. έπαθαν σοκ από την ενέργεια αυτή του Παπανδρέου. Λες και δεν θα έπρεπε να την περιμένουν. Ενδιαφέρον έχει να διαβάσει κανείς τη σχετική αρθρογραφία της εφημερίδας του Κινήματος της Χ.Δ. για να αντιληφθεί το μέγεθος, θα μπορούσε να πει κανείς, της «αφέλειάς» τους³¹. Δεν έλαβαν υπόψη τους το πώς δημιουργήθηκε το ΠΑΣΟΚ, πώς έφυγε ο Ανδρέας Παπανδρέου στην περίοδο της Δικτατορίας στο εξωτερικό³², δηλαδή με

31. Καλό είναι να διαβάσει κανείς το κύριο άρθρο του Νικ. Ψαρουδάκη στο φύλλο της εφημ. «Χριστιανική», 29 Ιουλίου 1977, με τίτλο «Απάντηση στον κ. Παπανδρέου». Θα δει κανείς εκεί πόση «αφέλεια» είχαν τα στελέχη μας, που έρχονταν σε επικοινωνία με τις πολιτικάντικες αστικές «αλεπούδες», τους πολιτικούς, τους οποίους και θαύμαζαν καθώς και με τους εκπροσώπους της αριστεράς, που θαύμαζαν την «καθαρότητά» τους. Για την αφέλειά τους εισπράζανε από τον Ανδρέα Παπανδρέου, κατά την αναγγελία της αυτοδύναμης καθόδου του ΠΑΣΟΚ στην Πανελλήνια Συνδιάσκεψή του, την παρατήρηση πως *«άλλοι καλοπροαίρετα, άλλοι για να κερδίσουν εύκολα χειροκροτήματα, περιφέρουν μια λέξη που την προτείνουν σα λύση μαγική, μιλάνε δηλαδή για μια κάποια "ενότητα" [των Δημοκρατικών δυνάμεων]»*. Πραγματική αιχμή για τον πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη.

32. Για την φυγή του Ανδρέα Παπανδρέου στο Εξωτερικό, μια φοιτήτρια των Καλών Τεχνών στα 1968 στο Ημερολόγιό της εκφράζει το παράπονο της. Αξίζει να διαβαστεί: «21 Απριλίου 1968. Σήμερα είναι η πρώτη επέτειος της σκλαβιάς... Το ραδιόφωνο μεταδίδει Θούρια και δοξολογίες... γυρίζω τη βελόνα

αεροπλάνο της Αμερικής, τόσο μεγάλο ήταν το ενδιαφέρον τους γι' αυτόν. Δεν γνώριζαν με ποιανού την επέμβαση δημιουργήθηκε η Ένωση Κέντρου του Γεωργίου Παπανδρέου³³, δηλ. με του υφυπουργού Εξω-

στο Λονδίνο. Μεταδίδει μια περίληψη από το μήνυμα του Α. Παπανδρέου...Θυμάμαι που μόλις είχα λυτρωθεί από τη Μπουμπουλίνα, [στην οδό Μπουμπολίνας, πίσω από το Πολυτεχνείο, όπου σήμερα είναι το υπουργείο Πολιτισμού, ήταν η Ασφάλεια. Εκεί ανακρίνονταν και στην Ταράτσα βασανίζονταν οι συλλαμβανόμενοι αντιφρονούντες στο καθεστώς της Δικτατορίας], όταν άκουσα ή διάβασα ότι ο Ανδρέας είναι ελεύθερος και έφυγε στο Εξωτερικό...Στο Νιουσγουίκ έχω διαβάσει όλη την ιστορία της απελευθέρωσης του Α. Παπανδρέου, τις δραστηριότητες του Γκαλμπρέθ [*John Kenneth Galbraith, 1908-2006, διεθνούς φήμης οικονομολόγος*] και τέλος την προσωπική παρέμβαση του Τζόνσον [Lyndon Baines Johnson, πρόεδρος της Αμερικής 1963-1969]. Όλα αυτά ήταν ωραία και τα κατάλαβα. Εκείνο που το φτωχό μου μυαλό δεν κατάλαβε ποτέ, ήταν γιατί ο Ανδρέας έφυγε και ζει στο Εξωτερικό. Η θέση του ήταν στην Ελλάδα, εδώ κοντά στο μαρτυρικό λαό που τον είχε αποθεώσει. Ένας λαός που ανεβαίνει στην Ταράτσα δεν του αρέσει να ξέρει ότι ο αρχηγός του κοιμάται στα μαλακά κρεβάτια της Στοκχόλμης ή του Παρισιού. Ίσως η αναχώρηση του Ανδρέα από την Ελλάδα αποδειχθεί κάποτε σπουδαία πολιτική πράξη. Δεν θ' αποδειχθεί όμως ποτέ σωστή ενέργεια αρχηγού και μπορεί το μέλλον να του επιφυλάσσει ένα σημαντικό πολιτικό ρόλο. Όχι όμως το φωτοστέφανο του Αρχηγού του λαού». Γιάννη Κάτρη, *Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα, 1960-1970*, αναθεωρημένη έκδοση 1974, Αθήνα, εκδόσεις Παπαζήση, 1974, σελ. 296-297.

33. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η κριτική αντιμετώπιση των λόγων του Ανδρέα Παπανδρέου πριν από την Δικτατορία, που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Χριστιανική Δημοκρατία», 20 Φεβρουαρίου 1967, «Ανδρέας Παπανδρέου: "στόχος άμεσος, στόχος επιτακτικός είναι η συντριβή της δεξιάς"» και ο

τερικών της Αμερικής Μακ Γκρή, ο οποίος μάζεψε τους πολιτικούς του κεντρώου χώρου και τους συγκρότησε το 1961 την Ένωση Κέντρου³⁴.

Τα αποτελέσματα των εκλογών του 1977 είναι γνωστά για τη «Συμμαχία». Δύο έδρες έβγαλε, μία στην Α΄ Αθηνών, τον Ηλία Ηλιού της ΕΔΑ και μία στη Β΄ Αθηνών, τον Λεωνίδα Κύρκο του ΚΚΕεσ. Και φυσικά πήρανε τις έδρες οι πιο ισχυροί σε οπαδούς και ψηφοφόρους από τους πέντε συνεργαζόμενους, που ήταν το ΚΚΕεσ. και η ΕΔΑ. Αμέσως μετά τις εκλογές διαλύθηκε η «Συμμαχία». Αυτό που ήθελε να πετύχει το ΚΚΕεσ. το πέτυχε, να έχει δηλαδή κοινοβουλευτική εκπροσώπηση στη Βουλή. Και ας περίμενε η Χ.Δ. να έχει και μετεκλογικά συνεργασία. Επ' αυτού ας διαβάσει κανείς τα σχετικά κείμενά τους, που δείχνουν την χαρακτηριζόμενη επιεικέστατα «αφέλεια» του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη και των άλλων στελεχών, όπως των πρώτων θιασωτών της συνεργασίας αυτής, Μαν. Μηλιαράκη, Λεων. Δρανδάκη κ. ά., που ακολουθούσαν αυτήν την λαθεμένη πορεία. Και δυστυχώς θεωρούν όλη αυτήν την προσπάθεια ως προσφορά, ως «αγώνα» για την δημοκρατία. Τέτοια αλλοίωση της δυναμικής του μηνύματος! Δεν αντιλήφθησαν για ποιο

Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης απαντούσε, «Ποια σημασία όμως έχει για το λαό η πολιτική συντριβή της Δεξιάς όταν το Κέντρο πολιτικά είναι κι αυτό Δεξιά;». Όλα αυτά και άλλα, δυστυχώς, αργότερα ξεχάστηκαν.

34. Για τη δημιουργία της Ένωσης Κέντρου το 1961 με τις ενέργειες του υφυπουργού Εξωτερικών της Αμερικής Μακ Γκρή, βλ. τις σχετικές αναφορές στο βιβλίο του Γιάννη Κάτρη, *Η γέννηση του νεοφασισμού στην Ελλάδα, ό.π.*, σελ. 110-111.

λόγο τους ήθελε το ΚΚΕεσ. στη συνεργασία, δεν αντιλήφθηκαν τα παιχνίδια του Ανδρέα Παπανδρέου. Συνεχιζόταν κατ' αυτόν τον τρόπο το φυλλορρόημα του Κινήματος της Χ.Δ. με το καταχώνιασμα των βασικών διακηρυκτικών του αρχών, του διπρόσωπου υλισμού και των σκοτεινών δυνάμεων, που κυβερνούν τη χώρα μας και τον κόσμο.

Ενδιαφέρουσα για το πνεύμα της αφέλειας, αγαπημένα μου παιδιά, που κυριαρχούσε σε μερικά στελέχη του Κινήματος, είναι τα όσα γράφει σε σχετικό άρθρο του ο Μαν. Μηλιαράκης με την ευκαιρία του θανάτου του Λεωνίδα Κύρκου (Αύγουστος 2011). Χαρακτηριστικά στην εφημερίδα «Χριστιανική»³⁵ αναφέρει την αθέτηση της συμπεφωνημένης αρχής κατά τη σύσταση της «Συμμαχίας» από το ΚΚΕεσ. και ιδιαίτερα του Λ. Κύρκου για την μετεκλογική συνεργασία. Μετά τις εκλογές του 1977, επισημαίνει, ούτε μία συνάντηση των πέντε συνεργασθέντων, ούτε ένα τηλεφώνημα, ούτε μια απάντηση στην επιστολή, που η Χ.Δ. έστειλε στην Πολιτική Επιτροπή της Συμμαχίας, παρά τα συμπεφωνημένα και τη *«Δεσμευτική θέση: Η Συμμαχία δεν είναι ένα εκλογικό σχήμα, θα συνεχίσει τη λειτουργία και τη δράση της και μετά τις εκλογές, ανεξάρτητα από το εκλογικό αποτέλεσμα»*. Και παραπονιέται πως μετά τις εκλογές δεν υπήρξε ούτε μία τηλεφωνική επικοινωνία του Λ. Κύρκου και Ηλ. Ηλιού με τον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη.

Καημένε Μηλιαράκη, δεν φανταζόσουνα γιατί σε ήθελε το ΚΚΕεσ., παρά για να κουβαλήσεις νερό στο

35. Εφημ. «Χριστιανική», 8 Σεπτεμβρίου 2011, σελ. 3.

μύλο του, τις ψήφους σου για να βγάλει ο πιο δυνατός, που αριθμητικά ήταν το ΚΚΕεσ., την βουλευτική του έδρα. Και αν παραπονιέσαι στο άρθρο σου, πως είχαν «πολιτικό ήθος» δείχνει πως δεν γνωρίζεις «εξ όνυχος τον λέοντα». Και πάλι κρίμα για την τόση αφέλεια, γιατί συνέβαλες τα μέγιστα και σε αυτήν την ακατανόητη στην ουσία πορεία της Χ.Δ., που συρθήκατε από την καλά στημένη τακτική του ΚΚΕεσ. Δυστυχώς επαναλαμβάνω ότι αγνοείται η βασική αρχή πως πολιτική δεν είναι μόνο η τέχνη του εφικτού αλλά και η τέχνη του προβλέπειν.

Το Α΄ Συνέδριο της Χ.Δ. (7-9 Δεκεμβρίου 1979)

Μετά την τραγική κατάληξη της εκλογικής συνεργασίας των πέντε της «Συμμαχίας» και την περιθωριοποίηση τελικά της Χ.Δ., σε πολλά μέλη έντονη ήταν η διεργασία για μια αλλαγή πλευσης. Τέθηκε έτσι, παιδιά μου, το θέμα της διοργάνωσης του Α΄ Συνεδρίου, ώστε να εξετασθούν τα θέματα και να ληφθούν αποφάσεις για μια σωστή και συνεχή πορεία, διαφωτιστική, ιδεολογική και τακτικής.

Κατά την προσυνεδριακή περίοδο στην εφημερίδα «Χριστιανική» διατυπώνονταν από τα μέλη οι απόψεις τους σχετικά με την τακτική, που θα έπρεπε να τηρήσει το Κίνημα της Χ.Δ. στις εκλογές. Τρεις κυρίως τάσεις εκφράστηκαν μέσα από τα δημοσιευθέντα κείμενα. Η πρώτη τάση υποστήριζε την παραμονή της Χ.Δ. σε ένα διαφωτιστικό κοινωνικοπολιτικό φορέα αποβάλλοντας την κομματική του μορφή με κύριους εκφραστές τον Στ. Παπαθεμελή και Γεώργιο Παπα-

Αναμνηστική φωτογραφία από την έναρξη του 1^{ου} Συνεδρίου της Χ.Δ. το 1979. Στο βήμα ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης.

δόπουλο. Η δεύτερη τάση ήταν εκείνη που εξέφραζε την αυτοτελή παρουσία του κινήματος στις εκλογές, τονίζοντας την επιστροφή στην προ της Δικτατορίας τακτική και εναντιώνονταν στις συνεργασίες με κύριο εκφραστή τον γράφοντα πατέρα σας, Δημ. Καραμπερόπουλο, συνεπικουρούμενο από τον Γρηγόρη Παπαϊωάννου, τον π. Χρίστο Χριστοδούλου, Απ. Παπαδημητρίου και άλλα μέλη. Μάλιστα αρκετά μέλη της νεολαίας ακολουθούσαν τότε την τακτική αυτή. Και η τρίτη τάση, την οποία εξέφραζαν ο Πρόεδρος και τα περισσότερα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, υποστήριζε μια νόθα κατάσταση: βασικά την αυτοτελή παρουσία του Κινήματος στις εκλογές, αλλά παράλληλα

ήθελαν να υπάρχει στις αποφάσεις του Α΄ Συνεδρίου και πόρτα ανοιχτή για την περίπτωση συνεργασίας με άλλα κόμματα.

«Επιστροφή στην τακτική της περιόδου 1953-’67»

Στη συνέχεια, αγαπημένα μου παιδιά, αναδημοσιεύεται το κείμενό μου κατά τον προσυνεδριακό διάλογο με τίτλο: *«Επιστροφή στην τακτική της περιόδου 1953-’67»*³⁶:

«Προχωρούμε προς το Α΄ Συνέδριο της Χ.Δ., όπου θα παρθούν οριστικές αποφάσεις για τα ζητήματα που απασχολούν τους αδελφούς στις προσυνεδριακές συζητήσεις. Θα λήξουν έτσι οι διχογνωμίες και αμφισβητήσεις πάνω στις ιδεολογικές θέσεις και την τακτική της Χ.Δ. Ο πυρήνας των προσυνεδριακών συζητήσεων βρίσκεται στην μορφή της Χ.Δ. μέσα στον πολιτικό χώρο όπως επίσης και στην τακτική της. Αν δηλαδή θα είναι ανεξάρτητη πολιτικά, κομματικά, μια και έχει τον τρίτο δρόμο ή θα είναι ενταγμένη σε άλλη παράταξη ή τέλος θα συνεργασθεί με άλλα κόμματα. Θα πρέπει πρώτα να ξεκαθαρισθεί, να γίνει σαφές ότι, η τακτική της Χ.Δ. παίρνει χρώμα και μορφή από την κοσμοθεωριακή της βάση. Είναι κόμμα ιδεολογικό η Χ.Δ. που ζητά την ψυχή του Έλληνα πρώτα και μετά την ψήφο κι όχι πρώτα την ψήφο.

36. Το κείμενό μου αυτό δημοσιεύθηκε και στην εφημ. «Χριστιανική», 23 Νοεμβρίου 1979, σελ. 4-5.

Ιδεολογία και δράση είναι άμεσα συνδεδεμένα. Δεν είναι ξεκομμένα. Το δεύτερο απορρέει από το πρώτο. Το πώς θα συμπεριφερθεί, θα δράσει ο άνθρωπος εξαρτάται από το είδος της θεωρίας του, από τις πεποιθήσεις του. Το ίδιο ισχύει και για τα κόμματα. Επιδίωξη κάθε κοσμοθεωρίας είναι να επηρεάσει τους ανθρώπους, να τους ποτίσει με τους δικούς της χυμούς. Να τους κάνει δικούς της. Να τους δώσει τον τρόπο σκέψης, αντιμετώπισης των προβλημάτων, μεταφυσικών και κοινωνικών, να ρυθμίσει την συμπεριφορά και δράση τους.

Με αυτήν την αρχή της άμεσης δράσης και τακτικής από την ιδεολογία, ξεκινάμε το 1953 από το μηδέν. Ξεκίνησε η Χ.Δ. να δώσει νέο περιεχόμενο στα προβλήματα, τα κοινωνικά και πολιτικά. Να δώσει την χριστιανική λύση, την δική της τακτική. Με πίστη στον σκληρό αγώνα, που μόνο τρελοί τ' αποφασίζουν, σαν τους πατεράδες μας το 1940 και τους προγόνους μας το 1821, ενάντια στο πνεύμα του κόσμου τούτου, της ηττοπάθειας, της μοιρολατρίας.

Σιγά-σιγά η Χ.Δ. εξαπλώθηκε σ' όλη την Ελλάδα, έχοντας ζήλο πρωτοχριστιανικό και σύγχρονη ιεραποστολικότητα. Η Χ.Δ. διαφορίζεται κοσμοθεωριακά από την αστική και μαρξιστική αντίληψη καθώς επίσης και τους εκπροσώπους των κοσμοθεωριών στην πολιτική, τα μαρξιστικά και αστικά κόμματα. Προχωρούσε η Χ.Δ. με την αντίληψη του τρίτου δρόμου έως ότου έφτασε η νύχτα της Δικτατορίας και αναστάλθηκε η δράση της. Έκανε αντιδικτατορικό αγώνα κι ήρθαν πολλοί κοντά της, απ' όλες τις παρατάξεις. Όμως ήρθαν άτομα, οι άνθρωποι, όχι οι παρατάξεις. Οι παρατάξεις και τα κόμματα δεν δώσανε σημασία στη Χ.Δ. και μάλιστα την είδαν σαν αντίζηλο. Οι άνθρωποι

έχουν μια δυναμικότητα, μπορούν ν' αλλάξουν αντιλήψεις. Οι παρατάξεις, τα κόμματα υπηρετούν τις αντιλήψεις για τις οποίες υπάρχουν. Δεν αλλάζουν ιδέες, έως ότου πεθάνουν, ξεγραφτούν.

Λέχθηκαν τα παραπάνω γιατί συνεχώς προβάλλεται σαν επιχείρημα για συνεργασία «Στη δικτατορία ήρθαν άνθρωποι αριστεροί, κεντρώοι, δεξιοί και συνεργαστήκαμε. Αυτοί είναι οι κακοί κι εμείς οι άγιοι και δεν θα συνεργασθούμε και τώρα;». Κι άρχισε έτσι το ολίσθημα των συνεργασιών από μια παρανόηση. Ποια παρανόηση; Μπερδέψαμε τον άνθρωπο με την παράταξη, το κόμμα. Κι άρχισαν οι αμφισβητήσεις και οι συνεργασίες που ποτέ τελειωμό δεν έχουν.

Θα αναφερθούν και δύο παραδείγματα για να γίνει κατανοητή η διαφορά. Ο μωαμεθανός σαν άνθρωπος μπορεί να είναι καλός ή κακός. Ο Μωαμεθανισμός όμως ήταν καλός; και το περιλάλητο παράδειγμα: ρωτήθηκαν τρεις που χτίζαν. Ο πρώτος απάντησε "ιδρώνω", ο δεύτερος, "βγάζω το ψωμί μου" κι ο τρίτος "χτίζω μια εκκλησία". Την εκκλησία την χτίζαν άνθρωποι όχι οι παρατάξεις, οι ιδεολογίες. Οι άνθρωποι είναι παιδιά του Θεού. Οι υλιστικές αντιλήψεις, κοσμοθεωρίες, παρατάξεις και κόμματα, είναι πάντως όχι του Θεού, αλλά του κοσμοκράτορος του κόσμου τούτου.

Η τακτική που ακολούθησε έως το 1967 η Χ.Δ. ήταν ανεξάρτητη, αυτόνομη. Θεωρούσε τα κόμματα υπηρετές άλλων σχεδίων, πέρα από αυτό που υπηρετεί η Χ.Δ. Συμμετείχε σε εκλογές με ένα υποψήφιο το 1958 και 1963 στη Σάμο και Χανιά αντίστοιχα. Και το 1967 ετοιμάζονταν για 6 νομούς, Σέρρες, Θεσσαλονίκη, Κατερίνη, Κοζάνη, Χανιά, Ηράκλειο. Συνεχώς δυνάμωνε

το κίνημά μας. Ο κόσμος άκουγε τον τρίτο δρόμο και λίγοι ακολουθούσανε. Το ότι ακολουθούσανε λίγοι θεωρήθηκε λανθασμένη τακτική. Παραγνωρίστηκε δυστυχώς η ιστορία, και ειδικότερα η χριστιανική ιστορία. Πρώτα λίγοι ακολουθούν. Μετά σιγά-σιγά αυξάνονται οι οπαδοί. Ας μη ξεχνάμε την παραβολή του σπορέως. Αν εύκολα άλλαζε ο κόσμος δεν θα χρειάζονταν ποτάμια αίματα να χυθούν.

Πολλοί αδελφοί θέλανε γρήγορα αποτελέσματα εκλογικά. Όπως και οι πρώτοι χριστιανοί περιμένανε στα χρόνια τους τη Δεύτερη Παρουσία. Κι έτσι αρκετοί αδ. απογοητεύθηκαν, κλονίστηκαν. Αποφάσισαν να διαλέξουν τον εύκολο δρόμο, της ένταξης, της συνεργασίας (άμεσης ή έμμεσης). Να μαζέψουν ψήφους χωρίς όμως οπαδούς. Να καταντάει η Χ.Δ. να γίνει μικροαστικό κόμμα στηριγμένο στην πρακτική της πολιτικής πελατείας. Να προσπαθεί να βγάξει βουλευτές με άλλων κομμάτων ψήφους.

Χρειάζεται ρεαλισμός. Και ρεαλισμός είναι να γνωρίζεις το τι είσαι, τι δυνάμεις έχεις. Η Χ.Δ. είναι μικρή σε αριθμό οπαδών, όμως είναι ισχυρή και μεγάλη σε ιδέες, στην ιδεολογία της. Για τα κράτη ο Παλαμάς λέει: «Η μεγαλοσύνη των εθνών, δεν μετριέται με το στρέμμα, με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με αίμα». Ορισμένοι αδελφοί αισθάνονται ένα αίσθημα κατωτερότητας για τον αριθμό των οπαδών. Παρουσιάζουν μια ψυχολογία νεόπλουτου ή παιδιού που έχει έντονα το αίσθημα της εξάρτησης. Πρέπει οι αδ. να δουν κατάματα την πραγματικότητα και να γίνει γνωστό ότι το καλό αργεί να ωριμάσει. Όσοι καρποί γρήγορα ωριμάζουν σκουληκιασμένοι θάνατι. Έχουν την φθορά μέσα τους. Το ίδιο συμβαίνει και στον πολιτικό χώρο. Δυ-

στυχώς αυτό ξεχνιέται από τους αδ. μας.

Πρέπει και κάτι άλλο να μη λησμονιέται στη χάραξη της τακτικής. Ο λαός θέλει να βλέπει σ' αυτούς που τον οδηγούν επιμονή, σταθερότητα και συνέπεια. Δεν έχει εμπιστοσύνη σ' εκείνους που αλλάζουν συνεχώς τακτική, που περιφέρονται σα μπαλαντέρ. Πότε με τον ένα, πότε με τον άλλο. Είναι ψυχολογικό φαινόμενο. Θέλει τους οδηγούς του, τους αρχηγούς του σταθερούς, επίμονους για να τους ακολουθήσει. Αλλιώς χάνεται η εμπιστοσύνη.

Η συνεργασία της Χ.Δ. πότε με το ένα κόμμα, πότε με την άλλη παράταξη, θα έχει σα συνέπεια να χάσει την εμπιστοσύνη των ανθρώπων. Αντίθετα η σκληρή τακτική, η ανεξάρτητη και αυτοτελής, χωρίς συνεργασίες, σα τη σταγόνα του νερού που τρυπά σιγά-σιγά το μάρμαρο, θα έχει σα συνέπεια: Να αυξάνει την εμπιστοσύνη των ανθρώπων στη Χ.Δ. και τον αριθμό των οπαδών σιγά-σιγά. Επίσης, και το σημαντικότερο, με την σταθερή γραμμή και τακτική αποτέλεσμα της ιδεολογίας του τρίτου δρόμου, θα γίνεται φορέας της πραγματικής αλλαγής, της χριστιανικής κοινωνικής αλλαγής. Δημήτρης Καραμπερόπουλος».

Κατά τις εργασίες του Α' Συνεδρίου τελικά δύο κυρίως τάσεις ήταν, που αντιπάλεψαν για την τηρητέα κομματική γραμμή: Εκείνη για την αυτοτελή εκλογική παρουσία του κινήματος και η άλλη που υποστήριζε και την δυνατότητα εκλογικών συνεργασιών. Η τρίτη πρόταση του Στ. Παπαθεμελή για αποβολή της κομματικής θέσης, παραμένοντας ένα διαφωτιστικό σωματείο δεν είχε απήχηση στα μέλη. Η κινητικότητα μεταξύ των συνέδρων ήταν μεγάλη. Τα περισσότερα

μέλη από την επαρχία και από την νεολαία ήταν με την άποψή της αυτοτελούς και μόνο καθόδου στις εκλογές.

Θα αναφέρω, παιδιά μου, ένα γεγονός χαρακτηριστικό, που δείχνει πόσο πρέπει να είναι κανείς σε εγρήγορση ώστε το προεδρείο ή η ηγετική ομάδα να μην μπορέσει να αλλοιώσει την δυναμική μιας πρότασης. Συγκεκριμένα την τελευταία ημέρα του Α΄ Συνεδρίου, το βράδυ της Κυριακής, όταν έφτασε η ώρα της ψηφοφορίας και ήδη είχαν διαμορφωθεί οι συγκεκριμένες προτάσεις, τα μέλη μας από το Βόλο³⁷, επειδή θα έπρεπε να αναχωρήσουν για να προλάβουν το τραίνο, διότι διαφορετικά θα το έχαναν, ζήτησαν να ψηφίσουν εκτός σειράς. Το προεδρείο τότε, που κυρίως ήταν εκφραστές της άποψης της συνεργασίας, αρνήθηκε την πρόταση αυτή, γνωρίζοντας πως τα μέλη αυτά ήταν με την άποψή μου, της αυτοτελούς παρουσίας της Χ.Δ. Αυτόματα παρεμβαίνω δυναμικά και κάνω πρόταση σε όλα τα μέλη του Συνεδρίου αν δέχονται να ψηφίσουν εκτός σειράς τα μέλη του Βόλου, λόγω αναχώρησης του τραίνου, πράγμα που αποδέχθηκε η πλειοψηφία και έτσι ψήφισαν και αναχώρησαν. Εάν τότε δεν είχα δυναμικά παρέμβει, δεν θα ψήφιζαν. Και να σημειωθεί ότι οι ψήφοι αυτοί των μελών ήταν καθοριστικοί για την μεγάλη απόφαση του Α΄ Συνεδρίου, για την αυτοτελή συμμετοχή στις εκλο-

37. Σύμφωνα με την κατάσταση των μελών του Α΄ Συνεδρίου, που αντίγραφο απόκειται στο Αρχείο μου, από την Τοπική Οργάνωση του Βόλου της Χ.Δ. ήταν τα μέλη, Δημ. Αναγνώστου, Χρ. Καραγιάννης, Αθ. Κορομηλής, Γ. Μακρίδης, Κων. Μοράρος και Αναστ. Τσούτσας.

γές και όχι στις συνεργασίες³⁸. Κατ' αυτόν τον τρόπο καταστατικά αποκλείστηκε η περίπτωση «αλληθωρισμού» της ηγετικής ομάδας για συνεργασίες και δόθηκε γραμμή για ανασύνταξη της ιδεολογικής γραμμής και της οργάνωσης του Κινήματος.

Το "σαράκι" του Κινήματος της Χ.Δ., η σιωπηρή απαξίωση των βιβλίων του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη

Γνωρίζετε, παιδιά μου, το σαράκι που κατατρώγει το ξύλο. Παρόμοια το "σαράκι", που κατέτρωγε την ιδεολογική συγκρότηση του Κινήματος της Χ.Δ. για μια σωστή ένταξη των νέων μελών και ιδιαίτερα της νεολαίας, ήταν το φαινόμενο, η πρακτική, που άρχισε δειλά - δειλά να αναπτύσσεται αμέσως μετά τη Δικτατορία στους κόλπους του Κινήματος, κυρίως από τον κύκλο του Στ. Παπαθεμελή, στον οποίο ήταν και ο θεολόγος Γεώργ. Παπαδόπουλος, πως τα βιβλία του Προέδρου δεν είναι απαραίτητα να τα διαβάσει κανείς, διότι είναι ξεπερασμένα. Συχνά λεγόταν σε μέλη «τα βιβλία του Ψαρουδάκη είναι ξεπερασμένα, δεν χρει-

38. Για την σημαντική απόφαση της αυτοτελούς καθόδου στις εκλογές βλ. *Θέσεις και Κείμενα του Α' Συνεδρίου της Χριστιανικής Δημοκρατίας*, 7-9 Δεκ. 1979, έκδοση 1980, σελ. 89, «...στον πολιτικό στίβο κατέρχεται αυτοτελώς και ανεξάρτητη, δημιουργώντας τον τρίτο δρόμο και συσπειρώνοντας τους ξυπνημένους κοινωνικοπολιτικά χριστιανούς κι όλους τους απογοητευμένους από τις άλλες παρατάξεις, τους διψασμένους για τον τρίτο ίσιο δρόμο της κοινωνικής δικαιοσύνης».

άζεται να τα διαβάσεις». Αυτός είναι ο λόγος που από το 1975 τα νέα μέλη και κυρίως οι νέοι δεν είχαν διαβάσει και μελετήσει τα βιβλία του Προέδρου «*Η Επανάσταση της αγάπης*» και την τριλογία που εκδόθηκε κατά την Δικτατορία³⁹. Πραγματικό "σαράκι" που λιάνιζε τον ιστό του Κινήματος.

Από τον πρώτο καιρό είχα επισημάνει στον Πρόεδρο την ύπαρξη της εσωτερικής αυτής νοοτροπίας, που δυναμίτιζε την υπόσταση του κύρους του ίδιου και του Κινήματος. Τόνιζα πως θα πρέπει να υπάρξει ξεκαθάρισμα. Να κληθούν όσοι υποστηρίζουν πως τάχα είναι ξεπερασμένα τα βιβλία και γραπτώς να εκθέσουν τις απόψεις τους. Να γίνει συζήτηση και να διορθωθούν, αν υπάρξουν σημεία που θα πρέπει να διορθωθούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο να αντιμετωπισθεί το καταλυτικό αυτό φαινόμενο. Παρ' όλες τις προτάσεις και τη μεθόδευση που προτεινόταν, η συνηθισμένη αναβλητικότητα του Προέδρου και η τάση να αφήνει τα πράγματα να προχωρούν μόνα τους, τον έκανε να μην αντιμετωπίσει το πρόβλημα.

Μάλιστα, παιδιά μου, έφτασα στο σημείο να στείλω σχετική επιστολή στο Πολιτικό Γραφείο της Χ.Δ. για το θέμα αυτό, που κυκλοφορούσε στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα του Κινήματος με σοβαρά επακόλουθα και να τονίσω το ξεκαθάρισμά του. Όσοι έχουν τη άποψη αυτή να την καταθέσουν, να γίνει η σχετική διόρθωση των πιθανών ξεπερασμένων σημείων των

39. Ο γενικός τίτλος της τριλογίας ήταν, «*Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας: Το Επίγειο Σχέδιο του Θεού, Το Κατεστημένο υπό το φως του Χριστιανισμού, Για μια Χριστιανική Δημοκρατία*».

βιβλίων του Κινήματος. Συγκεκριμένα, απέστειλα στις 22 Μαρτίου 1983, τότε που ήμουν και υπεύθυνος της Επιτροπής Περιφερειακής Οργάνωσης (Ε.Π.Ο.), την παρακάτω επιστολή, χωρίς δυστυχώς, δοθείσης της ευκαιρίας, ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης να αναλάβει να ξεκαθαρίσει την αμφισβήτηση και έτσι το "σαράκι" παρέμεινε, κατέτρωγε το Κίνημα της Χ.Δ.:

«Αγαπητοί Αδελφοί,

22 Μαρτίου 1983

Στην αρχή της συνεδρίασης της περασμένης Πέμπτης, 17-3-1983, για μια ακόμη φορά παρουσιάστηκε το φαινόμενο, που εδώ και 9 χρόνια έχει κάνει την εμφάνισή του και όμως παραμένει στην ίδια μορφή, στις ίδιες εκδηλώσεις, χωρίς ευθέως και συγκεκριμένα από τους αδελφούς καταγραφεί σε μια κόλλα χαρτί, αν και επανειλημμένα έχει ζητηθεί να κατατεθεί από το 1975, από τον Στέλλιο Παπαθεμελή και εν συνέχεια από τον Γ. Παπαδόπουλο και τελευταία από τον Π. Νικολόπουλο σε μια περυσινή Κ.Ε. (Κεντρική Επιτροπή), τι είναι αυτό που κάνει το βιβλίο «Η Επανάσταση της αγάπης», "ξεπερασμένο", "να θέλει βελτιώσεις", ότι "δεν κάνει" για την οικοδόμηση και τόσα άλλα, που επί πλέον ακούγονται.

Αυτό που με θλίψη διαπίστωσα είναι ότι τόσο ο αδ. Μηλιαράκης, όσο και ο αδ. Γιωτόπουλος εξέφρασαν τις αντιρρήσεις - που είναι καθ' όλα σεβαστές - ακολουθώντας όχι τη γνωστή τους τακτική, της ντοκουμενταρισμένης έγγραφης κριτικής αλλά την αόριστη, την γενική κριτική, που μόνο υπεύθυνη κριτική δεν είναι.

Με την παρούσα επιστολή, αδ. Πρόεδρε και αδ. του Π.Γ. (Πολιτικού Γραφείου) προτείνεται όπως οι αδελ-

φοί Π. Γιωτόπουλος και Μ. Μηλιαράκης αναλάβουν να φέρουν στο Π.Γ. τις συγκεκριμένες θέσεις τους για το βιβλίο «Η Επανάσταση της αγάπης». Να γίνει η σχετική συζήτηση, να φωτισθούμε όλοι μας σε ποια σημεία έχει "ξεπερασθεί" και επί τέλους να παύσουν οι τόσες αόριστες και ανεύθυνες κριτικές και αμφισβητήσεις. Ο καθένας μπορεί στο Κίνημα να έχει την άποψή του στα βιβλία του Κινήματος, όμως υπεύθυνα και γραπτώς θα πρέπει να γίνονται οι κριτικές των. Αδελφικά, Δημήτρης Καραμπερόπουλος».

Οι συνέπειες της διατήρησης αυτής της υφέρπουσας κατάστασης, παιδιά μου, μέσα στο Κίνημα είχε δυσάρεστα αποτελέσματα. Πρώτα στο κύρος των ιδεών, της αποκάλυψης του διπρόσωπου υλισμού και των σκοτεινών δυνάμεων πάνω στις οποίες στηρίχθηκε η ίδρυση και διατήρηση του Κινήματος και ο λόγος ύπαρξής του, μια και είχε να προσφέρει κάτι καινούργιο στο λαό και δεν ήταν ένα Κίνημα σαν τα υπάρχοντα. Μετά είχε επίπτωση στο κύρος του Προέδρου, ως εισηγητή και εκφραστή των νέων ιδεών, πως δήθεν τώρα οι ιδέες, που εξέφρασε και διατύπωσε στα βιβλία του, δεν ισχύουν πλέον, είναι "ξεπερασμένες" και άρα και ο ίδιος είναι "ξεπερασμένος".

Επί πλέον είχε επίπτωση στη διαφώτιση των νεοεισερχομένων μελών καθώς και στους νεολαίους του Κινήματος, που δεν ήταν ενημερωμένοι στις νέες ιδέες της Χ.Δ., τις τόσο αντίθετες με των άλλων κινημάτων. Αυτός ήταν ο κύριος, για μένα, λόγος που είχαν δημιουργηθεί τόσα προβλήματα με τη νεολαία του Κινήματος. Είχαν μια απαξίωση στο όνομα του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη, που μέχρι, φανταστείτε παιδιά μου,

και κοροϊδευτικά ονόματα είχαν διατυπώσει γι' αυτόν. Κάτι ανεπίτρεπτο για ένα Κίνημα, που ωστόσο, δυστυχώς, τα ανέχονταν σαν «οσιομάρτυρας» και δεν τα απέκοπτε⁴⁰. Γι' αυτό και έφτασε στο σημείο να ανεχθεί να τον καθαιρέσουν από πρόεδρο του Κινήματος, το οποίο ίδρυσε, το εμπλούτισε με όλα τα ιδεολογικά και θεωρητικά εφόδια, του προσέδωσε τον χαρακτήρα του καινούργιου, που ζητά ο άνθρωπος για τα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα και φυσικά αφιέρωσε τη ζωή του στην ανάπτυξη του⁴¹.

Ανυπαρξία διαφώτισης των νέων μελών

Είναι γνωστό, παιδιά μου, ότι σε ένα σωματείο, σε ένα συλλογικό φορέα τα μέλη, τα οποία εγγράφονται, πρέπει να είναι ενημερωμένα για τους σκοπούς του

40. Ενδεικτικά αναφέρω από το Ημερολόγιό μου δύο συναντήσεις με θέμα το «πρόβλημα της νεολαίας της Χ.Δ.», μία στο ιατρείο μου στις 29 Ιανουαρίου 1984 μετά την πρόταση του Γιαν. Γραμματικάκη. Μία άλλη συνάντηση έγινε στο σπίτι του Προέδρου, 3 Ιουλίου 1984, με παρόντες, Νικ. Ψαρουδάκης, Μαν. Μηλιαράκης, Παν. Γιωτόπουλος, Θαν. Κουρταλίδης, Ζώης Μεταξάς, Γιαν. Γραμματικάκης, Γεώργ. Αναγνωστόπουλος, Δημ. Καραμπερόπουλος, π. Σταμ. Χατζηκυριάκος.

41. Και οικονομικά ο Πρόεδρος πρόσφερε στο Κίνημα. Μόνο ένα παράδειγμα θα αναφέρω ότι, για τις εκλογές στη Σάμο το 1958, όπως μου είχε πει, πούλησε ένα οικοπέδο στην Νέα Κηφισιά, το οποίο του είχε δοθεί ως αμοιβή, για τις υπηρεσίες που πρόσφερε ως δικηγόρος του σχετικού Συνεταιρισμού που διέθετε τα οικόπεδα στη δεκαετία του '50. Αντιλαμβάνεστε την οικονομική του αξία του οικοπέδου στη Νέα Κηφισιά.

φορέα, τους οποίους και υπηρετούν. Ανάλογα γίνεται και σε ένα πολιτικό κίνημα. Τα μέλη που εισέρχονται θα πρέπει να μελετήσουν, να γνωρίσουν τις ιδέες και τις αρχές του, πριν από την εισδοχή τους. Γι' αυτό και υπάρχει κατά κανόνα μια δοκιμαστική περίοδος πριν από την τελική εγγραφή τους ως τακτικού μέλους. Αυτή η βασική αρχή δυστυχώς δεν εφαρμόστηκε στο κίνημα της Χ.Δ., ούτε και στη νεολαία της EXON, μετά την πτώση της Δικτατορίας, τότε που το κίνημα είχε μεγάλη αίγλη λόγω της αντιδικτατορικής του δράσης, και αρκετοί προσέρχονταν κοντά της. Ανακηρύσσονταν μέλη και αναλάμβαναν σύντομα καίριες θέσεις, χωρίς ποτέ να έχει διερευνηθεί αν έχουν μελετήσει τις θεωρητικές αρχές της Χ.Δ., που υπάρχουν στα βιβλία της. Παρόμοια εγγράφονταν μέλη άτομα με προβληματική προσωπικότητα και ψυχοσύνθεση.

Αυτήν την αρνητική πρακτική, που εφαρμόζονταν στη Χ.Δ., πολλές φορές, αγαπημένα μου παιδιά, την επεσήμαινα στον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη. Του τόνιζα ότι το κίνημα είναι μάχιμος οργανισμός στον οποίο τα μέλη πρέπει να είναι συνειδητά, με γνώση των ιδεών, των αρχών του Κινήματος. Επίσης, του τόνιζα ότι το Κίνημα δεν είναι φιλανθρωπικό σωματείο για να υποδέχεται τους αναξιοπαθούντες! Δυστυχώς, εφαρμόζονταν τα αντίθετα, από όσα θα έπρεπε να γίνουν σύμφωνα με τη λογική και τις αρχές της διοικήσεως. Εγγράφονταν και γίνονταν τακτικά μέλη στο κίνημα της Χ.Δ. ή στην EXON άτομα, που δεν είχαν μελετήσει ούτε ένα βιβλίο του Κινήματος, δεν είχαν γνώση της ιστορικής πορείας της Χ.Δ. Βέβαια, σε αυτήν την πρακτική συνέβαλε τα μέγιστα και η παρου-

σιασθείσα αμφισβήτηση των βιβλίων του Προέδρου, που αναφέραμε παραπάνω και που δεν αντιμετωπίστηκε νωρίς και αποτελεσματικά.

Το γεγονός όμως αυτό είχε τεράστιες επιπτώσεις στην πορεία του Κινήματος, διότι αρκετά μέλη δεν είχαν γνωρίσει τη θεωρητική δυναμική της Χ.Δ. για τα δύο υλιστικά κοινωνικοπολιτικά συστήματα του Καπιταλισμού και του Κομμουνισμού, τις αντίστοιχες θέσεις της Χ.Δ., καθώς επίσης και για τις άλλες δυνάμεις που είναι εξαρτημένες από το εξωτερικό, όπως η Μασωνία, ο Χιλιασμός, ο Διεθνής Σιωνισμός κλπ. Εύκολα κατ' αυτόν τον τρόπο ήταν δυνατόν να ανέλθει κάποιος σε καίριες ηγετικές θέσεις του Κινήματος και το ξεστρατίζει, όπως θα ήθελαν οι σκοτεινές δυνάμεις, τις οποίες ο πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης τις αποκάλυπτε με τις ομιλίες του, την αρθρογραφία του και τα βιβλία του.

Δυστυχώς όμως αυτήν την απαράδεκτη τακτική της αμφισβήτησης για ένα ιδεολογικό κίνημα, όπως ήταν η Χ.Δ., ούτε τα παλιά στελέχη, που είχαν περπατήσει σε όλη την Ελλάδα, σε όλα σχεδόν τα χωριά και τις πόλεις και έφερναν το καινούργιο μήνυμα του τρίτου δρόμου, δεν έκαναν κάτι για να την αποτρέψουν. Έκριναν μάλλον τους άλλους με κριτήριο τον εαυτόν τους, όπως και ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης. Αυτή η πρακτική της αμφισβήτησης, που εφαρμόστηκε, ήταν ένας σημαντικός παράγοντας για την κατάντια του Κινήματος της Χ.Δ.

Ο Στ. Παπαθεμελής στο ΠΑΣΟΚ

Για πρώτη φορά, αγαπητά μου παιδιά, γνώρισα τον Στ. Παπαθεμελή, όταν ως πρωτοετής φοιτητής στην Ιατρική Σχολή της Θεσσαλονίκης παρακολούθησα την προσφώνησή του και παρουσίαση του προέδρου της Χ.Δ. Νικ. Ψαρουδάκη σε σχετική ομιλία, που είχε διοργανωθεί το 1965 και εντυπωσιάστηκα από τον ρητορικό του λόγο. Στη συνέχεια συναντηθήκαμε, όταν άρχισε η πολιτική δραστηριότητα της Χ.Δ., μετά τη πτώση της Δικτατορίας το 1974. Τότε που είχε προκύψει το σημαντικό θέμα της πολιτικής τακτικής και είχε κατορθώσει να παρασύρει τον Πρόεδρο στη συνεργασία με την Ένωση Κέντρου, αν και η απόφαση των στελεχών ήταν αρνητική για τη συνεργασία αυτή. Εκλέχτηκε βουλευτής Θεσσαλονίκης και συνέχισε για μια τριακονταετία να εκλέγεται, εντασσόμενος μετά τη φθορά της Ένωσης Κέντρου στο ΠΑΣΟΚ, το οποίο ήταν σε άνοδο και κόμμα εξουσίας και όταν και αυτό έφθινε, συνεργάστηκε το 2004 με τη Νέα Δημοκρατία. Ήταν εισηγητής της τακτικής της συνεργασίας με τους μεγάλους πολιτικούς σχηματισμούς, στους οποίους θα μπορούσαν να αναπτυχθούν πτέρυγες με διάφορες τάσεις, ως αποτέλεσμα της «τέχνης του εφικτού», όπως συνήθιζε να λέει. Υποστήριζε ότι το Κίνημα της Χ.Δ. θα έπρεπε να αποβάλει την κομματική του μορφή και να αποτελέσει ένα διαφωτιστικό σωματείο χριστιανοκοινωνικών μελετών. Άποψη που την υποστήριξε και στο Α΄ Συνέδριο της Χ.Δ. του 1979.

Ας σημειωθεί ότι στα βιογραφικά του στοιχεία ποτέ δεν ανέφερε ότι ήταν στέλεχος της Χ.Δ. και μάλιστα

αντιπρόεδρος της. Δείγμα κι αυτό του πόσο εκτιμούσε το Κίνημα της Χ.Δ. Με την ευκαιρία, ας μνημονευθεί μια χαρακτηριστική περίπτωση του πνεύματός του για την πολιτική. Σε μια συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ. κάποια στιγμή, σε μια αποστροφή του λόγου του ανέφερε πως η πολιτική γι' αυτόν είναι "αφιόνι". Δυστυχώς, ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης δεν αντέδρασε, να τον αποβάλει αυθωρεί, στοιχείο που δείχνει πως δεν είχε την ικανότητα της διοίκησης και του ελέγχου του Κινήματος. Κατ' αυτόν τον τρόπο διαπιστώνεται πως εκ των έσω «έπεσε» η Χ.Δ. Παρόμοια και το μέλος της Χ.Δ. στον Καναδά, Νίκος Καρπούζης, μου ανέφερε πρόσφατα ότι κατά την επίσκεψη του Στ. Παπαθεμελή ως βουλευτού της ΕΔΗΚ στον Καναδά, και στην ερώτησή του πώς πάει το Κίνημα της Χ.Δ., του απάντησε ότι τώρα κοιτάζει την πολιτική καριέρα του, που έκανε στο μέλος της Χ.Δ. να μείνει κυριολεκτικά αποσβολωμένο!

Ένα γεγονός που έπεσε σαν κεραυνός στο Κίνημα το 1980 ήταν η ένταξη του Στ. Παπαθεμελή⁴² στο ΠΑΣΟΚ και η διαγραφή του από τη Χ.Δ., δίνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την αίσθηση γενικότερα πως ακόμη και οι ιδεολογικά εμφορούμενοι μετέρχονται τις

42. Ο Στ. Παπαθεμελής είχε αποχωρήσει από την ΕΔΗΚ (Ενωση Δημοκρατικού Κέντρου, κόμμα το οποίο ιδρύθηκε στις 5 Φεβρουαρίου 1976, ως διάδοχο της Ένωσης Κέντρου του Γ. Μαύρου και του Ηνωμένου Δημοκρατικού Κέντρου του Ι. Ζιγδη) και είχε γίνει ανεξάρτητος βουλευτής σύμφωνα με την κατάθεση της σχετικής δήλωσης στο Προεδρείο της Βουλής στις 14 Απριλίου 1978, στην οποία δηλώνει μάλιστα ότι είναι «ιδεολογικά αμετακίνητα χριστιανοσοσιαλιστής...».

πεπατημένες αστικές πρακτικές, ακολουθώντας τους ισχυρούς πολιτικούς σχηματισμούς. Οι σχετικές αρχικά κινήσεις του Στ. Παπαθεμελή να ακολουθήσει την ίδια σχέση του ανεξάρτητου συνεργαζόμενου, όπως είχε με την Ένωση Κέντρου, και στο ΠΑΣΟΚ, απέβη άκαρπη. Ο Ανδρέας Παπανδρέου του διεμήνυσε ότι μόνο με ένταξη στο ΠΑΣΟΚ γίνεται δεκτός, λέγοντας μάλιστα δεικτικά και τη φράση πως «θα πρέπει να αποβάλει τους ηθικούς ενδοιασμούς του αν θέλει να είναι στο ΠΑΣΟΚ». Έτσι, στις 7 Οκτωβρίου 1980 σε έκτακτη σύσκεψη του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ., ο Μαν. Μηλιαράκης, που είχε επικοινωνία με τον Στ. Παπαθεμελή, τ. βουλευτή της ΕΔΗΚ, η οποία φυλλορροούσε και δεν υπήρχε μελλοντικά προοπτική να εκλεγεί, ανέφερε ότι κατατέθηκε δήλωσή του στο Προεδρείο της Βουλής για προσχώρησή του στην Κοινοβουλευτική Ομάδα του ΠΑΣΟΚ. Συζητήθηκε το θέμα και όλα τα μέλη που παρευρίσκονταν (σύμφωνα με το Ημερολόγιό μου, Μαν. Μηλιαράκης, Παν. Γιωτόπουλος, Δημ. Καραμπερόπουλος Ζώης Μεταξάς, Θαν. Κουρταλίδης, Γρ. Παπαϊωάννου, Γιάν. Γραμματικάκης) υποστήριξαν πως αν υπάρξει συγκεκριμένη ανακοίνωση ότι ο Στ. Παπαθεμελής προσχωρεί στο ΠΑΣΟΚ τότε να εκδώσει και η Χ.Δ. μια ανακοίνωση πως κατ' αυτόν τον τρόπο έθεσε τον εαυτόν του εκτός του Κινήματος της Χ.Δ., της οποίας ήταν μάλιστα και αντιπρόεδρος. Εκείνη την στιγμή είχαμε και τηλεφωνική επικοινωνία με τον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη, ο οποίος βρισκόταν στη Γαλλία, και συμφώνησε με το κείμενο της ανακοινώσεως του Πολιτικού Γραφείου, που διανεμήθηκε στον Τύπο μετά την επίσημη αναγγελία στις ειδήσεις της προσχώρησης του στο ΠΑ-

ΣΟΚ⁴³, πως με την ένταξή του αυτή έθεσε τον εαυτόν του εκτός του Κινήματος της Χ.Δ.

Με την ευκαιρία ας αναφέρουμε, παιδιά μου, και μερικά ακόμη στοιχεία που προ ετών έχω σημειώσει στο Ημερολόγιό μου. Ως γνωστόν ο Στ. Παπαθεμελής εκλέγονταν συνεχώς στη Θεσσαλονίκη με το ΠΑΣΟΚ, διορίστηκε από τον Ανδρέα Παπανδρέου υφυπουργός Παιδείας (1982-1985), στη συνέχεια υπουργός Μακεδονίας-Θράκης (1987-1989) και υπουργός Δημοσίας Τάξεως (1993-1995). Συνήθιζε να λέει πως αν δεν είσαι υπουργός δεν είσαι τίποτε ως βουλευτής. Όμως, όταν άρχισε να φθίνει το ΠΑΣΟΚ και ήταν τελευταίος στους εκλεγέντες βουλευτές της Θεσσαλονίκης, άρχισε να σκέπτεται για την περαιτέρω πορεία του, διότι δεν θα εκλέγονταν στις επικείμενες εκλογές του 2004, μια και το ΠΑΣΟΚ θα έχανε βουλευτικές έδρες με επακόλουθο να έμενε εκτός Βουλής.

Έτσι, άρχισε να δημιουργεί την πολιτική κίνησή του. Χαρακτηριστικά στο Ημερολόγιό μου έγραφα στις 18 Νοεμβρίου 2003; *«Η δική μου εκτίμηση για την τακτική του Στ. Παπαθεμελή, που τον γνωρίζω από το Κίνημα της Χ.Δ. είναι η εξής: Επειδή τώρα το πλοίο [του ΠΑΣΟΚ] βουλιάζει και δεν θα είναι δυνατόν να εκλεγεί βουλευτής - ίσως και να μην τον βάζανε και στον συνδυασμό - επέλεξε την πορεία του. Δημιουργεί τον πολιτικό φορέα "Για την πατρίδα και τη Δημοκρατία" και αργότερα πριν από το κλείσιμο των συνδυασμών στη Θεσσαλονίκη θα συμμετάσχει ως ανεξάρτητος συνερ-*

43. Βλ. και εφημ. «Χριστιανική», 10 Οκτωβρίου 1980, όπου και σύντομο ιστορικό του Στ. Παπαθεμελή.

γαζόμενος στο συνδυασμό της Νέας Δημοκρατίας. Όλα απλά και ωραία! ...Χωρίς καμμία αναστολή για την καταστροφή του Κινήματος της Χριστιανικής Δημοκρατίας. Ας πρόσεχε ο πρόεδρος Νικόλαος Ψαρουδάκης, όταν του τα έλεγα και του τα τόνιζα». Όπερ και εγένετο.

Μάλιστα στις αρχές Δεκεμβρίου του 2003 στην εφημ. «Χριστιανική» σε άρθρο δίνεται η πληροφορία ότι ο Στ. Παπαθεμελής θα ιδρύσει πολιτικό κόμμα με το οποίο ως ανεξάρτητος θα συμμετάσχει στις προσεχείς Εθνικές εκλογές. Και σημειώνω στο Ημερολόγιό μου, 8 Δεκεμβρίου 2003, «*Νομίζω ότι είναι αγαθοί πόθοι του συγγράψαντος το άρθρο Γιάννη Γραμματικάκη, πάντα χωρίς βαθύτερη εξέταση των πραγμάτων, διότι νομίζω ότι ο Στ. Παπαθεμελής θα δημιουργήσει πολιτικό φορέα όχι για να κατέλθει ανεξάρτητος, μόνος του - γνωρίζει ότι δεν θα εκλεγεί - αλλά για να έχει διαπραγματευτική δύναμη για να συμμετάσχει ανεξάρτητος συνεργαζόμενος [με τη Νέα Δημοκρατία]*»⁴⁴. Γι' αυτό έτρεχε στις πάλαι ποτέ Τοπικές Οργανώσεις της Χ.Δ., να βρει μέλη να συμμετάσχουν στην κίνησή του.

Επίσης, παιδιά μου, να σας πω ότι είχα λάβει και πρόσκληση για τις 17 Δεκεμβρίου 2003, «*Για ένα νέο*

44. Αναφέροντας αυτά τα σχετικά με την προοπτική του Στ. Παπαθεμελή, πως ετοιμάζει το έδαφος για να έχει διαπραγματευτική δύναμη στις συζητήσεις με τη Νέα Δημοκρατία, στον συναγωνιστή από την Κοζάνη στο Κίνημα της Χ.Δ. Απόστολο Παπαδημητρίου, μου είπε χαρακτηριστικά πως θα με παραδεχθεί για την πολιτική ανάλυσή μου αν πράγματι συμβεί, όπως του τα είπα. Και φυσικά έμεινε εμβρόντητος όταν είδε τον Στ. Παπαθεμελή να πηγαίνει στον Κώστα Καραμανλή και να συμφωνούν τα σχετικά με τη συνεργασία του στις εκλογές του 2004.

ξεκίνημα» του Στ. Παπαθεμελή, για το οποίο μάλιστα έγραφα στο Ημερολόγιό μου, «το παλιό [ξεκίνημα] πότε ήταν, όταν πήγε στην Ένωση Κέντρου το 1974 και στο ΠΑΣΟΚ το 1980;». Στο ξενοδοχείο Divani Caravel έγινε το «νέο ξεκίνημα» με την δημιουργία του κόμματος της «Δημοκρατικής Αναγέννησης». Σημειώνω σχετικά στο Ημερολόγιό μου, «Μετά τριάντα χρόνια, αφού έδωσε τη νιότη του στα κόμματα Ένωση Κέντρου αρχικά και μετά το 1980 στο ΠΑΣΟΚ, τώρα στα ξεκούδουνα, αντιλήφθηκε ότι θα πρέπει να έχεις δική σου παράταξη κομματική, που θα συμμετέχει στις εκλογές. Όταν υπήρχε η Χριστιανική Δημοκρατία (Χ. Δ.) με οργάνωση σε όλη την Ελλάδα, τότε προσπάθησε να την αποτρέψει από την αυτοτελή παρουσία στις εκλογές, και το πέτυχε, παρασύροντας στις αντιλήψεις του τον Λεωνίδα Δρανδάκη, τον Μανώλη Μηλιαράκη, Παν. Γιωτόπουλο, Γιάννη Γραμματικάκη κ.ά. Η συνεχής επωδός του ήταν η φράση "η τέχνη του εφικτού", την οποία δεν ακολουθούσα επιμένοντας στην αυτοτελή παρουσία στις εκλογές της Χριστιανικής Δημοκρατίας. Χάθηκε πάλι μια ευκαιρία για μπόλιασμα της πολιτικής και πνευματικής κίνησης της Ελλάδος με το ιδεολογικο-πολιτικό όραμα της Χ.Δ.».

Και να σκεφθεί κανείς, παιδιά μου, ότι τη συνεργασία αυτή του Στ. Παπαθεμελή με τη Νέα Δημοκρατία τη βοήθησε και ο Μαν. Μηλιαράκης⁴⁵, ο οποίος για

45. Για τη σχετική βοήθεια που πρόσφερε ο Μαν. Μηλιαράκης στον Στ. Παπαθεμελή μπορείτε να δείτε τα φύλλα της εφημ. «Χριστιανική», 20 Νοεμβρίου 2003, 4 Δεκεμβρίου 2003 και 18 Δεκεμβρίου 2003.

τον Νικ. Ψαρουδάκη το 1989 στο Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. κίνησε γη και ουρανό και κατόρθωσε να τον εξοβελίσει από την προεδρία του Κινήματος, διότι τόλμησε να κάνει κινήσεις συνεργασίας με τη Ν.Δ.! Έχει ο καιρός γυρίσματα, με τα οποία αποκαλύπτονται τα εσώτερα του ανθρώπου!

Θα ήθελα ωστόσο να διευκρινίσω ότι ανέφερα παραπάνω αρκετά για τον Στ. Παπαθεμελή και τούτο διότι δεν ήταν ένα τυχαίο μέλος της Χ.Δ., αλλά ήταν ο αντιπρόεδρος της. Η στάση του και η πορεία του είχε γενικότερη επίπτωση στο Κίνημα, στα μέλη του και ιδιαίτερα στη δημιουργία της αντίληψης στον απλό λαό, πως όλοι το ίδιο είναι, πως ακόμη και αυτοί που θέλουν να έχουν ιδεολογικά πιστεύω, το ατομικό τους συμφέρον τελικά κοιτάζουν. Γι' αυτό και τόνιζα πως από νωρίς, εν τη γενέσει του, θα έπρεπε να είχε αντιμετωπιστεί το όλο θέμα.

Δημοκρατικές δυνάμεις, δυνάμεις αλλαγής

Μια ακόμη συνεισφορά μου, αγαπητά μου παιδιά, κατά την συμμετοχή μου στο Κίνημα τη Χ.Δ. ήταν ότι συνέβαλα στο ξεκαθάρισμα πολιτικών όρων, που ήταν τότε στην πολιτική καθημερινότητα. Συχνά στις συζητήσεις στο Κίνημα της Χ.Δ. γινόταν αναφορά στις «δημοκρατικές δυνάμεις» της χώρας, εντάσσοντας ακόμη και το Κομμουνιστικό Κόμμα στα δημοκρατικά κόμματα καθώς και στον όρο «δυνάμεις αλλαγής», μια και ήταν του συρμού ο όρος «αλλαγή», που διατυμπάνιζε το ΠΑΣΟΚ. Έτσι έστειλα επιστολή στο Πολιτικό Γραφείο, στην οποία τόνιζα πως θα πρέπει να ξε-

καθαριστούν οι όροι «Δημοκρατικές δυνάμεις-Δυνάμεις αλλαγής». Όπως θα έχετε μέχρι τώρα, παιδιά μου, αντιληφθεί, πάντοτε ήθελα να κυριολεκτώ, ο κάθε όρος να έχει αντίκρισμα στο νοούμενο. Συγκεκριμένα έγγραφα στην επιστολή μου προς το Πολιτικό Γραφείο της Χ.Δ. τα εξής στις 15 Ιανουαρίου 1980:

«Μια και βρισκόμαστε στα πρώτα βήματα μετά το ιστορικό Α΄ Συνέδριο της Χ.Δ., θα πρέπει να ξεκαθαριστούν βασικά ζητήματα για να μην αποτελούν και πάλι γάγγραινα μέσα στο Κίνημα.

Θα ήθελα, αδελφοί, να γίνει συζήτηση ορισμένων σημείων του φύλλου της εφημερίδας μας «Χριστιανική» της 4-1-1980, και συγκεκριμένα:

Το κείμενο στην τρίτη σελίδα πάνω-πάνω με χοντρά γράμματα «Η τακτική της Χ.Δ. θα πρέπει να έχει ως άξονά της την αυτόνομη παρουσία του Κινήματος, ενώ συγχρόνως θα προωθεί την συνεργασία όλων των δημοκρατικών δυνάμεων πάνω σε πρόγραμμα κοινών θέσεων για να περάσει η εξουσία στα χέρια των δυνάμεων της αλλαγής» (οι υπογραμμίσεις τωρινές).

Νομίζω, αδ. ότι το κείμενο αυτό έρχεται σε αντίθεση με την απόφαση του Α΄ Συνεδρίου. Αποτελεί παραποίηση, διαστρέβλωση. Θα παρακαλούσα τον αδ. Μηλιάρη να μας διευκρινίσει για την καταχώρηση του κειμένου. Εξ αβλεψίας καταχωρήθηκε;

Να γίνει συζήτηση πάνω στους όρους «Δημοκρατικές δυνάμεις» και «Δυνάμεις αλλαγής». Γιατί κάποτε θα πρέπει να σταματήσει αυτός ο χορός των εκφράσεων. Κι αυτό γιατί ίσως το βιολί να μεθοδεύεται αρκετά καλά.

Αδελφοί, «το δις εξαμαρτείν ουκ ανδρός σοφού» και

εμείς πάμε να το τριτώσουμε το ατόπημά μας. Φάγαμε τη χυλόπιτα της «Συμμαχίας», εξ αιτίας της μεθοδεμένης τακτικής του ΠΑΣΟΚ και μυαλό δεν βάζουμε. Ξέρουμε σε ποιανού μύλο κουβαλά νερό και εμείς εθελotuφλούμε, στρουθοκαμηλίζουμε. Δεν θέλουμε να αποδεχθούμε την πραγματικότητα. Θα ήθελα... να εξεταστεί ο ρόλος του ΠΑΣΟΚ, αν είναι δημοκρατική αληθινή επαναστατική δύναμη ή υπηρέτης του κατεστημένου, της άρχουσας τάξης στις μέρες μας. Με αγάπη Χριστού, Δημήτριος Καραμπερόπουλος»⁴⁶.

Αποτέλεσμα της επιστολής μου ήταν, σε τρεις συνεδριάσεις του Πολιτικού Γραφείου τον Μάρτιο του 1980, να γίνει συζήτηση, όπου εκτενέστερα παρουσίασα τους προβληματισμούς μου περί αυτού του θέματος, δημιουργώντας βέβαια σε ορισμένα μέλη μια δυσαρέσκεια. Ίσως να αρέσκονταν στα «θολά νερά» να συζητούν. Επί πλέον στην Κεντρική Επιτροπή της Χ.Δ. του Μαρτίου του 1980 ο πρόεδρος διάβασε το κείμενο «Δημοκρατικές Δυνάμεις-Δυνάμεις αλλαγής», το οποίο εγ-

Η σελίδα τίτλου του βιβλίου «Δημοκρατικές Δυνάμεις – Δυνάμεις αλλαγής», του 1981, που εκδόθηκε μετά τη σχετική επιστολή του Δημ. Καραμπερόπουλου στο Πολιτικό Γραφείο της Χ.Δ.

46. Αντίγραφο της επιστολής αυτής βρίσκεται και στο Αρχείο μου.

κρίθηκε και έτσι τυπώθηκε σε βιβλιαράκι το 1981, χωρίς όμως να αναφερθεί στην αρχή ότι το θέμα τέθηκε με την πρόταση-παρέμβασή μου, ξεκαθαρίζοντας τους όρους σύμφωνα με τις αντιλήψεις μας. Παράλληλα, δημοσιεύθηκε τμηματικά και στην εφημερίδα «Χριστιανική» εκείνης της εποχής. Φανταστείτε, παιδιά μου, πόσος κόπος για να ξεκαθαριστούν τα αυτονόητα! Πώς να προχωρήσει και να ξεφύγει το Κίνημα από τα τετριμμένα της τρέχουσας ορολογίας, που καθιέρωναν οι παράγοντες του μαρξιστικού σοσιαλισμού και στον τομέα της επικοινωνίας;

Η αυτοτελής συμμετοχή της Χ.Δ. στις εκλογές το 1981

Μετά τις αποφάσεις του Α΄ Συνεδρίου της Χ.Δ. δρομολογήθηκε η αυτοτελής συμμετοχή της στις εκλογές του 1981. Μάλιστα κατά την προεκλογική περίοδο φάνηκαν αμέσως τα σημάδια της επίθεσης εναντίον της Χ.Δ., που δεν ήταν τυχαία, αλλά καλοστημένα. Δείγμα και αυτό του φόβου του κατεστημένου, μήπως και αναπτυχθεί το Κίνημα της Χ.Δ. και έχει απήχηση στο λαό.

Συγκεκριμένα, ο μοναχός Θεόκλητος Διονυσιάτης εξέδωσε το βιβλίο «Μονόλογος ενός διαλόγου», που περιέχει τα δικά του μόνο κείμενα και όχι και εκείνα του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη, που το 1966 όλα είχαν δημοσιευθεί στην εφημερίδα του Κινήματος⁴⁷, ώστε ο

47. Προ ετών είχε υπάρξει μια σειρά δημοσιευμένων επιστολών του Θεοκλήτου Διονυσιάτη και απάντησή του Νικ. Ψαρου-

αναγνώστης να βγάζει τα συμπεράσματά του σχετικά με το θέμα «Χριστιανισμός και Πολιτική». Μάλιστα στον πρόλογό του ο Διονυσιάτης γράφει ότι πείστηκε αυτόν τον καιρό το 1981 για να τα εκδώσει, «...η δημοσίευση των άρθρων οφείλεται σε επίμονες πιέσεις...». Γι' αυτό και ο Πρόεδρος στο σχόλιο της εφημ. «Χριστιανική»⁴⁸, του έθεσε το ερώτημα να πει από ποιους πείστηκε να τα εκδώσει και γιατί τα εξέδωσε μεροληπτικά με μόνο τα δικά του κείμενα μετά τόσα χρόνια και μάλιστα παραμονή των εκλογών και επί πλέον τον ερωτά: «Γιατί μονόλογος αφού ήταν διάλογος;». Ο σκοπός προφανής, να γίνει εμπόδιο στη Χ.Δ.

Επίσης στη «Φωνή του Κυρίου» (της 10 Μαΐου 1981) της Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, που διανέμεται στους Ιερούς Ναούς, δημοσιεύθηκε και πάλι ένα κείμενο παρερμηνεύοντας το θέμα των εξουσιών και συγκεκριμένα του τρίτου πειρασμού του Κυρίου από τον διάβολο. Και πάλι προφανής ο σκοπός τους, που δημοσιεύθηκε σε προεκλογική περίοδο, όπου συμμετείχε και η Χ.Δ.: Να μην παρασυρθεί κανείς θρησκευόμενος και ακολουθήσει τη Χ.Δ., αλλά να παραμείνει στη στρούγκα των πολιτικών δυνάμεων του κατεστημένου. Σχετική κριτική

δάκη στην εφημερίδα «Χριστιανική Δημοκρατία», σχετικά με το Κίνημα της Χ. Δ. και το κοινωνικό μήνυμα του Ευαγγελίου και το γενικότερα θέμα «Χριστιανισμός και πολιτική», φύλλα 20 Αυγούστου 1966 και 20 Σεπτεμβρίου 1966, όπου δημοσιεύονται και ολόκληρες οι επιστολές του μοναχού Θεοκλήτου Διονυσιάτη και η σχετική απάντηση.

48. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», 22 Μαΐου 1981, σελ. 4, «Η έκρηξη του π. Θεοκλήτου».

έκανε ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης στην εφημερίδα «Χριστιανική»⁴⁹.

Επί πλέον στην εφημερίδα «Χριστιανική» εκείνο τον καιρό γίνεται μια συστηματική πολεμική εναντίον της Μασωνίας - Τεκτονισμού και του Σιωνισμού⁵⁰. Αμέσως έρχεται στο μυαλό ότι θα έπρεπε να είμαστε προετοιμασμένοι, πως αυτές οι δυνάμεις θα προσπαθούσαν να βρουν ευκαιρία να βάλουν προσκόμματα στο έργο της Χ.Δ. και την απήχησή της στις εκλογές. Θα έπρεπε να περιμένουμε ενέργειες εναντίον μας και όχι να απογοητευόμαστε.

Σχετικά με την συμμετοχή στις εκλογές του Οκτωβρίου του 1981, επιγραμματικά μπορώ να πω ότι φάνηκε η ακατανόητη νοοτροπία των περισσότερων στελεχών μας, που δεν αντιλαμβάνονταν τον ευρύτερο

49. «Όταν η "Φωνή του Κυρίου" γίνεται φωνή των Κυρίων», άρθρο στη εφημ. «Χριστιανική», 5 Ιουνίου 1981, σελ. 5.

50. Ενδεικτικά αναγράφονται μερικά άρθρα από την εφημερίδα «Χριστιανική»: φύλ. 9 Ιαν. 1981, «Ο Ν. Ψαρουδάκης αποκαλύπτει τις Σκοτεινές Δυνάμεις στα Χανιά», φύλ. 20 Φεβρ. 1981, «Ποιοι μας κυβερνούν; Εντυπωσιακή ομιλία του Ν. Ψαρουδάκη στο "Ακροπόλ". Αναφέρθηκε με συγκεκριμένα στοιχεία στη φύση και τους σκοπούς του Σιωνισμού, της Πλουτοκρατίας, του Τεκτονισμού, του Ρόταρυ, Μυστικών Υπηρεσιών κ.α. σκοτεινών δυνάμεων», φύλ. 20 Μαρτίου 1981, «Η μυστική υπερκυβέρνηση του Διεθνούς Σιωνισμού. Συγκλονιστικές αποκαλύψεις του αρχισιωνιστή Μπεν Γκουριόν», φύλ. 17 Απρ. 1981, «Προσκοπισμός: η πρόσβαση της Μασωνίας στη νεολαία», φύλ. 5 Ιουν. 1981, «Ντοκουμέντο, πώς λειτούργησε η Μασωνική Στοά Ρ2. Ο Δεκάλογος του τέλειου Μασώνου», φύλ. 19 Ιουν. 1981, «Προσφυγή εναντίον της Μασωνίας», φύλ. 2 Οκτ. 1981, «Γιατί δεν καταγγέλει τη μασωνική ιδιότητα του Ράλλη η Ιερά Σύνοδος;».

αντίκτυπο μιας πανελλήνιας συμμετοχής σε όλους τους Νομούς και με πολλά πρόσωπα. Τότε «εξασκείς» τα μέλη σου στους εκλογικούς αγώνες και παράλληλα δίνεται η δυνατότητα στα μέλη και τους φίλους να προτιμήσουν να εκφραστούν, να ακολουθήσουν τους υποψηφίους της Χ.Δ. Άκουσον, άκουσον παιδιά μου, θεωρούσαν ως συμμετοχή στις εκλογές της Χ.Δ. μόνο σε ένα Νομό, όπως το 1956 στη Σάμο⁵¹ και το 1963 στα Χανιά, και στις εκλογές του 1967, που δεν έγιναν λόγω της Δικτατορίας, σε έξι Νομούς. Και ήθελαν να τους εμπιστευθεί ο κόσμος την ψήφο του! Ήταν χαμένοι από την αρχή, από την ψυχολογία της «χαμένης ψήφου» και της γενικής αίσθησης του πτωχοπροδομισμού, δηλαδή η Χ.Δ. να συμμετέχει στις εκλογές σε ένα ή σε έξι Νομούς. Επί πλέον υφίστατο και την συκοφαντική επίθεση από τους άλλους κομματικούς μηχανισμούς και τις σκοτεινές δυνάμεις, όπως έγινε τόσο στη Σάμο, όσο και στα Χανιά αντίστοιχα, με τα ψεύδη, που διέδιδαν πριν από τις εκλογές για να αποτρέψουν τον κόσμο να στηρίξει τη Χ.Δ.⁵²

51. Για την εκλογική μάχη στη Σάμο η Κεντρική Επιτροπή της Χ.Δ. στα συμπεράσματά της τονίζει ότι «Η κάθοδος εις τας εκλογάς με ένα μόνον συνδυασμόν υπήρξε μοιραίο μειονέκτημα και έδωσε την ευκαιρία εις τους υποψηφίους των παλαιών κομμάτων να μας πολεμούν με το επιχείρημα της "χαμένης ψήφου"», εφημ. «Χριστιανική Δημοκρατία», 29 Φεβρ. 1956, σελ. 2.

52. Βλ. εφημ. «Χριστιανική Δημοκρατία», 29 Φεβρ. 1956, σχετικά με τη συκοφαντική τακτική εναντίον της Χ.Δ. στη Σάμο: «Αρχισαν λοιπόν να φωνάζουν οι υποψήφιοι της Δημοκρατικής Ένωσης:"Η Χ.Δ. είναι σατανικόν τέχνασμα του Συναγερμού, πληρωμένο όργανο της πλουτοκρατίας, για να κόψη

Επί πλέον διέκρινε κανείς και ένα πνεύμα ενοχής και προσπάθεια αιτιολόγησης για την αυτοτελή συμμετοχή της Χ.Δ. στις εκλογές, λες και ήταν υπόλογη, λες και δεν ήταν στους σκοπούς του Κινήματος αυτή η τακτική. Χαρακτηριστικά στην εισήγηση του Πολιτικού Γραφείου στην Πανελλήνια Συνδιάσκεψη της Χ.Δ. τον Δεκέμβριο του 1980 δίνονται εξηγήσεις για να αναιρέσει την ενοχή, τονίζοντας πως η Χ.Δ. έχει κάνει πολλές συνεργασίες για την «ενότητα των δημοκρατικών δυνάμεων», και έτσι δεν θα πρέπει να κατηγορηθεί. Η «τοξίνη» του πνεύματος αυτού δυστυχώς δεν είχε ακόμη αποβληθεί από το μυαλό των στελεχών, που πρωτοστάτησαν στις συνεργασίες. Χαρακτηριστικά γίνεται προσπάθεια να δικαιολογηθούν ότι *«δεν μπορεί να μας κατηγορήσει κανείς ότι διασπούμε της "δημοκρατικές δυνάμεις"»*. Και με πνεύμα απολογητικό μαθητού, που ατάκτησε, δικαιολογείται το Πολιτικό Γραφείο στην εισήγησή του πως δεν είναι δυνατόν να κατηγορηθεί για την αυτοτελή κάθοδο στις εκλογές *«διότι θα αποσπάσουμε ψήφους από την δεξιά. Διότι είμαστε μικρή δύναμη. Όταν θα κατέβουν στις εκλογές άλλα 7 τουλάχιστον κόμματα της "δημοκρατι-*

ψήφους από την Δημοκρατική Ένωση και να βγη ο Καραμανλής". Οι δε υποψήφιοι της Ε.Ρ.Ε. έσκουζαν: "Η Χ.Δ. είναι όργανο του Κομμουνισμού. Όποιος ψηφίσει Χ.Δ. είναι σαν να ρίχνει μια σφαίρα στη καρδιά του... Η Χ.Δ. είναι αίρεσις. Φυλαχθήτε...». Για τις εκλογές αντίστοιχα στα Χανιά το 1963, βλ. εφημ. *«Χριστιανική Δημοκρατία»*, Νοέμβριος 1963, «Ανοικτή επιστολή στον βουλευτήν Χανίων κ. Πολυχρόνην Πολυχρονίδη», βουλευτή της Ε.Κ., στην οποία ξεσκεπάζεται η συκοφαντική τακτική του εναντίον του προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη κατά τον προεκλογική περίοδο.

κής" αντιπολίτευσης εμείς είμαστε οι διασπαστές;». Και συνεχίζει την απολογία, σαν του μικρού μαθητού, πως «το Κίνημά μας έχει κάνει το παν μέχρι τώρα γι' αυτήν την ενότητα...δεν μπορεί όμως και να αυτοδιαλυθεί χάριν μιας ενότητας, που δεν την θέλει κανείς». Κρίμα όμως που τότε κατάλαβαν πως την ενότητα δεν την «θέλει κανείς» και έγιναν αιτία να δημιουργηθούν τόσα προβλήματα στο Κίνημα με την περιβόητη πολιτική της «τέχνης του εφικτού», που μας πιπίλιζαν τα αυτιά όλοι αυτοί οι θιασώτες της. Όμως, πού είναι η πολιτική της «τέχνης του προβλέπειν;»⁵³.

Εκλογές χωρίς χρήματα

Ενδιαφέρον έχει να τονισθεί, παιδιά μου, ότι προχωρήσαμε στις εκλογές το 1981 χωρίς να υπάρχουν χρήματα στο ταμείο του Κινήματος. Μόνο με την πίστη και την πεποίθηση ότι τα μέλη και οι φίλοι θα στείλουν την σχετική οικονομική ενίσχυσή τους. Πράγ-

53. Στο Αρχείο μου υπάρχει ένα σημείωμά μου αυτών των χρόνων που το επιγράφω «Για να πάμε μπροστά», αναγράφοντας συνοπτικά έξι παράγοντες, απαραίτητοι για την πρόοδο του Κινήματος. «1) Συνειδητοποίηση και πίστη στα αρχές, στις ιδέες. 2) Γνώση των διαφορών με τα άλλα κόμματα και παρατάξεις. 3) Γνώση της ιστορικής εμπειρίας, που μας προφυλάσσει από την απογοήτευση. Το καλό σιγά-σιγά ωριμάζει, το χτίσιμο γίνεται πέτρα-πέτρα. 4) Σωστή οργάνωση, υπευθυνότητα, σεβασμός, προσωπική ευθύνη για κάθε έργο. 5) Αποβολή του κόμπλεξ ότι είμαστε μικροί. 6) Συμμετοχή σε όλες τις διαδικασίες της πολιτικής ζωής με ανεξάρτητη, αυτοτελή γραμμή, υποδηλώνοντας την πραγματική δύναμη αλλαγής».

ματι, ο κόσμος ανταποκρίθηκε σημαντικά με αποτέλεσμα στο τέλος να πληρωθούν όλες οι υποχρεώσεις και να έχουμε και περίσσευμα. Μήνυμα σημαντικό για την παραπέρα πορεία. Ο κόσμος ακολουθεί και ενισχύει, όταν βλέπει ότι υπάρχει συνέπεια και ανιδιοτελής αγώνας. Μάλιστα, λαμβάναμε πολλές συγκινητικές σχετικές επιστολές. Ένας ανάπηρος σε επιστολή του μας έγραφε ότι στέλνει όλη τη σύνταξη του μηνός, ως ενίσχυση για τον τιτάνιο αγώνα, που διεξάγουμε και πως μόνο έτσι μπορεί να βοηθήσει! Χαρακτηριστικό ήταν το φαινόμενο ότι, όταν υπήρχαν συνεργασίες, οι οικονομικές ενισχύσεις από το λαό έπεφταν, αντίθετα με ό,τι γινόταν στην εποχή της αυτοτελούς καθόδου, που αυξάνονταν. Το στοιχείο αυτό δεν προσέχθηκε από τον Πρόεδρο, την πλειοψηφία των μελών του Πολιτικού Γραφείου και των άλλων στελεχών, μια και η Χ.Δ. δεν ήθελε να έχει εξαρτήσεις από τα οικονομικά και ξένα κέντρα. Αν στελέχη της Χ.Δ. είχαν έντονη επιθυμία και ποθούσαν να γίνουν εξάπαντος βουλευτές και υπουργοί, θα έπρεπε να διαλέξουν άλλο κόμμα και όχι την Χ.Δ., που ήταν κίνημα αγώνα και θυσίας στο πνεύμα το πρωτοχριστιανικό.

Υποψήφιοι

Μετά την απόφαση για την αυτοτελή συμμετοχή της Χ.Δ. στις εκλογές του 1981, φάνηκε στο θέμα των υποψηφίων του Κινήματος η στενή αντίληψη της ψυχολογικής απήχησής τους. Κυρίως ο Πρόεδρος αλλά και άλλα στελέχη επέμεναν να συμμετάσχουμε μόνο σε λίγους Νομούς, τέσσερις-πέντε και εκεί να δο-

θεί το βάρος του εκλογικού αγώνα. Όμως δεν αντιλαμβάνονταν τον ψυχολογικό αντίκτυπο που θα είχε μια τέτοια συμμετοχή. Θα έδειχνε ότι η Χ.Δ. δεν έχει πανελλήνια εμβέλεια. Επί πλέον θα απογοήτευε τους οπαδούς και φίλους των άλλων Νομών, που δεν θα μπορούσαν να ψηφίσουν αυτό που ήθελαν. Δυστυχώς στις έντονες πιέσεις και στην επιμονή μας δεν αντιλαμβάνονταν τα αυτονόητα.

Όμως, παιδιά μου, όταν ο Πρόεδρος Νικ. Φαρουδάκης πήγε στο Υπουργείο Εσωτερικών, στην αρμόδια Διεύθυνση, για την κατάθεση της αίτησης της Χ.Δ., για συμμετοχή της στις Ευρωεκλογές του 1981 και στις αντίστοιχες Εθνικές εκλογές σε πέντε Νομούς, την τελευταία ημέρα (1^η Οκτωβρίου 1981, ημέρα Παρασκευής), ο αρμόδιος υπάλληλος, επειδή φαίνεται συμπαθούσε τον Πρόεδρο, του είπε: *«Γιατί κ. Φαρουδάκη δεν συμμετέχετε σε όλους τους Νομούς ή τουλάχιστον σε είκοσι για να σας δοθεί δωρεάν το χαρτί για τα ψηφοδέλτια;»*. Επιστρέφει ο Πρόεδρος στα γραφεία (Σόλωνος 126, Αθήνα) ιδρωμένος και απογοητευμένος. Μας είπε τα σχετικά νέα. Βρισκόμουν εκείνη την ώρα στα γραφεία. Αμέσως αρχίζω μαζί με άλλους την τηλεφωνική επικοινωνία με μέλη μας στις διάφορες πόλεις και σε λίγη ώρα συγκεντρώνουμε την τυπική συμμετοχή στους είκοσι Νομούς της χώρας, παρά την επιμονή μου να συμμετάσχουμε αν είναι δυνατόν και σε όλους του Νομούς, μια και οι υποψήφιοι θα πλήρωναν μόνοι τους το σχετικό παράβολο. Δυστυχώς δεν εισακούσθηκα! Χάθηκε άλλη μια ευκαιρία να φανεί η πανελλήνια συμμετοχή της Χ.Δ. Δεν αντιλαμβάνονταν τον θετικό αντίκτυπο της πανελληνίας συμμετοχής! Έτσι κατατέθηκε η νόμιμη συμμετοχή της Χ.Δ. και

κατ' αυτόν τον τρόπο δόθηκε δωρεάν από το Κράτος το χαρτί για τα ψηφοδέλτια για τις Ευρωεκλογές και για τους είκοσι Νομούς των Εθνικών εκλογών. Ωστόσο, στη συνέχεια μάθαμε ότι θα είχαμε πρόσβαση στην τηλεόραση και θα παρουσιαζόταν το πρόγραμμα της Χ.Δ. από εκεί, αν θα είχαμε 150 υποψηφίους στους συνδυασμούς. Ένα σφάλμα κι αυτό του πτωχοπροδορισμού. Αν είχαμε εξ αρχής αποφασίσει να κατεβάσουμε σε όλους τους Νομούς και περισσότερους υποψηφίους θα είχαμε παρουσία στην τηλεόραση, με ανάλογη απήχηση και αποτέλεσμα και δεν θα παραπονιόμασταν για «τον απαράδεκτο αποκλεισμό από την Τηλεόραση» κατά την προεκλογική περίοδο, όπως γράφεται στην εφημερίδα μας⁵⁴. Το ξερό μας το κεφάλι έφταιγε!

Ψηφοδέλτια

Μεγάλο πρόβλημα για τον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη και τα άλλα μέλη του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ. ήταν το πώς θα μπορέσουμε να τυπώσουμε τα τόσα ψηφοδέλτια. Σε μια καθοριστική συζήτηση, για το αν θα κατέλθουμε αυτοτελώς ως Χ.Δ. στις εκλογές του 1981, τέθηκε το πρόβλημα της εκτύπωσης των ψηφοδελτίων. Τότε τους είπα ότι αναλαμβάνω την σχετική εκτύπωσή τους και με την αποφασιστική μου αυτή απάντηση δέχτηκαν τη συμμετοχή στις εκλογές. Μάλιστα συνεπικουρος ήρθε και ο Γρηγόρης Παπαϊ-

54. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», 30 Οκτωβρίου 1981, σελ. 3.

ωάννου με μερικά άλλα μέλη. Με την αποφασιστική αυτή στάση μου στο θέμα της εκτύπωσης και αποστολής των ψηφοδελτίων προχωρήσαμε στις εκλογές. Ας σημειωθεί ότι όλες οι δουλειές γίνονταν με την εθελοντική προσφορά μερικών μελών και φίλων. Ωστόσο, θα πρέπει να τονισθεί ότι η κατάθεση την τελευταία ημέρα (1^η Οκτωβρίου 1981) της αίτησης συμμετοχής της Χ.Δ. στις εκλογές, η έγκριση του χαρτιού την τελευταία στιγμή μετά τις φωνές που βάλαμε και η παραλαβή του την επομένη (2 Οκτωβρίου 1981), είχε ως αποτέλεσμα τα φιλμ και ο τσίγκος για την εκτύπωση των ψηφοδελτίων να σταλούν τελικά τη Δευτέρα, 4 Οκτωβρίου 1981. Πολλές καθυστερήσεις, και να φανταστείτε πως οι εκλογές ήταν στις 18 Οκτωβρίου!

Πολλές φορές σας έχω δείξει, αγαπημένα μου παιδιά, ότι πίσω από το κτίριο «Λεβεντάκη», που είναι στην Εθνική Οδό, (13^ο χιλ. Αθηνών-Λαμίας) όπως κατευθυνόμαστε προς Πειραιά, δεξιά στο ύψος του Ν. Ηρακλείου, ήταν το τυπογραφείο όπου τυπώναμε τα ψηφοδέλτια. Πήγαμε στο τυπογραφείο αυτό του «Ροδάκη», που ήταν γνωστός στο Κίνημα από παλιές εκδόσεις του, που είχε τυπώσει. Συμφωνήθηκε η χιλιάδα των ψηφοδελτίων στην τιμή των 28 δρχ. και με ευκολίες πληρωμής. Είχαμε και άλλες προσφορές, από άλλα τυπογραφεία με 30 και 35 δρχ. τη χιλιάδα, αλλά ήθελαν επί πλέον άμεση πληρωμή. Και όπως σημειώνω στον «Απολογισμό προς το Πολιτικό Γραφείο»⁵⁵

55. Αντίγραφο του «Απολογισμού» για τις εκλογές του 1981 απόκειται στο Αρχείο μου.

βγήκε αληθινή η ρήση του λαού «το φθινό το κρέας το τρώνε οι σκύλοι», και τούτο διότι ο τυπογράφος δεν μπόρεσε να ανταποκριθεί στις γρήγορες απαιτήσεις εκτύπωσης των ψηφοδελτίων, μαζί βέβαια και με την δική μας καθυστέρηση των τελευταίων ημερών. Αφήσαμε για έξι ημέρες το τυπογραφείο χωρίς να δουλεύει, διότι καταθέσαμε την τελευταία στιγμή στο Υπουργείο Εσωτερικών την αίτηση για συμμετοχή στις εκλογές, ενώ είχαμε συμφωνήσει με τον τυπογράφο να δοθεί στις 28 Σεπτεμβρίου το φιλμ του ψηφοδέλτιου για την Ευρωβουλή, που όμως του δόθηκε στις 4 Οκτωβρίου 1981, και οι εκλογές ήταν στις 18 του μηνός!

Αγώνας και αγωνία μεγάλη μαζί. Να πάω να παραλάβω πρώτα το χαρτί, που ήρθε από τη «Θεσσαλική Χαρτοποιία» Λάρισας. Πολλές μπλε δεσμίδες για τα ψηφοδέλτια της Ευρωβουλής και λίγες λευκές δεσμίδες για τα ψηφοδέλτια της Ελληνικής Βουλής, μια και συμμετείχε η Χ.Δ. με συνδυασμό σε είκοσι Νομούς. Να σημειωθεί ότι χορηγήθηκε ποσότητα χαρτιού ανάλογη με τον αριθμό των εγγεγραμμένων στους εκλογικούς καταλόγους. Επίσης θα πρέπει να τονισθεί ότι μετά την εκτύπωση των ψηφοδελτίων αμέσως τα συσκευάζαμε σε χαρτόκουτα, τα μεταφέραμε στη συνέχεια στα Πρακτορεία των Υπεραστικών ΚΤΕΛ των διαφόρων Νομών, ώστε να δοθούν στις αντίστοιχες Νομαρχίες. Στην όλη αυτή προσπάθεια ήταν μαζί μου κυρίως ο Γρηγόρης Παπαϊωάννου, ο Γιάννης Αναστασιάδης, ο Δημ. Μανώλαρος και αποσπασματικά βοήθησαν μερικά ακόμη μέλη.

Φυσικά δεν είχαμε χρήματα να αγοράσουμε επιπλέον χαρτί για τις απώλειες, που θα συνέβαιναν κατά

την εκτύπωση και για την διαμοίραση στα μέλη και τους φίλους μας, με αποτέλεσμα να μην φθάσει το χαρτί για όλα τα εκλογικά τμήματα της χώρας. Έτσι υπήρξαν λίγοι Νομοί (επτά τον αριθμό)⁵⁶ στους οποίους δεν στάλθηκαν ψηφοδέλτια, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν στα εκλογικά τμήματα. Και είναι προς τιμήν των ανθρώπων που επιμένανε να ψηφίσουν την Χ.Δ. και στην επιμονή τους ο δικαστικός αντιπρόσωπος τους έδινε το λευκό χαρτί και αναγράφανε τον τίτλο της Χ.Δ. Για αυτό και είχαμε ψήφους και στους Νομούς όπου δεν στάλθηκαν ψηφοδέλτια. Το στοιχείο αυτό, που δείχνει τη συμμετοχή των μελών και φίλων σε όλη την Ελλάδα, δυστυχώς παραβλέφθηκε κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων από τον Πρόεδρο και τα άλλα μέλη του Πολιτικού Γραφείου. Εννοείται πως δεν είχαμε ούτε και αντιπροσώπους στα εκλογικά τμήματα, για να μην ακυρώνονται ψηφοδέλτιά μας.

Αποτελέσματα των εκλογών του 1981

Σχετικά με τα αποτελέσματα των εκλογών μπορούμε να πούμε πως, έχοντας υπ' όψιν τα παραπάνω, που αναφέρθηκαν, το ποσοστό των Ευρωεκλογών ήταν 1,14%, και σε απόλυτους αριθμούς 26.000 ψηφοφόροι προτίμησαν να ρίξουν ψηφοδέλτιο της Χ.Δ. Πέρα όμως από το ποσοστό, αυτό που έχει σημασία είναι το γεγονός ότι σε όλα τα εκλογικά τμήματα της χώρας υπήρχαν ψηφοφόροι μας, στοιχείο δηλωτικό της

56. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», 30 Οκτωβρίου 1981, σελ. 3.

Τά τελικά αποτελέσματα

Επί συνόλου 14.477 (*) τμημάτων
Εγγεγραμμένοι 7 790.309. Ψήφισαν: 6.011.816
Άκυρα 55.756. Έγκυρα: 5.956.060.

ΠΑΣΟΚ:	2.476.491	(41,58%)
ΝΕΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ:	2.266.568	(38,05%)
ΚΚΕ:	686.965	(11,64%)
ΚΚΕ έσ.:	203.813	(3,42%)
ΕΠΕΝ:	136.642	(2,29%)
ΚΟΔΗΣΟ:	47.389	(0,80%)
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ:	26.735	(0,45%)
ΚΟΜΜΑ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ:	20.908	(0,35%)
ΕΚΚΕ:	17.789	(0,30%)
ΕΔΗΚ:	16.748	(0,28%)
ΑΣΚΕ:	10.389	(0,18%)
ΚΟΜΜΑ ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΩΝ	10.152	(0,17%)
ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ:	8.816	(0,15%)
ΕΣΠΕ:	8.282	(0,14%)
ΕΔΕ-ΤΡΟΤΣΚΙΣΤΕΣ:	6.342	(0,11%)
ΕΝΕΚ:	5.592	(0,09%)

Τα αποτελέσματα των εκλογών του 1981. Η Χ.Δ. βρίσκεται στην εβδομη θέση. (Από την εφημερίδα "Χριστιανική", 30 Ιουνίου 1984).

εξάπλωσης του μηνύματός μας. Το στοιχείο αυτό, δυστυχώς και πάλι το τονίζω, δεν προσέχθηκε από τα στελέχη μας, ενώ αντίθετα, υποθέτουμε, θορύβησε τους αντιπάλους μας, και ιδιαίτερα τις σκοτεινές δυνάμεις, δίνοντας σημασία στη δυναμική αυτή που εμφανίστηκε να έχει η Χ.Δ. πανελλαδικά. Δεν υπήρχε εκλογικό τμήμα της χώρας χωρίς ψήφο στη Χ.Δ.

Επίσης, θα πρέπει να πούμε ότι κατά την ανάλυση των αποτελεσμάτων δεν ελήφθη υπ' όψιν από τα πε-

ρισσότερα μέλη του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ., ότι ο εκλογικός αγώνας έγινε με έναν εξ αρχής αρνητικό παράγοντα, την προσχώρηση στο ΠΑΣΟΚ του αντιπροέδρου του Κινήματος της Χ.Δ., Στ. Παπαθεμελή. Τι συνειρμούς θα επέφερε αυτή η πράξη στο εκλογικό σώμα, στους αμφιταλαντευόμενους ψηφοφόρους, που είχαν ακούσει για τον αγώνα της Χ.Δ.; Επί πλέον κάναμε εκλογές χωρίς χρήματα⁵⁷, χωρίς προηγούμενη πείρα⁵⁸, με στενή αντίληψη για τη συμμετοχή στις Εθνικές εκλογές. Την τελευταία στιγμή, όπως ανέφερα παραπάνω μόνο σε είκοσι Νομούς αντί για πενήντα ένα, που σημαίνει ότι και στις Εθνικές εκλογές θα είχαμε περισσότερους ψήφους πέραν των 8.700,

57. Ενδιαφέρον έχει να αναφέρουμε τα έξοδα του προεκλογικού αγώνα της Χ.Δ., όσα ξοδεύτηκαν από το κεντρικά γραφεία της Χ.Δ. και δημοσιεύθηκαν στην εφημερίδα «Χριστιανική», 13 Νοεμβρίου 1981, που ανέρχονταν στο συνολικό ποσό 2.050.165 δρχ. (Χαρτί, εκτυπώσεις εντύπων κλπ. 537.847 δρχ., εκτύπωση και κοπή ψηφοδελτίων 394.000 δρχ., αποστολή ψηφοδελτίων 128.232 δρχ., γραμματόσημα 140.553 δρχ., παράβολα Ευρωκοινοβουλίου και μερικών υποψηφίων 206.000 δρχ., ενοικιάσεις αιθουσών 89.424 δρχ., δημοσιεύσεις 50.000 δρχ., ενίσχυση εφημ. «Χριστιανικής» 317.386 δρχ., αμοιβές προσωπικού 82.700 δρχ., έξοδα περιοδειών 30560 δρχ., διάφορα (καύσιμα, ΟΤΕ, ταξί, φωτογραφίες κλπ) 73.463 δρχ.). Εκλογικός αγώνας με «πενταροδεκάρες», όταν τα άλλα κόμματα είχαν το ταμείο τους γεμάτο από ύποπτες ενισχύσεις. Δυστυχώς, ούτε αυτή η παράμετρος ελήφθη υπ' όψιν και έφθασαν μερικά στελέχη να απογοητεύονται από το εκλογικό αποτέλεσμα.

58. Στην προεκλογική αυτή περίοδο κινητοποιήθηκαν όλοι! Θα θυμάσαι παιδί μου, Απόστολε, πως και εσύ, που ούτε επτά ετών δεν ήσουν, συμμετείχες μαζί μου στις αφισοκολλήσεις.

που είχαμε λάβει. Επίσης συμμετείχαμε σε κάθε Νομό με έναν μόνο υποψήφιο, δείχνοντας αμέσως αρνητική εικόνα γενικότερα. Η συμμετοχή περισσότερων δεν θα επιβάρυνε τη Χ.Δ., διότι ο κάθε υποψήφιος θα πλήρωνε το παράβολο υποψηφιότητας για τις εκλογές. Και το σημαντικότερο: αν είχαμε 150 και πλέον υποψηφίους θα είχαμε πρόσβαση στην τηλεόραση, μια ευκαιρία που δυστυχώς χάθηκε. Αυτό ούτε καν το ανέφεραν. Δεν βάζουν προσκόμματα μόνο οι αντίπαλοι, αλλά και η νοοτροπία μας.

Βέβαια στην ανάλυση των αποτελεσμάτων δεν ελήφθη υπ' όψιν το σημαντικό γεγονός της σοσιαλιστικής λαίλαπας, που επικρατούσε τότε, με τα τόσα ψεύδη, που εκτόξευε ο Ανδρέας Παπανδρέου και είχε την υποστήριξη όλων των μέσων δημοσιότητας. Έφτασε, για παράδειγμα, στο σημείο να υποσχεθεί ακόμη και την κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων στα Πανεπιστήμια, πέρα από τα συνθήματα «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο Συνδικάτο», «Εξω από την ΕΟΚ» και τόσα άλλα. Πώς να αντιπαλαίσει το Κίνημά μας, που θέλει να λέει την αλήθεια⁵⁹, με τους ψεύτες, που υπόσχονται τόσα και τόσα και εξαπατούν τον λαό; Γι' αυτό θα έπρεπε να έμενε σταθερή στη γραμμή της η Χ.Δ.,

59. Χαρακτηριστική εν προκειμένω είναι η παρατήρηση ενός γεωργού του Θεσσαλικού κάμπου όταν, μετά την διαφωτιστική ομιλία στο χωριό του τότε το 1975 που γίνονταν από τη Νομαρχιακή Επιτροπή Λάρισας, ρωτάει με αφοπλιστική απλότητα, «ψέματα μπορείτε να πείτε στο λαό;». Του απαντούμε πως εμείς δεν μπορούμε να πούμε ψέματα, παρά μόνο την αλήθεια. «Ε, τότε δεν θα προχωρήσετε, δεν θα σας ακολουθήσει ο λαός, θα 'στε πάντα λίγοι».

ώστε, όταν θα απογοητεύονταν από τα ψεύδη του ΠΑΣΟΚ, να εύρισκαν το Κίνημα και να πρόσεχαν τα μηνύματά του. Εμείς δυστυχώς αμέσως το γκρεμίσαμε προσβλέποντας σε άμεσες επιτυχίες. Τα μέλη μας, που ήθελαν γρήγορα και άμεσα αποτελέσματα και να εκλεγούν βουλευτές, θα έπρεπε να εντάσσονταν στο ΠΑΣΟΚ, όπως έκανε και ο Στ. Παπαθεμελής και όχι να ξεστρατίζουν το Κίνημα της Χ.Δ.

Δεν πρέπει να παραβλεφθεί και το γεγονός ότι κατά την περίοδο αυτή της ανεξάρτητης, αυτοτελούς καθόδου στις εκλογές εντείνονταν η αρθρογραφία του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη και της εφημερίδας του Κινήματος γενικότερα εναντίον του Σιωνισμού και της Μασωνίας, συνδέοντας τις κρυφές σχέσεις τους με τις πολιτικοκοινωνικές δυνάμεις της χώρας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα και οι κρύφιε επιθέσεις εναντίον του Κινήματος της Χ.Δ. να αυξάνονται, κάτι που θα έπρεπε κανείς να το περιμένει.

Δυστυχώς πολλά στελέχη και ο Πρόεδρος δεν ήθελαν να καταλάβουν το αυτονόητο: Γιατί ο άνθρωπος να έρθει στη Χ.Δ. και να την ψηφίσει το 1981 και μετά το 1984 αν δεν πρόσκειται ιδεολογικά έστω και λίγο, αν δεν παραδέχεται και δεν πιστεύει στις αρχές της; Όσο για τις σοσιαλιστικές, τις δημοκρατικές της ιδέες, τις αντιστασιακές περγαμηνές, αυτές τις ιδέες τις έβρισκε και στο ΠΑΣΟΚ, το οποίο ήταν μεγάλο κόμμα και κόμμα της εξουσίας και με το οποίο θα είναι δυνατόν να τακτοποιεί τις υποθέσεις του. Άρα η έντονη προβολή της ιδεολογικής, πολιτικής και κοινωνικής ιδιαιτερότητας της Χ.Δ., του τρίτου δρόμου, θα γίνει η αιτία να έρθουν άνθρωποι να την ακολουθήσουν, όπως και εμείς και πολλοί άλλοι ψηφοφόροι κάναμε.

Το ποσοστό των εκλογών του 1981 και 1984 θεωρήθηκε πολύ μικρό. Δυστυχώς δεν ελήφθησαν υπ' όψιν οι κάτωθι παράγοντες: 1). Η Χ.Δ, ήταν ιδεολογικό κίνημα 2). Ήταν η εποχή της λαίλαπας του ΠΑΣΟΚ, της ενορχηστρωμένης προβολής του 3). Ως Κίνημα-κόμμα ήμασταν ανοργάνωτοι. Τότε προσπαθούσαμε να βάλουμε μια οργανωτική δομή. Η Επιτροπή Περιφερειακής Οργάνωσης αναπτύχθηκε και βοήθησε σημαντικά στην οργάνωση του κόμματος 4). Κάναμε εκλογικούς αγώνες χωρίς χρήματα, με πενταροδεκάρες, όταν οι άλλοι κομματικοί σχηματισμοί είχαν κρουνοὺς χρημάτων. Δυστυχώς, όλους αυτούς τους παράγοντες ήθελαν να τους παραβλέπουν και να πιπιλίζουν την καραμέλα της συνεργασίας.

Υπεύθυνος Οικονομικής Επιτροπής του Κινήματος της Χ.Δ.

Θα ήθελα, παιδιά μου, στο σημείο αυτό να προσθέσω μια υπευθυνότητα, που ανέλαβα, όταν η Κεντρική Επιτροπή του Φεβρουαρίου του 1981 με εξέλεξε στην Οικονομική Επιτροπή του Κινήματος της Χ.Δ. μαζί με τον Ζώη Μεταξά και τον Δημ. Τσικριτέα⁶⁰. Από την πρώτη στιγμή προσπάθησα να δω ποια ήταν η οικονομική κατάσταση του Κινήματος. Για οτιδήποτε αναλάμβανα, όπως γνωρίζετε, ήθελα να γνωρίζω το αντικείμενο της εργασίας για τον πλήρη έλεγχο και την καλή απόδοση.

Η οικονομική δραστηριότητα του Κινήματος εκείνη

60. Σχετικά βλ. εφημ. «Χριστιανική», 20 Φεβρουαρίου 1981, σελ. 5.

την περίοδο περιλάμβανε α) Τη δραστηριότητα του κόμματος, β) Την εφημερίδα «Χριστιανική», γ) Την «Φωτοσύνθεση»⁶¹ από το 1978 και δ) Το βιβλιοπωλείο «Μήνυμα» με τις σχετικές εκδόσεις του Κινήματος.

Τον πρώτο καιρό προσπάθησα να ελέγξω την οικονομική κατάσταση της εφημερίδος «Χριστιανική» και της «Φωτοσύνθεσης», που είχαν αρκετούς εργαζόμενους. Στο πνεύμα αυτό προσπάθησα πρώτα να έχω μια καλή επικοινωνία με τις κοπέλες που εργάζονταν στη «Φωτοσύνθεση», καθώς με το άλλο προσωπικό. Κατέγραψα με τη βοήθεια του Παν. Νικολόπουλου τα περιουσιακά στοιχεία του ορόφου όπου ήταν η «Φωτοσύνθεση» και η εφημερίδα «Χριστιανική».

Προσπάθησα να μειώσω τα έξοδα. Από τέσσερα τηλεφώνια που υπήρχαν στον ένα όροφο, τα δύο καταργήθηκαν. Μειώσαμε το προσωπικό, μια και δεν υπήρχε πλήρης απασχόληση. Φανταστείτε, παιδιά μου, πως εί-

61. «Φωτοσύνθεση» ήταν η επιχειρηματική μονάδα, που δημιουργήθηκε με σκοπό να γίνεται το δημιουργικό κομμάτι, δηλ. το γράψιμο των κειμένων στον υπολογιστή και η σελιδοποίηση της έκδοσης της εφημερίδος «Χριστιανική» και των εντύπων του Κινήματος, και παράλληλα να αναλαμβάνονται εξωτερικές εργασίες, ώστε να υπάρχει πλήρης απασχόληση της μονάδος. Αγοράστηκε με χρήματα των μελών της Χ.Δ., με μετοχές. Καλή ιδέα ως επιχειρηματική μονάδα, αλλά χρειάζεται και ανάλογη ικανότητα διοίκησης και διαχείρισης. Αυτός ήταν ο λόγος που δεν πήρα μετοχές στη «Φωτοσύνθεση», διότι γνώριζα τους ανθρώπους, οι οποίοι, πέρα από τις καλές και αγνές προθέσεις τους, είχαν έλλειμμα στον διοικητικό και διαχειριστικό έλεγχο της μονάδος, όπως πράγματι αποδείχτηκε αργότερα.

χαν και κλητήρα για μικροδουλειές, ενώ ήταν χρεωμένοι! Από έλεγχο, που έκανα στο τυπογραφείο «Ανεμοδουρά», όπου τυπώνονταν η εφημερίδα «Χριστιανική», διαπίστωσα ότι δεν γίνονταν έλεγχος του χαρτιού, που περίσσευε κάθε φορά μετά την έκδοσή της. Πάντοτε περίσσευαν πολλά κιλά χαρτιού. Πραγματική σπατάλη από αδιαφορία, από ολιγωρία.

Ένα σοβαρό θέμα ήταν η λειτουργία της επιχείρησης «Φωτοσύνθεση». Ως ιδέα ήταν υπέροχη και είχε υποστηριχθεί από τον Παν. Γιωτόπουλο και άλλα μέλη. Θα υπήρχε η λειτουργία της στο χώρο του Κινηματος ώστε να γίνεται η έκδοση της εφημερίδος «Χριστιανική» καθώς επίσης των εντύπων και βιβλίων. Επί πλέον θα υπήρχαν έσοδα από τις εργασίες τρίτων πελατών. Έτσι είχε αγοραστεί το 1978 πρώτα ένα μηχανήμα φωτοσύνθεσης, δυστυχώς όμως σε δολάρια με αποτέλεσμα τα γραμμάτια κάθε φορά να πληρώνονται περισσότερο λόγω της διαφορετικής τιμής του δολαρίου με τη δραχμή. Και ενώ δεν είχε εξοφληθεί το πρώτο μηχανήμα της φωτοσύνθεσης, αγοράστηκε και δεύτερο μηχανήμα, που είχε ως αποτέλεσμα να μην καλύπτονται τα έξοδα λειτουργίας τους. Το σημαντικότερο όμως όλων ήταν ότι ο εισηγητής της δραστηριότητας αυτής, Παν. Γιωτόπουλος ορίστηκε υπεύθυνος της «Φωτοσύνθεσης», χωρίς όμως να ασκεί πλήρη έλεγχο. Έτσι ανέθεσε την υπευθυνότητα σε άλλον άνθρωπο, εξωτερικό, με μισθό, και τον οποίο πάλι δεν ήλεγχε. Επιχειρηματικότητα χωρίς τις ανάλογες ικανότητες διαχείρισης! Περισσότερο προσωπικό, τέσσερις εργαζόμενες στη «Φ», χωρίς να έχουν πλήρη απασχόληση. Με την ανάληψη της Οικονομικής Επιτροπής καταβλήθηκε προσπάθεια να μειωθεί το προ-

σωπικό, όπως ανέφερα.

Μάλιστα στις 20 Ιουνίου 1981 είχαμε καταθέσει στη Διοικούσα Επιτροπή και την Κεντρική Επιτροπή της Χ.Δ. σχετική Εισήγηση εκ δώδεκα χειρόγραφων σελίδων με αναλυτικά στοιχεία της κατάστασης των οικονομικών υποχρεώσεων της εφημερίδος «Χριστιανικής» και της «Φωτοσύνθεσης»⁶². Τονίζαμε ότι υπήρχε «στενή σχέση της πολιτικής πρακτικής και της οικονομικής κατάστασης του Κινήματος. Μία λανθασμένη πορεία είχε αντίκτυπο στην αριθμό των μελών και φίλων (άρα και των εισφορών). Το Κίνημά μας ζει αυτήν την πραγματικότητα και οι αριθμοί το επιβεβαιώνουν».

Επισημάναμε ότι μέχρι το 1979 απασχολούνταν τέσσερις δημοσιογράφοι στην εφημερίδα «Χριστιανική», οι οποίοι επιβάρυναν το κόστος λειτουργίας της εφημερίδας και επί πλέον δεν ήταν δυνατόν να εμπνεόνται από τις ιδέες της Χ.Δ., μια και δεν τις γνώριζαν. Ο ένας απεχώρησε μόνος του και οι άλλοι τρεις αποζημιώθηκαν. Αντιλαμβάνεται κανείς τον λόγο που ήταν συνεχώς χρεωμένο το Κίνημα με τέτοια νοοτροπία και χωρίς έλεγχο διαχειριστικό. Συνεχώς ζητούσαν χρήματα από τα μέλη, για να καλύψουν τα έξοδα έκδοσης της εφημερίδας. Επί πλέον, όπως τονίσθηκε στην Εισήγηση, «έκτοτε μόνοι μας βγάζαμε την εφημερίδα αποδεικνύοντας την δυνατότητά μας αφ' ενός και αφ' ετέρου την καλλίτερη ποιότητά της».

Ας αναφέρω και ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα

62. Αντίγραφο της Εισήγησης αυτής για την οικονομική κατάσταση των δραστηριοτήτων της εφημ. «Χριστιανική» και της «Φωτοσύνθεσης» υπάρχει και στο Αρχείο μου.

της κατάστασης της διαχείρισης. Τον Σεπτέμβριο του 1981 με την καλή επικοινωνία, που είχα αναπτύξει, με τις εργαζόμενες κοπέλες της «Φωτοσύνθεσης», εμμέσως μου υπέδειξαν ότι ο υπεύθυνος διαχείρισης της «Φωτοσύνθεσης» κρατούσε κρυφά διπλά βιβλία, τα οποία ανακάλυψα, και τα οποία έδειχναν την οικονομική δραστηριότητά του σε βάρος του Κινήματος, άλλα χρέωνε στους πελάτες και άλλα παρουσίαζε στη «Φωτοσύνθεση». Ο διαχειριστής αυτός ήταν από το 1977. Μετά τη λογιστική εκκαθάριση και τη συζήτηση με τον δικηγόρο επήλθε συμβιβασμός οικονομικός και διεκόπη η συνεργασία. Είχε ενημερωθεί ο Πρόεδρος και τα μέλη της Διοικούσας Επιτροπής, εκ των οποίων δύο, που ήταν πριν οι υπεύθυνοι να ελέγχουν τη διαχείρισή του, αντέδρασαν στη δική μου ενέργεια κατά τη συνεδρίαση αυτή, μάλιστα ο ένας λέγοντας: *«Μα πώς άνοιξες το γραφείο του και βρήκες τα διπλά βιβλία;»*. Τέτοια αφέλεια, λες και ήταν το γραφείο του σπιτιού του και όχι της «Φωτοσύνθεσης». Δυστυχώς στην αντίδραση αυτή κατά τη συνεδρίαση, που συζητήθηκε το θέμα της αποκάλυψης της οικονομικής ατασθαλίας του υπευθύνου της «Φωτοσύνθεσης» με τα διπλά βιβλία(!) και στην προσπάθειά μου να βάζω τάξη στα οικονομικά του Κινήματος, δεν υπήρξε η ανάλογη κάλυψη από τον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη. Επί πλέον υπήρξε αντίδραση του Μαν. Μηλιαράκη στις δραστηριότητες της Οικονομικής Επιτροπής, μια και ήταν έντονη η δραστηριότητά της και όχι για φιγούρα, φθάνοντας στο σημείο να πει στο Πολιτικό Γραφείο στις 16 Φεβρουαρίου 1982, όπως σημειώνω στο Ημερολόγιό μου, πως κάνω «ό,τι θέλω εδώ μέσα», χωρίς ανάλογη κάλυψή μου από τον Πρόεδρο. Έτσι,

αμέσως, στις 18 Φεβρουαρίου 1982, με επιστολή μου υπέβαλα την παραίτησή μου από την Οικονομική Επιτροπή της Χ.Δ.

Υπεύθυνος της Επιτροπής Περιφερειακής Οργάνωσης (Ε.Π.Ο.)

Μια άλλη σημαντική Επιτροπή που ανέλαβα το 1982 με απόφαση της Κεντρικής Επιτροπής της Χ.Δ., αγαπητά μου παιδιά, ήταν εκείνη της Επιτροπής Περιφερειακής Οργάνωσης (Ε.Π.Ο.). Το έργο της ήταν να επικοινωνεί με τα μέλη και ιδιαίτερα με τις Τοπικές Οργανώσεις (Τ.Ο.), που είχαν ιδρυθεί σε διάφορα μέρη της χώρας, και επί πλέον να συμβάλλει στην οργάνωση και δημιουργία νέων Τ.Ο., ώστε να απλώνεται οργανωτικά το Κίνημα σε όλη την Ελλάδα και στο Εξωτερικό όπου υπήρχαν μέλη μας. Καθημερινώς από το ιατρείο μου κυρίως τηλεφωνικώς και με επιστολές τις οποίες έγραφα τις βραδινές ώρες, είχα συντονισμένη επικοινωνία με πολλά μέλη και τις Τ.Ο. και πολλές επισκέψεις και γενικότερα συντονισμό των δραστηριοτήτων τους.

Μετά την απόφαση του Α΄ Συνεδρίου το 1979 και του Β΄ Συνεδρίου το 1984 για αυτόνομη συμμετοχή στις Ευρωεκλογές και Εθνικές εκλογές το 1981 καθώς και στις Ευρωεκλογές του 1984, η κινητικότητα και δραστηριότητα των μελών αυξήθηκε σημαντικά με αποτέλεσμα να είναι 46 οι Τοπικές Οργανώσεις της Χ.Δ. και της νεολαίας EXON. Και για τη αλήθεια του αναφερομένου, που μπορεί τώρα να φαίνεται υπερβολικό, δημοσιεύεται ο κατάλογος με τις Τοπικές Ορ-

ΤΟΠΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ Χ.Δ.

1. Τ.Ο. ΑΘΗΝΑΣ	Σόλωνος 126	(01) 3606863
2. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΑΘΗΝΑΣ	Σόλωνος 126	(01) 3600082
3. Τ.Ο. ΠΕΤΡΑΛΩΝΩΝ	Κυκλάπων 29	(01) 3256352
4. Τ.Ο. Ν. ΛΙΟΣΙΩΝ	Πατρόκλου 65	
5. Τ.Ο. ΑΙΓΑΛΕΩ	Γρ. Κυθωνιών 17	(01) 5140424
6. Τ.Ο. ΓΑΛΑΤΣΙΟΥ ΠΑΤΗΣΙΩΝ	Τραλλέων 84	(01) 2516998
7. Τ.Ο. ΑΓ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΜΠΡΑΧΑΜΙΟΥ	Βάλτου - Βελεστίνου	
8. Τ.Ο. ΓΛΥΦΑΔΑΣ	Β. Ηπείρου 9	
9. Τ.Ο. ΠΕΙΡΑΙΑ	Αλκιβιάδου 108Α'	(01) 4171178
10. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ	Αλκιβιάδου 108Α'	(01) 4171178
11. Τ.Ο. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	Γρ. Παλαμά 1 & Τσιμισκή	(031) 235441
12. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	Γρ. Παλαμά 1 & Τσιμισκή	(031) 235441
13. Τ.Ο. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ	Αίνου 19	(0551) 28221
14. Τ.Ο. ΚΟΜΟΤΗΝΗΣ	Πλατεία Β. Κων/νου	(0531) 23456 - 28004
15. Τ.Ο. ΞΑΝΘΗΣ	Ορφέως 37	(0541) 27839
	(Βιβλιοπωλείο ΣΟΚΑΚΙ)	
16. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΞΑΝΘΗΣ	Ορφέως 37 (Βιβλ. ΣΟΚΑΚΙ)	(0541) 27839
17. Τ.Ο. ΣΕΡΡΩΝ	Δυτ. Θράκης 2	(0321) 25875
18. Τ.Ο. ΠΥΛΑΙΑΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	Σχολείου 13	(031) 302697
19. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΝΕΑΠΟΛΗΣ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	Β. Γεωργίου 6	(031) 610839
20. Τ.Ο. ΚΑΤΕΡΙΝΗΣ	Περγάμου 19	(0351) 26054
21. Τ.Ο. ΚΟΖΑΝΗΣ	Τράντα 14	(0461) 30556
22. Τ.Ο. ΑΙΑΝΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ		(0461) 98257
23. Τ.Ο. ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΑΣ	Διοικητηρίου 1Α'	(0463) 28068
24. Τ.Ο. ΓΡΕΒΕΝΩΝ	13ης Οκτωβρίου 3	(0462) 24089
25. Τ.Ο. ΛΑΡΙΣΑΣ	Μ. Αλεξάνδρου 2	(041) 2548831
26. Τ.Ο. ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ ΛΑΡΙΣΑΣ		(0493) 22408
27. Τ.Ο. ΒΟΛΟΥ	Σκενδεράνη 2 & Δημητριάδος	(0421) 34475
28. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΒΟΛΟΥ	Σκενδεράνη 2 & Δημητριάδος	(0421) 34475
29. Τ.Ο. ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Βλαχλείδου 14	
30. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	Βλαχλείδου 14	
31. Τ.Ο. ΑΓΡΙΝΙΟΥ		(0641) 20069
32. Τ.Ο. ΕΧΟΝ ΑΓΡΙΝΙΟΥ		(0641) 20069
33. Τ.Ο. ΚΕΡΚΥΡΑΣ	Φιλαρέτου 14	(0661) 32281 - 24862
34. Τ.Ο. ΑΙΓΙΝΑΣ	Δ. Σολωμού 4	
35. Τ.Ο. ΛΟΥΤΡΑΚΙΟΥ	Κολοκοτρώνη 22	(0741) 48684
36. Τ.Ο. ΠΕΡΑΧΩΡΑΣ		(0741) 49279
37. Τ.Ο. ΑΡΓΟΥΣ ΝΑΥΠΛΙΟΥ		(0751) 27946
38. Τ.Ο. ΠΑΤΡΑΣ	Παντανάσσης 46 & Κορίνθου	
40. Τ.Ο. ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ	Αθηνών 2	(0721) 23673
41. Τ.Ο. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	Γιαμαλάκη 15Α'	(081) 224576
42. Τ.Ο. ΝΕΑΠΟΛΗΣ ΚΡΗΤΗΣ	Κόπρου 14	(0841) 32015
43. Τ.Ο. ΧΑΝΙΩΝ	Πλατεία 1866 αρ. 7	(0821) 22096
44. Τ.Ο. ΣΤΟΥΤΓΑΡΔΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ		
45. Τ.Ο. ΤΡΙΠΟΛΗΣ	Ηπείρου 5 22-100	
46. Τ.Ο. ΚΑΛΥΜΝΟΥ	Καλικάτζαρος Διον. Ενορία Ευαγγελιστρίας	

Πίνακας με τις 46 Τοπικές Οργανώσεις του Κινήματος της Χ.Δ. το 1984, δείγμα της εξάπλωσής της κατά την αυτοτελή πορεία της.

γανώσεις της Χ.Δ., που είχε καταχωριστεί στην εφημερίδα «Χριστιανική»⁶³.

Εκείνο τον καιρό του 1983, παιδιά μου, δημοσίευα σε ιδιαίτερη στήλη στην εφημερίδα «Χριστιανική» (από τον Απρίλιο μέχρι τον Σεπτέμβριο) με τον τίτλο «Από φύλλο σε φύλλο» μερικά σύντομα επίκαιρα σχόλια. Επίσης δημοσίευσα και το άρθρο «Η "ανανέωση" των πολιτικών δυνάμεων και η Δικτατορία»⁶⁴, υποστηρίζοντας ότι «η δικτατορία πέρα από ό,τι άλλο έπραξε, έπαιξε και τον ρόλο του ανανεωτή των πολιτικών δυνάμεων του τόπου». Στο άρθρο αυτό κατέληγα πως «Μετά εννιά χρόνια από την πτώση της δικτατορίας και την επανεμφάνιση των ίδιων πολιτικών δυνάμεων στη χώρα μας, φθάνουμε στην ίδια κατάσταση του λαού, στην απογοήτευση από τις υπάρχουσες πολιτικές δυνάμεις, στην πικρία και στην αναζήτηση κάτι καινούργιου». Και πρόσθετα στο τέλος πως «είναι η νέα ιστορική στιγμή κατά την οποία το κίνημα της Χ.Δ. θα πρέπει να δώσει στον ελληνικό λαό το μήνυμα του Κοινωνικού Χριστιανισμού».

Αυτοτελής συμμετοχή της Χ.Δ.

στις Ευρωεκλογές του Ιουνίου 1984

Μετά τις εκλογές του 1981 αρχίζει μια συστηματική προσπάθεια για άπλωμα του Κινήματος. Γίνονται περιοδείες, ομιλίες σε διάφορες πόλεις της Ελλάδος για την πολιτική κατάσταση της χώρας, παράλληλα με τη διαφωτιστική προσπάθεια στα ιδεολογικά θέματα των

63. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», 7 Μαΐου 1984.

64. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», 17 Ιουνίου 1983.

Αναμνηστική φωτογραφία πριν από τις εργασίες του Β' Συνεδρίου της Χ.Δ., Μάρτιος 1984. Καθήμενοι ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης και Δημ. Καραμπερόπουλος. Όρθιοι από αριστερά, Λεων. Δρανδάκης, Ανάργ. Αναπλιώτης, Παν. Γιωτόπουλος, αντιπρόσωπος των Σουηδών Χριστιανοσοσιαλιστών, Γιάν. Γραμματικάκης και Ζώης Μεταξάς.

κοινωνικών συστημάτων του υλισμού, αστικού και κομμουνιστικού, και τις υπάρχουσες «σκοτεινές δυνάμεις» του Σιωνισμού, της Μασωνίας, και των παρεπόμενων τους. Επίσης, καταβάλλεται προσπάθεια για μια καλή οργανωτική δομή στο Κίνημα. Έτσι, κατά το τετραήμερο 15-18 Μαρτίου 1984 διοργανώνεται με ενθουσιασμό το Β' Συνέδριο⁶⁵ της Χ.Δ. στο οποίο επι-

65. Το Β' Συνέδριο της Χ.Δ. του 1984 και το Έκτακτο του 1985 παρακολούθησε, παιδιά μου, και η μητέρα σας, Βάσω, ως μέλος που ήταν. Μάλιστα συστηματικά στην πρώτη σειρά άκουσε όλες τις ομιλίες των συνέδρων και ύστερα μου έλεγε, «τώρα καταλαβαίνω γιατί ήσουν εκνευρισμένος μετά από κάθε συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου ή της Κεντρικής

βεβαιώνεται εκτός των άλλων και η αυτόνομη παρουσία της Χ.Δ. στις εκλογές του Ιουνίου του 1984.

Πρέπει να τονισθεί ότι οι Τοπικές Οργανώσεις, τα μέλη, οι φίλοι από την Ελλάδα και το εξωτερικό στέλνανε χρήματα συνεχώς για οικονομική ενίσχυση για την αντιμετώπιση των εξόδων κατά τις εκλογές⁶⁶. Εντυπωσιάζεται κανείς από τη αγάπη των μελών και φίλων. Συγκινητική είναι η περίπτωση που δύο στρατιώτες από τη Σάμο στέλνουν τον οβολό τους, το μισθό τους (!) στο Κίνημα για ενίσχυση. Πράγματι διαπιστώνεται ότι είναι αγώνας θυσίας από όλους, στοιχείο που τελικά αγνοήθηκε, και κατευθυνθήκαμε στις συνεργασίες για γρήγορο και άμεσο αποτέλεσμα, να εκλεγούμε βουλευτές.

Ενδιαφέρον έχει η αναφορά στον οικονομικό απολογισμό του εκλογικού αγώνα της Χ.Δ. στις ευρωεκλογές 17 Ιουνίου 1984. Με ψίχουλα έγινε η συμμετοχή στις εκλογές⁶⁷. Το στοιχείο αυτό δυστυχώς

Επιτροπής του Κόμματος, με τις ανεργάτιστες απόψεις που αρκετά μέλη διατύπωναν».

66. Βλ. για παράδειγμα το φύλλο «Χριστιανική», 30 Ιουνίου 1984, σελ. 6, όπου αναγράφονται τα ονόματα και τα ποσά που στάλθηκαν στο κίνημα της Χ.Δ. από 2 έως 21 Ιουνίου 1984.
67. Τα έσοδα και έξοδα του εκλογικού αγώνα των Ευρωεκλογών του Ιουνίου 1984 δημοσιεύθηκαν αναλυτικά στην εφημ. «Χριστιανική», 14 Ιουλίου 1984, σελ. 5, και είχαν ως εξής: ΕΣΟΔΑ από 12-9-1983 έως 27-6-1984 συνολικό ποσό 4.584.481 δρχ. ΕΞΟΔΑ: 5.134.014 δρχ., με έλλειμμα περί τις 550.000 δρχ. Μόνο το παράβολο για συμμετοχή στις Ευρωεκλογές ήταν 1.012.000 δρχ. δηλ. το 1/5 των εξόδων. Τα υπόλοιπα έξοδα για τον εκλογικό αγώνα ήταν 4.122.000 δρχ. (!). εκ των οποίων: τυπογραφεία 615.173 δρχ., εκτύπωση ψηφοδελτίων

παραβλέφθηκε από τα μέλη και τον Πρόεδρο και έτσι απογοητεύθηκαν από τον αριθμό των 26.735 ψηφοφόρων που προτίμησαν τη Χ.Δ., αριθμός που ανάγεται σε ποσοστό 0.45%, αν και η Χ.Δ. βρίσκεται στην έβδομη θέση των συμμετασχόντων κομμάτων, που σημαίνει πως με μια συνεπή και με διάκριση πορεία το μήνυμά της θα απλώνεται σε ευρύτερα στρώματα του λαού.

ΕΣΟΔΑ: εισφορές από 12 Σεπτ.1983 έως 27 Ιουν. 1984 ποσό 4.584.481 δρχ.

ΕΞΟΔΑ: 5.134.014, (έλλειμμα περί τις 550.000 δρχ.).

Και να σκεφθεί κανείς πως μόνο το παράβολο για συμμετοχή στις Ευρωεκλογές ήταν το 1/5 των εξόδων, 1.012.000 δρχ. Τα υπόλοιπα έξοδα ήταν 4.122.000 δρχ. με τα οποία έγινε ο εκλογικός αγώνας (!). Φαντασθείτε, παιδιά μου, χρηματικό ποσό που διατέθηκε για εκλογές⁶⁸. Και είχαν παράπονο για το αποτέλεσμα! Αν αυτό δεν ονομάζεται επιεικέστατα αφέλεια, τότε πώς ονομάζεται;

Επίσης άλλα δύο στοιχεία που δυστυχώς αγνοήθηκαν στην απόφαση για την πορεία της Χ.Δ., μετά το

764.000δρχ, χαρτί 954.684 δρχ., εφημ. «Χριστιανική» 370.000 δρχ., μισθοί αμοιβές 228.045 δρχ., πανό, σημαίες κλπ. 115.750 δρχ., μεγαφωνικές εγκαταστάσεις 48.600 δρχ., αποστολή ψηφοδελτίων 314.062 δρχ., ταχυδρομικά 231.266 δρχ., έξοδα περιοδειών 130.060 δρχ., ΟΤΕ 20.458 δρχ., ενοίκιο αιθουσών 66.720 δρχ., αγορά φωτοτυπικού μηχανήματος 105.000 δρχ., γραφική ύλη κλπ. διάφορα 158.196 δρχ.

68. Καλό θα ήταν να γνωρίζαμε τα ποσά που διέθεσαν τα άλλα κόμματα, που κατά κανόνα προέρχονται και από άδηλους πόρους και δεν γνωστοποιούνται.

εκλογικό αποτέλεσμα, ήταν ο αποκλεισμός της Χ.Δ. από τη χρηματοδότηση για τη συμμετοχή της στις εκλογές καθώς και από την τηλεόραση κατά την προεκλογική περίοδο⁶⁹.

Εφόσον ο Πρόεδρος και τα μέλη της Χ.Δ. επέμεναν να αρνούνται τις εξαρτήσεις από οικονομικά συγκροτήματα, να πολεμούν τη Μασωνία, τον Σιωνισμό, τον διπρόσωπο υλισμό και τα εξαρτήματά τους, ο μόνος τρόπος οικονομικών εσόδων σ' αυτήν την τακτική ήταν οι εισφορές των μελών και φίλων και η πώληση των βιβλίων. Επακόλουθο αυτού είναι το γεγονός ότι ο εκλογικός αγώνας γίνεται με πενιχρά μέσα, όταν τα άλλα κόμματα έχουν τις ενισχύσεις της ολιγαρχίας, τον κρατικό κορβανά και τους άδηλους πόρους. Αυτό το σημαντικό και καθοριστικό στοιχείο θα έπρεπε να ήταν μπροστά στους πειρασμούς της εξουσίας. Άρα θα έπρεπε να αυξηθούν τα μέλη και οι φίλοι. Και ο μόνος τρόπος να γίνει αυτό ήταν να τηρηθεί μια συνεπής ιδεολογική γραμμή και τακτική. Οι παλινωδίες είχαν άμεσο αντίκτυπο στην εγγραφή νέων μελών, διαγραφή πολλών, καθώς και πτώση των εισφορών.

Επίσης δεν κατανοήθηκε η τεχνητή πόλωση, που δημιούργησαν τα δύο μεγάλα κόμματα με σκοπό να εγκλωβίζουν τους ψηφοφόρους. Επί πλέον, επειδή είναι και κόμματα εξουσίας, πολλοί ψηφοφόροι κατευθύνονται σε αυτά για να «κάνουν τις δουλειές» τους.

69. Βλ. εφημ. «Χριστιανική», φύλλο 19 Μαΐου 1984, το άρθρο με τίτλο «Ποιοι και γιατί απέκλεισαν τη Χ.Δ. από τη χρηματοδότηση».

Παρόμοια και πολλοί του χριστιανικού κύκλου, δεσποτάδες, παπάδες, χριστιανικά σωματεία, παλαιοημερολογίτες και θρησκευόμενοι, τους οποίους χαρακτηρίζουμε με τον όρο «αστοχριστιανούς», τρέχουν στα κόμματα εξουσίας και ανήκουν στην πελατεία των αστικών κομμάτων εξουσίας, για να τακτοποιούν τις υποθέσεις τους με τις κρατικές υπηρεσίες. Ο Πρόεδρος και τα απογοητευμένα μέλη του Π.Γ. ήθελαν ήρωες τους ψηφοφόρους, ήθελαν να αγνοούν τις απλές αυτές συνιστώσες. Και κάτι ακόμη: Ο λαός μόνο αν βλέπει ανθρώπους με συνέπεια και σταθερότητα, που δεν παλινωδούν, τους ακολουθεί στον δύσκολο αγώνα της θυσίας και του ηρωισμού. Θέλει πρότυπα με αρχές, με ιδέες, με ανιδιοτέλεια.

Αξίζει τον κόπο στο σημείο εδώ να μνημονεύσουμε την ανακοίνωση της Τοπικής Οργάνωσης Πειραιά της Χ.Δ. για τα αποτελέσματα των Ευρωεκλογών⁷⁰, στην οποία μεταξύ των άλλων επισημαίνεται: «...Σε μας δεν μένει άλλος δρόμος από αυτόν που χρόνια τώρα βαδίζαμε με συνέπεια και χωρίς παρεκκλίσεις, ενημερώνοντας το λαό και αποκαλύπτοντάς του κάθε τι που γίνεται σε βάρος του από τις σκοτεινές δυνάμεις και τις δυνάμεις της ανωμαλίας». Και συνεχίζει η ανακοίνωση της Τ.Ο. Πειραιά: «Πρέπει να προωθήσουμε με πάθος την επαναστατικότητα του κοινωνικού μηνύματος του Ευαγγελίου θυσιάζοντας τις δήθεν εκλογικές "επιτυχίες" και την πρόκληση της "αποτελεσματικότητας"».

70. Βλ. φύλλο «Χριστιανική», 30 Ιουνίου 1984, σελ. 3.

Πώς οδηγηθήκαμε και πάλι στις συνεργασίες.

Το Έκτακτο Συνέδριο του 1985

Θα πρέπει τώρα να σας αναφέρω, παιδιά μου, τα σχετικά με την στροφή της εκλογικής τακτικής, της "αλλοπρόσαλλης νοοτροπίας", όπως την χαρακτηρίζω, να αλλάζουν πορεία συνεχώς. Δεν αντελήφθησαν πως κατ' αυτόν τον τρόπο έδειχναν στο λαό πως είναι επιπόλαιοι, χωρίς έρμα και τυχάρπαστοι. Τους τα λέγαμε, αλλά δυστυχώς οι υποσχέσεις, που είχαν πάρει από το ΠΑΣΟΚ, τους έκανε να μην σκέπτονται μακροπρόθεσμα. Έτσι λίγους μήνες μετά το Β' Συνέδριο, η Χ.Δ. συμμετείχε στις Ευρωεκλογές τον Ιούνιο του 1984, στις οποίες όμως είχε μικρότερο ποσοστό και από τις προηγούμενες του 1981 (0, 45% έναντι 1.15%). Το γεγονός αυτό πως τάχα δεν ήταν δυνατόν να προωθηθεί το μήνυμα της Χ.Δ. και να υπάρξει εκλογή βουλευτών με την αυτοτελή κάθοδο στις εκλογές, έπαιξε ρόλο στον Πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη και στα άλλα στελέχη, που είχαν και παλαιότερα, το 1974 και 1977, τις αντιλήψεις περί συνεργασιών, να αρχίσουν πάλι να σκέφτονται τις συνεργασίες με σκοπό την είσοδο τους στη Βουλή. Τους είχε γίνει έμμονη ιδέα η ανάδειξή τους σε βουλευτή. Τέτοιο κόμπλεξ, τέτοιο αίσθημα μειονεξίας!

Βέβαια, αν ρωτηθούν, από το 1974 και μετά, ποια ήταν η προσπάθεια για την οργάνωση του Κινήματος στην Αθήνα και στην επαρχία, πόσες Τοπικές Οργανώσεις αναπτύχθηκαν, πόσα μέλη καινούργια γράφτηκαν, ποια ήταν η δραστηριότητα γενικότερα, τότε θα διαπιστωθεί ότι το αρνητικό αποτέλεσμα συμβαδίζει με την όλη πολιτική και κομματική δραστηριότητα.

Έχουν άμεση σχέση όλα αυτά. Δυστυχώς, δεν ήθελε ο Πρόεδρος και τα άλλα στελέχη να το καταλάβουν.

Παρόμοια, αν είχαν ερωτηθεί για την κατάσταση στη νεολαία της Χ.Δ., πόσα νέα μέλη είχαν γραφεί, πόσες Οργανώσεις είχαν δημιουργηθεί, τότε θα παίρναμε την απάντηση ότι συνεχώς υπήρχε ένα θέμα. Η νεολαία είχε αυτονομηθεί και επανειλημμένα εκείνο τον καιρό είχαν γίνει συσκέψεις και προβληματισμοί για τον κατάλληλο χειρισμό. Βέβαια το πρόβλημα ήταν ενδογενές, διότι είχε να κάνει με το «σαράκι» της αμφισβήτησης, η οποία είχε καλλιεργηθεί και καλλιεργούνταν συνεχώς από μερικά μέλη εναντίον των βιβλίων του Προέδρου και του ίδιου ιδιαίτερα. Μεθοδευμένη διαλυτική τακτική, που όπως αποδείχθηκε έφερε σιγά-σιγά το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα, τη διάλυση του Κινήματος της Χ.Δ.

Σημειώνω ότι σε συνάντηση, που είχα με τον Πρόεδρο στο σπίτι του, παρόντος και του Ζώη Μεταξά, (σύμφωνα με το Ημερολόγιό μου, 18 Σεπτεμβρίου 1984) για την οργάνωση και διοίκηση του Κινήματος, ο Πρόεδρος ανέφερε για την πολιτική πορεία του Κινήματος ότι είχε κατά νου την περίπτωση της συνεργασίας. Τότε του τονίσθηκε ότι δεν γίνεται να ξεκινήσει συνεργασία χωρίς την αλλαγή της απόφασης του Β΄ Συνεδρίου, που αποκλείει τις συνεργασίες. Έτσι σιγά-σιγά άρχισε η διαδικασία του Εκτάκτου Συνεδρίου του 1985. Επίσης, κατ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να εξηγηθεί η περίπτωση της αποστολής συγχαρητηρίου τηλεγραφήματος, που ο Πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης στις 3 Σεπτεμβρίου 1984 στέλνει στον πρωθυπουργό Ανδρέα Παπανδρέου, για την ανακοίνωσή του σχετικά με την εκλογή του Κ. Μητσοτάκη στην προ-

εδρία της Ν.Δ., «*Η απερίφραστη και αποφασιστική απάντησή σας στον νεοεκλεγέντα αρχηγό της Ν.Δ. κ. Μητσοτάκη είναι εθνικά και ηθικά δικαιωμένη. Δεχθείτε τα αγωνιστικά συγχαρητήριά μου...*»⁷¹. Άρχισε έκτοτε η μεθόδευση για την αλλαγή της απόφασης του Β΄ Συνεδρίου, ώστε να εγκριθεί η συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, από το οποίο θα υπήρχε ίσως σχετική κρούση για να συμμετάσχει στους συνδυασμούς του.

Επίσης, όπως πολλές φορές λέχθηκε στις συζητήσεις των οργάνων της Χ.Δ., είχαν υποσχέσεις από το ΠΑΣΟΚ για εκλόγιμες θέσεις τριών βουλευτών, (τότε υπήρχε η λίστα στα ψηφοδέλτια) και θέσεις στις Γενικές Γραμματείες των υπουργείων και τις Νομαρχίες. Δυστυχώς, όλα αυτά όνειρα θερινής νυκτός! Δεν είχαν αντιληφθεί ότι είχαν να κάνουν με τις αστικές «αλεπούδες». Εύκολα έπεσαν στη παγίδα. Ωστόσο, άρχισε μια συστηματική προσπάθεια από τον Πρόεδρο και τα περισσότερα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, που ήταν υπέρμαχοι της συνεργασίας, για να δρομολογηθεί η σύγκληση Εκτάκτου Συνεδρίου με σκοπό την αλλαγή των αποφάσεων των δύο προηγούμενων Συνεδρίων, ώστε να είναι δυνατή η συνεργασία με άλλους φορείς και ιδιαίτερα με το ΠΑΣΟΚ.

Πράγματι ακολουθήθηκε η προβλεπόμενη διαδικασία από το Καταστατικό και συγκλήθηκε το Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. σε μία πολωτική όμως αντιπαράθεση των δύο απόψεων, για τη συμμετοχή του Κινήματος στις εκλογές με συνεργασία ή αυτοτελώς.

71. Το τηλεγράφημα αυτό του Νικ. Ψαρουδάκη στον Ανδρέα Παπανδρέου δημοσιεύθηκε στην εφημ. «Χριστιανική», 29 Σεπτεμβρίου 1984, σελ. 1.

Τονίζω ότι το Έκτακτο Συνέδριο, που διοργανώθηκε κατά το διήμερο 30-31 Μαρτίου 1985, ήταν καθοριστικό για την αρχή της φθίνουσας έκτοτε πορείας της Χ.Δ. Θα ήθελα να σας δώσω, αγαπητά μου παιδιά, να διαβάσετε την εισήγησή μου στο Έκτακτο αυτό Συνέδριο, για να έχετε μια γνώση των διαδραματισθέντων και ότι τότε επισημάνθηκαν τα δυσάρεστα και διαλυτικά επακόλουθα από την εφαρμογή πάλι της τακτικής της εκλογικής συνεργασίας⁷².

«Αδελφοί,

Ξεκινώντας θα ήθελα να επισημάνω ένα πρωτο-εμφανιζόμενο φαινόμενο στο Κίνημά μας, που θα έχει αρνητικές επιπτώσεις στην παραπέρα πορεία του Κινήματός μας. Ως γνωστόν το Β' Συνέδριο πραγματοποιήθηκε πριν από ένα χρόνο (15-18 Μαρτίου 1984) και έλαβε ορισμένες αποφάσεις, ειδικά δε στην εκλογική τακτική αποφάσισε την αυτοτελή παρουσία του Κινήματος. Πραγματοποιώντας την απόφαση αυτή, χωρίς προβλήματα προχωρήσαμε στις Ευρωεκλογές του 1984, συμμετέχοντας για δεύτερη φορά ανεξάρτητα σε πανελλήνια κλίμακα.

Μετά τις ευρωεκλογές του 1984, μετά το αποτέλεσμα του 0.45%, που θεωρήθηκε μηδαμινό, λες και είχαμε στα τριάντα χρόνια ξανακατέβει σε πανελλήνια κλίμακα - τρεις μήνες μετά το Β' Συνέδριο- ξεκινάει μια αμφισβήτηση της απόφασής του. Δειλά στην αρχή αλλά που όσο περνούσε ο καιρός δυνάμωνε, ακολουθώντας την αρχή "σιγά-σιγά θα γίνει πιστευτό", ότι ο μοναδικός

72. Το κείμενο αυτό της Εισήγησής μου στο Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. του 1985 απόκειται στο Αρχείο μου.

τρόπος αυτήν την στιγμή για να βγάλουμε βουλευτή είναι η εκλογική συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, μια που τώρα θα έχει ανάγκη τις ψήφους των μικρών κομμάτων, που αγκαλιάζοντάς τα - σαν την πιθηκίνα τα μικρά της - θα τα εξαφανίσει. Ο χώρος θα αφήνεται πλέον στους δύο μονομάχους, τα δύο μεγάλα αστικά κόμματα, ΠΑΣΟΚ και Ν.Δ.

Ήταν όμως εμπόδιο η απόφαση του Β' Συνεδρίου - ιδού η αξία των αποφάσεων. Και αρχίζει αδελφοί μια προσπάθεια να μεταπεισθούν τα μέλη μας, τα αρμόδια όργανα και τώρα το Έκτακτο Συνέδριο, και φθάσαμε εδώ που φθάσαμε. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι αδελφοί που θέλουνε τώρα την συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ είναι οι ίδιοι που ήταν αντίθετοι με τις ιστορικές αποφάσεις του Α' και Β' Συνεδρίου. Θέλανε ελεύθερο πεδίο-όπου φυσάει ο άνεμος να τρέχουν και αυτοί για συνεργασίες.

Η ενέργεια να αμφισβητηθεί αμέσως το Β' Συνέδριο, η απόφασή του για την αυτοτελή παρουσία του Κινήματος της Χ.Δ., θα έχει καταλυτικές επιδράσεις στην πορεία του Κινήματος. Και τούτο διότι κάθε φορά που μια απόφαση δεν θα αρέσει στην ηγεσία, την όποια ηγετική ομάδα, τότε θα ξεκινάει διαδικασία ολόκληρη για την ανατροπή της - ποιος θα σέβεται ποιόν; και μάλιστα αν - ώ μη γένοιτο - περάσει η πρόταση για συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ, στο μέλλον θα αναφέρεται συχνά η τακτική του προέδρου αδ. Νίκου Ψαρουδάκη, που ακολουθήθηκε, ως ένα προηγούμενο προς μίμηση. Οι αποφάσεις των Συνεδρίων δεν είναι το γράμμα του Νόμου. Είναι οι γραμμές της σιδηροτροχιάς, είναι τα στεφάνια που συγκρατούν τα ζύλα του βαρελιού. Αν αφαιρεθούν τα στεφάνια, το βαρέλι διαλύεται. Και δυστυχώς εκεί θα

φθάσουμε με την τακτική που ακολουθείται από την ηγεσία του Κινήματος.

Θα ήθελα να επισημάνω ακόμη ένα μελανό σημείο που επίσης για πρώτη ίσως φορά εμφανίσθηκε στο Κίνημά μας. Το πνεύμα του κόσμου τούτου, των άλλων υλιστικών κομμάτων, η εμφάνιση του πνεύματος της σκοπιμότητας. Είναι η αχίλλειος πτέρνα της Χ.Δ., η εξομοίωση της με τα υπάρχοντα κόμματα. Για χάρη της πιθανής προσφοράς του ΠΑΣΟΚ έχει σιγήσει ο ΛΟΓΟΣ του Κινήματος για όσα συμβαίνουν στον τόπο μας. Για τον φανατισμό και διχασμό που αναπτύσσεται από τα δύο μεγάλα κόμματα Ν.Δ. και ΠΑΣΟΚ και που θα έχει δυσάρεστα επακόλουθα για το λαό μας και το έθνος. Αντικατάσταση του πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων με το σημείωμα από τις Κλαδικές Οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ.

Για την προσπάθεια εξαφάνισης των μικρών πολιτικών κομμάτων και τη δημιουργία του διπολισμού. Για τις μεθοδεύσεις του ΠΑΣΟΚ κατά τις ψηφοφορίες για την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας - ψηφοδέλτια άσπρα και μπλε - που θυμίζουν εκλογές μονοκομματικού κράτους, εκλογές δικτατορίας αναγκάζοντας τον αδελφό Μηλιαράκη να πει ότι ήταν αηδία οι στημένες εκλογές. Σαν τον Ησαύ, το Κίνημά μας αντί πινακίου φακής, της βουλευτικής έδρας, δεν έχει τον Λόγον του, την παρρησία του, δεν λέει την αλήθεια για ό,τι συμβαίνει στον τόπο μας. Φράξαμε το στόμα μας. Δεν τολμούμε να μιλήσουμε γιατί δεν θα μας πάρει ο Ανδρέας Παπανδρέου αν τον στεναχωρήσουμε, λέγοντάς του την αλήθεια.

Θεωρώ αδελφοί, όχι την έλλειψη της βουλευτικής έδρας, αλλά την εμφάνιση του καιροσκοπισμού ως το

πιο επικίνδυνο καταλυτικό στοιχείο για την διάβρωση του Κινήματος και την εξομοίωσή του με τα κόμματα του κόσμου τούτου, που έτσι θα επιβεβαιώνεται ότι η πολιτική είναι βρωμιά. Δεν θα αναφερθώ σε όσα τόσο εύστοχα παρατηρήσανε οι προλαλήσαντες για την πιθανότητα καθιέρωσης της απλής αναλογικής ως εκλογικού νόμου σαν αντιπερισπασμό στην πιθανή κάθοδο του Καραμανλή. Την πιθανή απάλειψη της λίστας και την πιθανότητα να φερθεί το ΠΑΣΟΚ όπως φέρθηκε και στην εποχή της «Συμμαχίας».

Θα ήθελα να σημειώσω ότι μια και θα υπάρχουν τώρα λόγω του εκλογικού νόμου κυρίως ιδεολογικά κόμματα, τα δύο αστικά, τα κομμουνιστικά, θα κάνει έντονη την παρουσία του το ιδεολογικό κόμμα της Χ.Δ. Επίσης θα ήθελα να παρατηρήσω στη δήλωση του αδ. Προέδρου ότι αν το ΠΑΣΟΚ προσφέρει μία μόνο έδρα, δεν θα δεχθεί. Η ευχή που δόθηκε ότι πιθανόν να δοθεί και δεύτερη αν δώσουν και στο ΚΟΔΗΣΟ, είναι για να σας κοιμίζουν με την κρυφή ελπίδα της δεύτερης έδρας και συγχρόνως να κάνουν αδύνατη την κάθοδο στις εκλογές αν δυσανεστηθείτε.

Για την κατάσταση και την αδυναμία του Κινήματός μας, που προφασίζονται όσοι θέλουν τη συνεργασία, είναι πολλά τα κακώς κείμενα μέσα στη Χ.Δ. Έχω επισημάνει επανειλημμένως την κακή διοίκηση - δεν είναι διοίκηση αυτή που έχουμε - τη μη σωστή διαχείριση, την έλλειψη σταθερής γραμμής του κόμματος από το 1974 έως τώρα. Όπου φυσάει ο άνεμος προς τα εκεί και το Κίνημά μας. Αν δεν διορθωθούν αυτά που έχουν επισημανθεί, δηλαδή αν η ηγεσία δεν διοικεί σωστά, αν δεν διαχειρίζονται με σύνεση τα οικονομικά, και αν δεν έχει σταθερή γραμμή, τότε μην περιμένετε «άσπρη

μέρα». Και δεν θα μας σώσουν όσες συνεργασίες και όσες έδρες και αν έχουμε. Το πρόβλημα είναι ενδογενές και όχι εξωγενές, όπως θέλουν οι επιθυμούντες τη συνεργασία να πούνε.

ΠΡΟΤΕΙΝΩ:

1. Για μια ακόμη φορά - τρίτη στη σειρά - να επαυβεβαιωθεί με την ψήφο σας αδελφοί η αυτοτελής παρουσία του Κινήματος, φράζοντας έτσι με την απόφαση του Εκτάκτου Συνεδρίου κάθε αλληθωρισμό συνεργασίας. Επί τέλους τελεία και παύλα στις συνεργασίες.
2. Συμμετοχή στις εκλογές με στόχο την κάλυψη των περισσότερων Νομών της χώρας, ξαναζωντανεύοντας τους ήδη απογοητευμένους από τις μεθοδεύσεις για συνεργασία από το καλοκαίρι ως τώρα αδελφούς και φίλους του Κινήματος.

Μαρτίου 1985 Δημήτρης Καραμπερόπουλος».

Ας προστεθεί εδώ ότι ο Γρηγόρης Παπαϊωάννου, υπέρμαχος και αυτός της αυτοτελούς καθόδου στις εκλογές, (καθώς και άλλα μέλη, όπως ενδεικτικά αναφέρω, π. Χρ. Χριστοδούλου, Νικ. Σαμπαζιώτης, Απ. Παπαδημητρίου, Παν. Ουρανής, Δημ. Τσικριτέας κ. ά.), είχε συντάξει ένα πυκνογραμμένο σε Α4 κείμενο δέκα σελίδων, το οποίο φωτοτύπησε και το διένειμε σε όλους τους Συνέδρους και στο οποίο αναλυτικά αναιρεί όλα τα επιχειρήματα περί συνεργασίας, που είχαν διατυπωθεί κατά καιρούς. Το μακροσκελές αυτό κείμενο υπάρχει στο σχετικό φάκελο του Αρχείου μου.

Επί πλέον θα επισημάνω πως στην απόφαση της απαλοιφής της διάταξης του Α΄ και Β΄ Συνεδρίου για την αυτοτελή παρουσία εκλογικά της Χ.Δ. έπαιξαν

ρόλο ορισμένες χαρακτηριστικές ενέργειες.

1) Η ηγετική ομάδα του Προέδρου και των άλλων μελών του Πολιτικού Γραφείου κατάφερε και ήρθε σε επαφή με τα περισσότερα μέλη της νεολαίας, τα οποία ήταν εναντίον μου, προεξάρχοντας του Παν. Νικολόπουλου, ήδη από το Β΄ Συνέδριο, λόγω των θέσεών μου, ως υπεύθυνος της Επιτροπής Περιφερειακής Οργάνωσης, για την οργάνωση του Κινήματος και την εναντίωσή μου στις συνεργασίες και υπέρ της αυτοτελούς παρουσίας του Κινήματος στις εκλογές.

2) Ένα άλλο γεγονός, που επηρέασε πολλούς συνέδρους την τελευταία στιγμή, ήταν εκείνο που ο Μαν. Μηλιαράκης στο λόγο του ανέφερε την οικονομική προσωπική του κατάσταση και πως τον πετάμε στην πενία με την αυτοτελή συμμετοχή στις εκλογές, μια και δεν θα έχουμε επιτυχή εκλογή βουλευτών, ενώ με τη συνεργασία θα αποκατασταθεί οικονομικά και έντυσε όλο τον λόγο του με πολύ θεατρινισμό και με πολλά κλάματα. Ήταν ακριβώς πριν από την ψηφοφορία. Καλοστημένη δουλειά. Δεν αντέδρασα, δυστυχώς, άμεσα για να αλλάξω το σκηνικό. Και αυτό είναι εις βάρος μου. Θα είχα αλλάξει, νομίζω, τις διαθέσεις των συνέδρων αν αντιδρούσα κατηγορώντας τον για θεατρινισμό και πως αν θέλει οικονομική βοήθεια, πέρα από αυτή που προσφέρεται από το Κίνημα της Χ.Δ., τότε ας πάει να ενταχθεί στο ΠΑΣΟΚ, όπως έπραξε και ο φίλτατός του Στ. Παπαθεμελής.

Σχετικά με τα ανωτέρω όπως εκ των υστέρων διαπιστώνω, θα έπρεπε και εγώ από την πλευρά μου να είχα αρχίσει ιδιαίτερα να συζητώ με πολλούς από τους νεολαίους, που μερικοί ήταν και γιατροί, ώστε να τόνιζα τον επικείμενο εκφυλισμό με την συνεργασία με

το ΠΑΣΟΚ και γενικότερα με το άνοιγμα του ασκού του Αιόλου των συνεργασιών. Ίσως μερικούς να τους είχα επιστήσει την προσοχή και να τους είχα θέσει προ των ευθυνών τους, ώστε να μη γράφουν όπως πρόσφατα ο Παναγιώτης Ανανιάδης⁷³ μου απάντησε σε ηλεκτρονική επιστολή πως είχαν συρθεί με «κλάματα και δάκρυα» στη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ.

Το κλίμα ήταν στα περισσότερα μέλη έντονο προς την πλευρά της άποψης για συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ και απαλοιφή του δεσμευτικού άρθρου του Β΄ Συνεδρίου. Και αυτό φάνηκε στην ψηφοφορία. Τα δύο τρίτα ψήφισαν υπέρ της συνεργασίας και το ένα τρίτο υπέρ της αυτόνομης συμμετοχής στις εκλογές. Ενδιαφέρον έχει να σας αναφέρω, παιδιά μου, ότι καθόμωνα δίπλα - δίπλα με τον Νίκο Σαμπαζιώτη και με την αναγγελία των αποτελεσμάτων του λέω: «*Νίκο, τελείωσε η "Χριστιανική Δημοκρατία". Θα αρχίσει να φυλλορροεί, θα φθίνει*». Όπως πράγματι και συνέβη. Πολιτική δεν είναι μόνο η τέχνη του εφικτού, όπως παπαγάλιζε συνεχώς ο Στ. Παπαθεμελής και οι θιασώτες των συνεργασιών, αλλά είναι και η τέχνη του προβλέπειν. Να προβλέπεις δηλαδή τι θα επακολουθήσει μετά την απόφαση που λαμβάνεις.

Μετά την απόφαση αυτή ήμουν πλέον βέβαιος ότι φθίνουσα θα ήταν η πορεία του Κινήματος. Είχαν τα πνεύματα τελείως αλλοιωθεί από τις υποσχέσεις και τα οφίτσια, που προσβλέπανε ότι θα αποκτούσαν μερικά

73. Στις 30 Ιουνίου 2011 σε ηλεκτρονική επιστολή ο Παν. Ανανιάδης, εκπαιδευτικός, μου έγραφε ότι «δεν συμφωνήσαμε όλοι με τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ το 1985...απλά συρθήκαμε στη συνεργασία με κλάματα και δάκρυα...».

μέλη μας, σαν βουλευτές, Γενικοί Γραμματείς στα υπουργεία, Νομάρχες κλπ., όπως τους είχαν υποσχεθεί από το ΠΑΣΟΚ. Όμως εκτός από την εκλογίμη θέση του βουλευτή Επικρατείας του προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη στις εκλογές του 1985, ουδεμία άλλη υπόσχεση κράτησαν οι «αλεπούδες» του ΠΑΣΟΚ, αναίρεσαν τις υποσχέσεις τους. Λες και δεν ξέραμε ότι αυτό θα έπρατταν. Δεν χρειαζόταν μεγάλη φιλοσοφία να διαισθανθεί κανείς ότι αυτό θα συνέβαινε. Δυστυχώς άλλοι έδιναν σημασία σ' αυτές τις υποσχέσεις, οι οποίοι όμως δεν μετανόησαν. Επιβεβαιώνεται και πάλι η ρήση του Ευαγγελίου, που μνημονεύσαμε παραπάνω, πως *«Οι υιοί του αιώνος τούτου είναι φρονιμότεροι υπέρ τους υιούς του φωτός»*, (Λουκ. 16, 8).

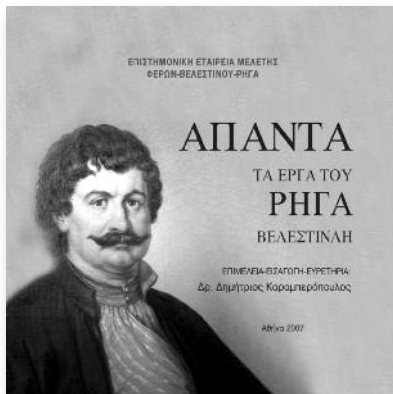
Τα μετά την απόφαση για συνεργασίες

Έκτοτε, παιδιά μου, άρχισα σιγά-σιγά να αποστασιοποιούμαι. Να βρίσκω νέα ενδιαφέροντα. Είχα εν τω μεταξύ ιδρύσει, το καλοκαίρι του 1981, τον Σύλλογο Βελεστινιωτών Αθηνών. Συγκεκριμένα μέσα στις τόσες δραστηριότητες με το Κίνημα της Χ.Δ., και την εργασία μου ως Παιδίατρος, μια σκέψη για την ίδρυση ενός Συλλόγου Βελεστινιωτών, που υπήρχε σε άλλους Βελεστινιώτες και για δύο χρόνια δεν είχε υλοποιηθεί, λαμβάνοντας γνώση αυτής της πρόθεσης, αποφασίζω την ίδρυσή του. Συγκεκριμένα τον Δεκαπενταύγουστο του 1981 στο Βελεστίνο συναντώ τον Δημήτρη Κογκούλη και του λέω για την ίδρυση του Συλλόγου Βελεστινιωτών Αθηνών, ο οποίος ενθουσιάστηκε από την πρότασή μου. Βρίσκουμε στη συ-

νέχεια και μερικούς άλλους συμπατριώτες ως ιδρυτικά μέλη, και έτσι την 1^η Σεπτεμβρίου 1981 ο Βελεστινιώτης δικηγόρος Κώστας Καζάκος κατέθεσε τα σχετικά έγγραφα στο Πρωτοδικείο Αθηνών και την Άνοιξη του 1982 συγκλήθηκε η ιδρυτική Γενική Συνέλευση.

Έχοντας την αίσθηση ότι μετά την απόφαση του Εκτάκτου Συνεδρίου το Κίνημα της Χ.Δ. είναι πλέον υπό διάλυση, αναλαμβάνω την διοίκηση του Συλλόγου Βελεστινιωτών Αθηνών και το 1985 διοργανώνω δύο πολιτιστικές εκδηλώσεις στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων, «Η αρχαιογνωσία του Ρήγα» τον Μάρτιο με ομιλητή τον φιλόλογο Ιούλιο Κέρπη και τον Οκτώβριο την ομιλία «Ποιητικός πανηγυρικός για τον Ρήγα Βελεστινλή» με ομιλητή τον αείμνηστο εκ Σκιάθου Χρήστο Χειμώνα (1946-1998). Τότε γνωρίστηκα και με το ζεύγος Παναγιώτη και Καίτη Καμηλάκη, του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών. Παράλληλα είχα την έμπνευση για τη δημιουργία του Μουσείου Γεωργικών Εργαλείων στο Βελεστίνο και τη διοργάνωση του Α΄ Διεθνούς Συνεδρίου «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας», για τον Ρήγα Βελεστινλή και τη γενέτειρά του, το οποίο πραγματοποιήθηκε τον επόμενο χρόνο το 1986. Μάλιστα τότε ανακοίνωσα τις *«Ιατρικές γνώσεις του Ρήγα Βελεστινλή στο έργο του "Φυσικής απάνθισμα"»*, το οποίο έγινε αιτία να ασχοληθώ έκτοτε και με την Ιστορία της Ιατρικής, έχοντας δημοσιεύσει αρκετές πρωτότυπες ερευνητικές μελέτες. Στη συνέχεια το 1987 ίδρυσά την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα με πλούσια πολιτιστική δράση, διοργανώνοντας μάλιστα Διεθνή Συνέδρια (το 2012 διορ-

γάνωσα το 6^ο Διεθνές Συνέδριο με τη συμμετοχή 95 επιστημόνων από την Ελλάδα και το Εξωτερικό), με την αντίστοιχη έκδοση των Πρακτικών τους, και επανεξέδωσα με ευρετήρια και σχόλια τα ολοκληρωμένα για πρώτη φορά μετά 210 χρόνια τα Άπαντα του Ρήγα Βελεστινλή⁷⁴.

Η έκδοση για πρώτη φορά των ολοκληρωμένων Απάντων του Ρήγα Βελεστινλή σε ψηφιακό δίσκο το 2007.

Ωστόσο, μετά το Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. το 1985 και την απόφασή της πλειοψηφίας για συνεργασίες, δεν απεχώρησα αμέσως από τη Χ.Δ. Ανέλαβα την ευθύνη των Δημοσίων Σχέσεων. Εργάστηκα συστηματικά, έχοντας αναπτύξει επικοινωνία με τον Ημερήσιο και Περιοδικό Τύπο, καθώς και με τους ραδιοφωνικούς σταθμούς. Συνόδευα τον πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη στις διάφορες εκδηλώσεις. Προσπάθησα και ανέπτυξα διαύλους επικοινωνίας με τους δημοσιογράφους των εφημερίδων. Πολλές φορές μετέφερα

74. Τα εξέδωσα και σε ψηφιακό δίσκο για να χρησιμοποιηθούν και από τους νεότερους, οι οποίοι έχουν εξοικειωθεί με την πληροφορική. Βλ. Ρήγα Βελεστινλή, *Άπαντα τα έργα*, ψηφιακός δίσκος (CD-ROM), επιμ. Δημ. Καραμπερόπουλος, έκδ. Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστινίου-Ρήγα, Αθήνα 2007.

τον Πρόεδρο σε επίσημες εκδηλώσεις, όπως για παράδειγμα στην Μητρόπολη Αθηνών, την οποία θυμάσαι, παιδί μου, Κυριάκο.

Επίσης, τον Ιούνιο του 1987 ο Πρόεδρος μου πρότεινε και ανέλαβα την Γραμματεία της Κεντρικής Επιτροπής, στην οποία εργάστηκα επί ένα εξάμηνο και στη συνέχεια παραιτήθηκα λόγω φόρτου εργασίας, αλλά κυρίως διότι δεν έβλεπα σημάδια διορθώσεως της νοοτροπίας περί συνεργασίας, για εύκολη πρόσβαση στην εκλογή ως βουλευτού, αντίληψη που συνεχώς μηρυκάζονταν και δημιουργούσε τις διαλυτικές επενέργειες στην οργάνωση και την ερμηνευτική των κοινωνικών και πολιτικών δεδομένων⁷⁵.

Άρνηση καύσης των φακέλων των στελεχών της Χ.Δ. που είναι στην Ασφάλεια

Εδώ θα ήθελα, παιδιά μου, να μνημονεύσω την άρνηση του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη και των στελεχών της Χ.Δ. να καούν οι φάκελοι μας, που βρίσκονταν στην Ασφάλεια, όταν ελήφθη σχετική απόφαση από την τότε κυβέρνηση του 1989. Στείλαμε σχετική επιστολή αρνούμενοι την καύση των φακέλων μας

75. Στο σημείο αυτό, παιδιά μου, θα σας αναφέρω τα διαμειφθέντα με τον Ιορδάνη Λαζαρίδη μέλος της Κεντρικής Επιτροπής της Χ.Δ., από τη Θεσσαλονίκη, κατά την επίσκεψή του με τη σύζυγό του στο σπίτι μας στην Κηφισιά, και στην ερώτησή του γιατί παραιτήθηκα του απάντησα πως δεν είναι του χαρακτήρα μου να παίζω, αυτοί εκεί «παίζουν "κοινάκια"», (οι χωματένιοι βόλοι που παίζαμε στο Βελεστίνο).

και την παραμονή τους στην Ασφάλεια. Ας σημειωθεί ότι με μεγαλοπρέπεια κήηκαν οι φάκελοι στην υψικάμινο της Χαλυβουργικής στην Ελευσίνα. Στην καταστροφή των φακέλων αναφέρεται η υπ' αριθμό 8504/7-14668 υπουργική απόφαση (Προεδρίας, Εσωτερικών, Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης) της 28.8.1989, «Ως ημερομηνία έναρξης καταστροφής των ατομικών φακέλων ορίζεται η 29η Αυγούστου 1989, ημέρα Τρίτη και ώρα 11 π.μ., σε κατάλληλο χώρο προσιτό στο κοινό». Προστίθεται ότι στην απόφαση αυτή της κυβέρνησης αντέδρασε και ο ιστορικός του Ρήγα Βελεστινλή, Λέανδρος Βρανούσης⁷⁶, δημοσιεύοντας σχετικό κείμενο τότε και στις εφημερίδες, τονίζοντας ότι όλο αυτό το υλικό είναι χρήσιμο εργαλείο στους ιστορικούς και τους μελετητές.

Αυτόνομη συμμετοχή της Χ.Δ. στις εκλογές του Ιουνίου του 1989

Η πορεία του ΠΑΣΟΚ και ιδιαίτερα του προέδρου του, του Ανδρέα Παπανδρέου, ήταν εκείνη που ανάγκασε τον Πρόεδρο της Χ.Δ., Νικ. Ψαρουδάκη, να μην είναι σε θέση να συνεχίσει τη συνεργασία του με το ΠΑΣΟΚ. Κατ' αυτόν τον τρόπο αναγκαστικά άλλη διέξοδος για συμμετοχή στις εκλογές δεν υπήρχε. Μονόδρομος ήταν πλέον, ή αποχή ή συμμετοχή ως κόμμα πλέον αυτοτελές. Από νωρίς άρχισαν οι διερευνητικές

76. Λέανδρος Βρανούσης, «Οι Φάκελοι, τα Αρχεία, το χρέος μας», Συλλογικός τόμος *Σύγχρονα Αρχεία, Φάκελοι και ιστορική έρευνα*, Αθήνα 1991, σελ. 41-63.

εργασίες προς αυτήν την προοπτική.

Προσωπικά θεωρούσα αυτές τις σπασμωδικές κινήσεις αποτυχημένες. Πίστευα ότι η πολιτική και κομματική τακτική, εφόσον το Κίνημα έχει ιδεολογικό χαρακτήρα και δεν εντάσσεται στις πολιτικάντικες πρακτικές, θα πρέπει να έχει μια συνέπεια, ώστε να αποκτήσει την εμπιστοσύνη των ανθρώπων, του λαού, πως δεν μετακινείται ανάλογα με τον πολιτικό άνεμο του καιρού.

Επί πλέον τόνιζα πως η αυτοτελής, ανεξάρτητη τακτική στις εκλογές δεν είναι *«χαλί που το στρώνεις και το ξεστρώνεις όποτε θέλεις»*, όπως χαρακτηριστικά γράφω στη συνέχεια σε σχετική επιστολή, όταν ρωτήθηκα για την περίπτωση να συμβάλλω στην αυτοτελή συμμετοχή της Χ.Δ. στις εκλογές του Ιουνίου του 1989. Συγκεκριμένα έγραφα στον Γιώργο Τσορμπατζή στην επιστολή μου στις 14 Ιανουαρίου 1989, ως απάντηση σε σχετική δική του επιστολή⁷⁷:

«Αγαπητέ Γιώργο Τσορμπατζή, έλαβα την από 4-1-1989 επιστολή, που την έστειλες και στα υπόλοιπα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής. Στην επιστολή γράφονται πολλά, χωρίς να λαμβάνεις υπ' όψιν, - κι αυτό με λυπεί - όσα τηλεφωνικώς είχαμε συζητήσει και σου είχα αναπτύξει το σκεπτικό μου και την στάση μου.

Μου κάνει εντύπωση που διαμαρτύρεσαι για την "ολιγωρία" να επισκεφθώ ένα Νομό "για διερεύνηση

77. Ο Γιώργος Τσορμπατζής από τη Θεσσαλονίκη έστειλε στις 4 Ιανουαρίου 1989 στα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής της Χ.Δ. χειρόγραφο τρισέλιδη επιστολή με τους σχετικούς προβληματισμούς του, η οποία είναι στο Αρχείο μου.

της δυνατότητας αυτονόμου καθόδου του Κινήματος στις ερχόμενες εκλογές", όταν σου είχα αναπτύξει με συγκεκριμένα επιχειρήματα - εκτός αν έχουν λησμονηθεί - ότι για μένα είναι εκ προοιμίου λαθμενός ο χειρισμός της διερεύνησης και ότι δεν συμφωνώ και δεν θα συμμετάσχω(...) 'Όσον αφορά τώρα το ότι θα χάσουμε "και αυτήν την ευκαιρία." δεν χωρεί αμφιβολία, πέρα από τις "σπασμωδικές" κινήσεις που προσπαθείτε να κάνετε για να 'χετε τον εαυτόν σας ήσυχο. Η ευκαιρία θα ερχότανε. Την περιμέναμε. Γι' αυτό και παλεύαμε να διατηρήσουμε πέρα από σκοπιμότητες το Κίνημα για την συγκεκριμένη στιγμή, ώστε να 'ναι έτοιμο. Η πλειοψηφία του Εκτάκτου Συνεδρίου [1985] όμως δεν θέλησε. Ήθελε τον εύκολο δρόμο. Ας προχωρήσετε όπως διαλέξατε. Αν δεν μπορούσες - Γιώργο - να προβλέψεις το τι θα επακολουθούσε ανοίγοντας τους "ασκούς" τότε (...) παλέψτε να τους συμμαζέψετε και να "αναγκάσετε" τον πρόεδρο και τους άλλους να δεχτούνε την αυτόνομο κάθοδο.

Μια όμως και μιλάμε για αυτόνομο κάθοδο, θα πρέπει, Γιώργο, να 'χεις στο νου σου - και σε θεωρώ αρκετά οξυδερκή για να μην το 'χεις κατά νου - ότι η αυτόνομος κάθοδος δεν είναι χαλί να το στρώνεις και να το ξεστρώνεις όποτε θέλεις (...), Δημ. Καραμπερόπουλος».

Η συμμετοχή στις εκλογές του Ιουνίου 1989 έγινε εξ ανάγκης και ήταν μίζερη, με παρουσία σε λίγους Νομούς στις Εθνικές εκλογές. Είχε πολύ μικρή ανταπόκριση στο λαό, όπως εξάλλου την ανέμενα, εξ αιτίας της αλλοπρόσαλλης από το 1974 εκλογικής τακτικής, που έδειχνε καθαρά μια ευκαιριακή

νοοτροπία⁷⁸. Τα ποσοστά που έλαβε ήταν στις μεν Εθνικές εκλογές 11.450 ψήφοι (0.2%) και στις Ευρωεκλογές 26.970 ψήφοι (0.41%). Και τίθεται τώρα το ερώτημα: ποια ανταπόκριση στο εκλογικό σώμα προσέδωσε ο τίτλος του βουλευτή Επικρατείας στον πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη; Έπεσε και αυτό το επιχείρημα, που τόσο το πιπίλιζαν οι υμνητές της συνεργασίας, γεμάτοι από αίσθημα κατωτερότητας έναντι των άλλων πολιτικών. Δεν ήθελαν να καταλάβουν το απλό και αυτονόητο, πως όταν θα αυξάνονταν τα μέλη του Κινήματος της Χ.Δ., τότε θα αυξάνονταν και οι ψηφοφόροι του αναλογικά. Δεν είναι κόμμα ευκαιρίας, αλλά είναι καθαρά ιδεολογικό κόμμα, χωρίς εξαρτήσεις και χωρίς διάθεση για πελατειακές σχέσεις, παρά μόνο για να υπηρετεί το σωστό και την αλήθεια.

78. Η διαχρονική τακτική της Χ.Δ. δείχνει την ευκαιριακή νοοτροπία των περισσότερων στελεχών της: πρώτα με την Ένωση Κέντρου το 1974, μετά με την «Συμμαχία» το 1977, την ένταξη του αντιπροέδρου της Στ. Παπαθεμελή στο ΠΑΣΟΚ το 1980, ύστερα αυτόνομη κάθοδο στις εκλογές το 1981 και 1984, στη συνέχεια συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ το 1985 και μετά πάλι αυτόνομα το 1989. Πώς να δώσεις έτσι την εντύπωση στο λαό ότι έχεις κάτι σοβαρό να προσφέρεις και θα αγωνιστείς, όταν αλλάζεις σαν τα πουκάμισα την τακτική σου, με μοναδικό σκοπό την ανάδειξη σου στη βουλευτική έδρα; Στον Πίνακα που παρατίθεται στη σελ. 175 παραστατικά διακρίνεται αυτή η αλλοπρόσαλλη εκλογική τακτική της Χ.Δ.

**Το Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ.
στις 18 Νοεμβρίου 1989.
Καθαίρεση του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη.**

Μετά τη θεωρούμενη "αποτυχία" στις εκλογές του Ιουνίου του 1989, πάλι τα βλέμματα στράφηκαν στις συνεργασίες. Το σκεπτικό του Προέδρου ήταν να κλείσει τον κύκλο των συνεργασιών με εκείνη της Νέας Δημοκρατίας, μια και είχε συνεργασθεί με την Ένωση Κέντρου, την αριστερά στην «Συμμαχία» και το ΠΑΣΟΚ. Στο πνεύμα αυτό ο πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης⁷⁹ είχε συζητήσεις με το κόμμα της Νέας Δημοκρατίας και τον πρόεδρό της Κων. Μητσοτάκη για την περίπτωση συμμετοχής του ως συνεργαζόμενος στις εκλογές, παρά την άρνηση των Οργάνων του Κινήματος της Χ.Δ. Έτσι, τα άλλα μέλη του Πολιτικού Γραφείου ξεκίνησαν τη σύγκληση Εκτάκτου Συνεδρίου με σκοπό τη καθαίρεση του Προέδρου.

Διοργανώθηκε τελικά στις 18 Νοεμβρίου 1989. Σε αυτό διαπίστωσα ότι οι διαθέσεις των περισσοτέρων συνέδρων ήταν εναντίον του Νικ. Ψαρουδάκη, και ήταν αποφασισμένοι να τον καθαίρουν από πρόεδρο. Πριν ακόμη αρχίσει την εισήγησή του, καθώς ο ίδιος ως Πρόεδρος σύμφωνα με το Καταστατικό προ-

79. Αν ήθελε να συνεργαστεί με τη Ν.Δ. και να κλείσει, όπως ισχυριζόταν ο κύκλος, έχοντας συνεργαστεί με την Ένωση Κέντρου, την Αριστερά στην «Συμμαχία» και το ΠΑΣΟΚ, τότε θα ρωτήσει ο καλόπιστος άνθρωπος ότι και ο λαός, οι ψηφοφόροι, γιατί να μην εφαρμόσουν την ίδια τακτική και να πηγαίνουν στα άλλα τα κόμματα για να κάνουν τις δουλειές τους, αντί να ακολουθήσουν τη Χ.Δ.;

εδρεύει του Εκτάκτου Συνεδρίου, του είπα ότι ο Μαν. Μηλιαράκης και τα άλλα μέλη του Π.Γ. έχουν οργανωθεί μεθοδικά εναντίον του. Γι' αυτό του τόνισα ότι ως Πρόεδρος του Εκτάκτου Συνεδρίου σύμφωνα με το Καταστατικό έχει τη δυνατότητα να αναβάλει τη σύγκλησή του για μετά τέσσερις μήνες, τον Μάρτιο του 1990, οπότε θα είναι πιο πρόσφορο το έδαφος και τα πνεύματα θα έχουν καταλαγιάσει. Μου απάντησε πως με την εισήγησή του θα πείσει όλους εκείνους, που ήταν φανατισμένοι. Αντείπα ότι δεν θα τους πείσει, διότι ο φανατισμός είναι στο έπακρον ανεβασμένος. Και πρόσθεσα όμως πως *«αν κάνεις την εισήγηση, παραμείνεις στις συζητήσεις και στην ψηφοφορία τότε θα είσαι υποχρεωμένος να δεχθείς και το αρνητικό για σένα αποτέλεσμα»*. *«Θα τους πείσω»* επέμενε.

Βλέποντας αυτήν την παράλογη κατάσταση και την επιμονή του προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη να κάνει την εισήγησή του και να συμμετέχει στις διαδικασίες του Συνεδρίου, απεχώρησα αμέσως. Και τούτο διότι γνώριζα το τι θα επακολουθήσει. Έτσι μετά τις ομιλίες έγινε η ψηφοφορία, η οποία ήταν εναντίον του και τον καθαίρεσαν από Πρόεδρο. Αποδείχθηκε για μια άλλη φορά πως ήταν εκτός πραγματικότητας. Θα μπορούσε, όπως του είχα επισημάνει, να είχε αναβάλει για τέσσερις μήνες το Συνέδριο και μέχρι τότε τα πνεύματα θα είχαν ηρεμήσει. Χαρακτηριστικά σημείωσα στο Ημερολόγιό μου, 18 Νοεβρίου 1989, *«Ακόμη και τώρα ο πρόεδρος Νίκος Ψαρουδάκης απέδειξε ότι δεν μπορεί να πολιτεύεται. Του 'φυγε η διοίκηση του κόμματος»*.

Στη θέση του Νικ. Ψαρουδάκη οι σύνεδροι εξέλεξαν πρόεδρο τον έως τότε αντιπρόεδρο Μαν. Μηλιαράκη και αντιπροέδρους τον Παν. Γιωτόπουλο και

Γιώργο Τσορμπατζή και κατ' αυτόν τον τρόπο έβαλαν την ταφόπλακα στο κάποτε πολλά υποσχόμενο Κίνημα της Χ.Δ. Σε κάθε εχέφρονα άνθρωπο φάνηκε η κακοήθεια, η μικροπρέπεια τους. Ως προσωπικότητες δεν ήταν πνευματικά αναστήματα του διαμετρήματος του Νικ. Ψαρουδάκη. Εν τούτοις θέλησαν να τον αντικαταστήσουν και έτσι φάνηκε η γύμνια τους, η μικρότητά τους. Δυστυχώς έλειπε η πρώτη αρετή, η διάκριση, και είχε αντικατασταθεί από την εμπάθεια, που δείχνει το ποιόν τους και διερευνητέον επί πλέον αν ήταν μόνο αυτό. Το μέλλον θα δείξει, σύμφωνα με την αρχή «ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον».

Θα παρατηρήσω ακόμη ότι η ευαισθησία τους ήταν για την επιχειρούμενη συνεργασία του προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη με τη Ν.Δ., θεωρώντας τη συνεργασία αυτή σαν «έγκλημα καθοσιώσεως» και θα έπρεπε να τον καθαιρέσουν. Αν όμως η συνεργασία του ήταν με το ΠΑΣΟΚ ή το ΚΚΕ, ή τις αριστεριστικές δυνάμεις δεν θα υπήρχε πρόβλημα. Φανταστείτε, παιδιά μου, νοοτροπία, που είναι πέρα από τις βασικές αρχές της ανάλυσης της Χ.Δ. για τις ιδεολογίες και των αντίστοιχων πολιτικών και κομματικών εκπροσώπων τους.

Όμως έχει ο καιρός γυρίσματα και γρήγορα ξεσκεπάζεται το ποιόν του κάθε ανθρώπου. Οι μάσκες πέφτουν. Ο Μαν. Μηλιαράκης με τη Χ.Δ. και την εφημ. «Χριστιανική»⁸⁰ λίγα χρόνια αργότερα βοηθά τον Στ. Παπαθεμελή στη συνεργασία του με τη Νέα Δημο-

80. Βλ. την εφημ. «Χριστιανική», 20 Νοεμβρίου 2003, «Ο Παπαθεμελής ιδρύει κόμμα», 4 Δεκεμβρίου 2003, «Η ιδρυτική διακήρυξη του νέου κόμματος. Προσκλητήριο Παπαθεμελή», 18 Δεκεμβρίου 2003, «Και το όνομα αυτού: Δημοκρατική

κρατία, (πώς αλλάζουν, παιδιά μου, τα πράγματα!), προσφέροντας ακόμη διάπλατα και τις πρώτες σελίδες της εφημ. «Χριστιανική». Μάλιστα, απέστειλε και προσωπική επιστολή στις 24 Φεβρουαρίου 2004 για τις εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου 2004 στην οποία έγραφε τα εξής: *«Όπως σας είναι γνωστό το Κίνημα της Χ.Δ. δεν μετέχει στις εκλογές της 7^{ης} Μαρτίου. Κατά συνέπεια τα μέλη και οι φίλοι της Χ.Δ. ψηφίζουν κατά συνείδηση το κόμμα της δικής τους επιλογή. Προσωπικώς και χωρίς επιφύλαξη θα συνιστούσα, σε όσους και όσες, έχουν αποφασίσει με τα δικά τους κριτήρια να ψηφίσουν Ν.Δ., να δώσουν σταυρό προτίμησης στους (...), που είναι μέλη της συνεργαζόμενης εκλογικά με τη Ν.Δ. Δημοκρατικής Αναγέννησης του Στυλιανού Παπαθεμελή».* Και κλείνει την επιστολή για να μην παρεξηγηθεί πως δεν συνιστά να ψηφίσουν την Ν.Δ., λες και οι ψήφοι αυτοί δεν θα προσμετρηθούν στην Ν.Δ., αλλά σε άλλο κόμμα. Πόσο χάνουν οι άνθρωποι με τα τερτίπια την σοβαρότητά τους! Λίγα χρόνια πριν επιτέθηκε λαύρος εναντίον του Προέδρου Νικ. Φαρουδάκη και τον καθάισε με την σύμπραξη όλων εκείνων που επηρέαζε, ενώ τώρα χωρίς ενδοιασμούς, λες και δεν είναι η ίδια Ν.Δ., ενισχύει την «Δημοκρατική Αναγέννηση» του Παπαθεμελή, που συνεργάζεται με την Ν.Δ. Όλα αυτά μοιάζουν με τα αστικά τερτίπια, και καταλήγει, *«Επιθυμώ να γίνει σαφές ότι με την επιστολή μου αυτή, δεν συνιστώ ψήφο στη Ν.Δ. ή σε οποιοδήποτε άλλο κόμμα,*

Αναγέννηση». Τέτοια η κατάντια που ακόμη και στους 85 της Κ.Ε. της «Δημοκρατικής Αναγέννησης» φιγουράρει και το όνομα του Μανώλη Μηλιαράκη, ως δημοσιογράφου, καθώς και του Γιάννη Γραμματικάκη, καθηγητού Πανεπιστημίου.

απλώς παρακαλώ ότι σε περίπτωση που κάποιος έχει αποφασίσει να ψηφίσει Ν.Δ. να βάλει σταυρό(...)», (οι υπογραμμίσεις είναι στην επιστολή).

Εργογραφία του Νικ. Ψαρουδάκη μέχρι την καθαίρεσή του

Παραθέτω στη συνέχεια το συγγραφικό έργο του ιδρυτή της Χ.Δ., για να έχετε, παιδιά μου, μια εικόνα της πνευματικής προσφοράς του. Καθαίρεσαν από την προεδρία του Κινήματος τον συγγραφέα, ο οποίος με τις μελέτες του τεκμηρίωσε και καθιέρωσε πολιτικά τον Κοινωνικό Χριστιανισμό. Δεν είχαν τη φρόνηση ούτε καν να τον ανακηρύξουν «Επίτιμο Πρόεδρο», όπως έπραξαν άλλοι πολιτικοί σχηματισμοί. Αναγράφω, από όσο μου είναι γνωστή, την μέχρι το 1989 εργογραφία του, τη χρονολογία δηλαδή που η «μωρία» συνεργαζόμενη με την «εμπάθεια» και πιθανόν άλλες δυνάμεις τον «ξήλωσαν» από την ηγεσία της Χ.Δ., για να είναι αψευδής μάρτυρας της μεγάλης προσφοράς του και να γίνεται κατ' αυτόν τον τρόπο κτυπητή η πνευματική μικρότητά τους.

Εργογραφία Νικ. Ψαρουδάκη

1. *Χριστιανικό Πολιτικό Μανιφέστο*, 1953.
2. *Χριστιανική Επανάσταση και ανθρώπινη κοινωνία*, 1954.
3. *Κατηγορώ*, 1956, 3^η έκδ. 1961, 4^η έκδ. 1964, 6^η έκδ. 1970.
4. *Διακήρυξις*, 1956.

5. *Η Επανάσταση της Αγάπης. Λύσις του κοινωνικού προβλήματος υπό το φως της Χριστιανικής Κοινωνιολογίας*, 1^η έκδ. 1958, 2^η έκδ. 1959, 3^η έκδ. 1961, 4^η έκδοση βελτιωμένη, 1965, 5^η έκδ. 1966 με υπότιτλο «*Η χριστιανική λύση του κοινωνικού προβλήματος*».
6. *Η Πολιτική και Εκκλησιαστική κρίση: 1. Η ανατομία της πολιτικής κρίσεως 2. Το πρόβλημα της Εκκλησίας και η λύση του*, 1965.
7. *Κριτική του Συντάγματος* [του Γ. Παπαδόπουλου] *υπό το φως του Χριστιανισμού*, 1968.
8. *Απολογία του Πετρώφ*, (Επιμέλεια) 1961, 2^η έκδ. 1970.
9. *Από τον Άμβωνα στο πεζοδρόμιο*, 1964, 2^η έκδ. 1970.
10. *Σκοτεινά Δυνάμεις και Χριστιανισμός*, 1^η έκδ. 1963, 2^η έκδ. 1964, 5^η έκδ. 1970.
11. *Η Χριστιανική Επανάσταση. (Η Φιλοσοφία της Επανάστασης)*, 1^η έκδ. 1952, 2^η έκδ. 1965, 3^η έκδ. 1973.
12. *Μαύροι και άσπροι*, 1^η έκδ. 1966, 2^η έκδ. 1972.
13. *Η αμοιβή της εργασίας σύμφωνα με τις αρχές του Κοινωνικού Χριστιανισμού*, 1966.
14. *Επιστημονικός Σοσιαλισμός και Κοινωνικός Χριστιανισμός*, 2^η έκδ. 1970.
15. *Οι Σκοτεινές Δυνάμεις αποκαλύπτονται*, 1^η έκδ. 1971, 2^η έκδ. 1972.
16. *Από την πινακοθήκη της κοινωνίας*, 1971.
17. *Το Επίγειο Σχέδιο του Θεού, Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας, Μέρος τρίτο*, 1^η έκδ. 1971, 2^η έκδ. 1975.
18. *Το Κατεστημένο υπό το φως του Χριστιανισμού*.

- Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας, Μέρος πρώτο, 1^η έκδ. 1972.
19. *Για μια Χριστιανική Δημοκρατία*. Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας, Μέρος Δεύτερο, 1^η έκδ. 1972, 2^η έκδ. 1977.
 20. *Αναζητώντας τη Δημοκρατία*, 1972.
 21. *Δημοκρατία και Παιδεία*, 1973.
 22. *Η Κριτική του Συντάγματος υπό το φως του Χριστιανισμού*, 1975.
 23. *7 μήνες στην Ασφάλεια και στη Γυάρο*, 1975.
 24. *Τι είναι και τι θέλει το Κίνημα του Χριστιανικού Σοσιαλισμού*. Ομιλία στο Α΄ Συνέδριο του Κινήματος, 7 Δεκεμβρίου 1979.
 25. *Μαρξισμός και Θρησκεία. Απάντηση στην Ακαδημία Επιστημών της ΕΣΣΔ και σ' άλλους μαρξιστές*. Σειρά: Θέματα Χριστιανομαρξιστικού Διαλόγου 1, Αθήνα 1979. 2η έκδ. 1980.
 26. *Μαρξιστικός Ουμανισμός ή Χριστιανικός Σοσιαλισμός*, Σειρά: Θέματα Χριστιανομαρξιστικού Διαλόγου 3, Αθήνα 1979.
 27. *Κράτος και βία*, Αθήνα 1980.
 28. *Το Ευαγγέλιο στη γλώσσα του λαού*, 2η έκδοση, Αθήνα 1980.
 29. *Η Φυλακή*, Αθήνα 1980.
 30. *Τα μυστικά σχέδια του Διεθνούς Σιωνισμού. Τα πρωτόκολλα των σοφών της Σιών. Ένα βιβλιοφωτογραφία της εποχής μας*, (επιμέλεια), 1^η έκδ. 1976, 4^η έκδ. 1981.
 31. *Προσφυγή κατά της Μασωνίας και άλλα ντοκουμέντα*, 1^η έκδ. 1981, 2^η έκδ. 1982.
 32. *Κείμενα και ντοκουμέντα*, 1982.
 33. *Προτού είναι αργά. Μέτρα για την αντιμετώπιση του*

δημογραφικού θανάτου. Το πρόβλημα και η λύση του, 1985.

34. *Η παγίδα της ΕΟΚ και της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Προσκήνιο, παρασκήνιο, εθνική αυτονομία, 1985.*
35. *Για μια Ορθόδοξη πολιτική. Διάλογος Ν. Φαρουδάκη με τους π. Θεόκλητο Διονυσιάτη και π. Χριστ. Καλύβα, 1986.*
36. *Η Χριστιανική Δημοκρατία και τα κόμματα της Βουλής, 1987.*
37. *Αντίχριστος, 666 και ΕΚΑΜ, 1987.*
38. *Η Ομιλία-Απολογία μου στο Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. της 18 Νοεμβρίου 1989, 1989.*
39. *Η πλούσια Αρθρογραφία στην εφημερίδα του Κινήματος «Χριστιανική Δημοκρατία» και «Χριστιανική» από το 1953 μέχρι το 1989.*

Ε΄

**Μετά την καθαίρεση
του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη**

Μετά την καθαίρεση του Προέδρου

Νικ. Ψαρουδάκη

Κατά το Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. του 1985, τότε που αποφάσισαν τη διαγραφή της διάταξης για την αυτοτελή παρουσία του Κινήματος στις εκλογές και ψήφισαν τις συνεργασίες, είχα πει, παιδιά μου, «η Χ.Δ. τελείωσε, θα φυλλορροεί». Και πράγματι στη συνέχεια αυτό παρατηρήθηκε.

Με τις συνεχείς συνεργασίες και την παύση του διαφωτιστικού αγώνα για τη διάδοση των ιδεολογικών απόψεων, μια και πέρασε η μεθοδευμένη σιγά-σιγά άποψη πως είναι ξεπερασμένη η θέση του Κινήματος της Χ.Δ. περί διπρόσωπου υλισμού και του ρόλου των σκοτεινών δυνάμεων, κατάντησε να έχει ένα χρώμα μιας αντιπολιτευτικής κίνησης, όπως και οι τόσες άλλες αντιπολιτευτικές κινήσεις, διαφέροντας μόνο στο όνομα. Αποχρωματίστηκε ιδεολογικά τελείως. Το πέτυχαν οι δυνάμεις που πολέμησαν τον Νικ. Ψαρουδάκη και τη Χ.Δ., φυσικά με τη συνενοχή των ιδίων μελών του Κινήματος, συντασσόμενα ασυνείδητα ή συνειδητά (ο Θεός γνωρίζει).

Ατελέσφορες προσπάθειες αποκατάστασης του Νικ. Ψαρουδάκη

Μετά τη διαγραφή, παιδιά μου, του προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη, το 1989, που θεωρήθηκε εκ μέρους μου με τον επιεικέστερη έκφραση ως απρέπεια, που δεν τιμάει όλους εκείνους, που πρωτοστάτησαν, ήμουν κοντά στο Κίνημα της Χ.Δ., αλλά κάπως αποστασιοποιημένος, γνωρίζοντας την διαλυτική εξέλιξη των πραγμάτων. Δεν συμμετείχα ενεργώς στις διάφορες διεργασίες. Δεν συμμετείχα στην Κεντρική Επιτροπή της Χ.Δ.⁸¹ Ωστόσο μπορώ να μνημονεύσω ορισμένες δραστηριότητές μου που δείχνουν και το στίγμα των πολιτικοκοινωνικών αντιλήψεών μου.

Μερικά στελέχη του Κινήματος της Χ.Δ. κατέβηκαν προσπάθειες για μια αποκατάσταση του Νικ. Ψαρουδάκη, μετά την καθαίρεσή του από την προεδρία του Κινήματος της Χ.Δ. Για το σκοπό αυτό στις 5 Ιου-

81. Τα μέλη της Χ.Δ., που ήταν αντίθετα με την καθαίρεση του προέδρου Ν. Ψαρουδάκη, κατά τη γνώμη μου, θα έπρεπε να απείχαν από τις επόμενες διεργασίες του Κινήματος, από την Κεντρική Επιτροπή και τα διάφορα όργανα. Η παρουσία τους έδινε εγκυρότητα στην απρεπέστατη, κατά τον επιεικέστερο λόγο, συμπεριφορά του τότε αντιπροέδρου Μ. Μηλιαράκη, όπως και των άλλων στελεχών Π. Γιωτόπουλου, Γ. Αναγνωστόπουλου, Γ. Γραμματικάκη κλπ. έναντι του ιδρυτού, που θυσιάστηκε στον αγώνα αυτό και επί πλέον τεκμηρίωσε θεωρητικά το Χριστιανοκοινωνικό Κίνημα της Χ.Δ. με τις τόσες αξιόλογες μελέτες του. Αυτός ήταν ο λόγος, που απείχα από το να απομείναν πλέον Κίνημα της Χ.Δ. Περιμένα μήπως εγκαταλείψουν τον φανατισμό, την εμπάθεια και αλλιάζουν νοοτροπία και αντιλήψεις.

λίου 1990 το βράδυ, στο ιατρείο μου, έγινε συνάντηση μερικών στελεχών: Νικ. Ψαρουδάκης, Μαν. Μηλιαράκης, Δημ. Καραμπερόπουλος, Γεώργ. Αναγνωστόπουλος, π. Χρίστος Χριστοδούλου, Ζώης Μεταξάς και Παν. Γιωτόπουλος. Αντηλλάγησαν διάφορες απόψεις για τον τρόπο αποκατάστασης του Νικ. Ψαρουδάκη μετά την κατάσταση που δημιουργήθηκε στο τελευταίο Έκτακτο Συνέδριο και την καθαίρεσή του από την προεδρία του Κινήματος. Και όπως σημειώνω στο Ημερολόγιό μου, *«το κλίμα, που δημιουργήθηκε, απάλυνε τις αντιθέσεις»*. Βέβαια η συνέχεια έδειξε ότι ο Μαν. Μηλιαράκης δεν ήταν διατεθειμένος να κάνει πίσω. Ίσως ο στόχος του να περιθωριοποιήσει τον πρόεδρο Νικ. Ψαρουδάκη επετεύχθη, γι' αυτό και αναρριχήθηκε στην προεδρία του Κινήματος της Χ.Δ.

Για την ανάγκη σύγκλησης ακόμη μιας ευρύτερης συνάντησης στελεχών του Κινήματος για την εξομάλυνση των σχέσεων του Νικ. Ψαρουδάκη με τη νέα διοίκηση της Χ.Δ., μου τηλεφώνησαν τον Οκτώβριο του 1990 (όπως σημειώνω στο Ημερολόγιό μου), με την ευκαιρία της ονομαστικής μου εορτής, ο Ζώης Μεταξάς και ο Μαν. Μηλιαράκης. Η συνάντηση αυτή τελικά δεν πραγματοποιήθηκε και έτσι ο καιρός πέρασε και η κατάσταση παγιώθηκε. Ήδη ο Νικ. Ψαρουδάκης διένυε το 83 έτος της ηλικίας του.

Στο σημείο εδώ θα πρέπει να μνημονεύσω, παιδιά μου, και την προσπάθεια, που με αίσθημα αρχικά αισιοδοξίας άρχισε ο Θεοφάνης Λαϊνός, από τη Λάρισα, επισκεπτόμενος συνεχώς στην Αθήνα τον Μαν. Μηλιαράκη και τους περί αυτόν, καθώς και τον Νικ. Ψαρουδάκη, με σκοπό να βρεθεί κάποιος τρόπος διευθετήσεως του γενικότερου ηθικού προβλήματος,

που είχε δημιουργηθεί μετά την καθαίρεσή του. Και φυσικά διαψεύστηκαν οι ελπίδες του, πως θα κατάφερνε να λύσει το όλο θέμα, νομίζοντας ότι είναι απλά διαδικαστικό. Ο Θ. Λαϊνάς πολλές φορές άλλωστε με κατηγορούσε πως δεν είχα την επιδεξιότητα να χειρίζομαι τα θέματα και ερχόμουνα συχνά σε σύγκρουση με τους περισσότερους του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ. Απογοητευμένος από την μονολιθικότητα των στελεχών, που διοικούσαν εκείνη την εποχή τη Χ.Δ, την εμπάθεια και το πείσμα, που τους είχε καταλάβει, σταμάτησε την επικοινωνία και τις επαφές του, λέγοντάς μου πως *«τώρα σε καταλαβαίνω για όσα μου ανέφερες στο παρελθόν για τη νοοτροπία τους»*.

Πρόταση για μια τιμητική εκδήλωση του Νικ. Ψαρουδάκη

Λόγω της κατάστασης, που είχε δημιουργηθεί, είχα προτείνει, παιδιά μου, στο πνεύμα της αποκατάστασης του Νικ. Ψαρουδάκη, ιδρυτού της Χ.Δ., να διοργανωθεί από την τωρινή ηγεσία της, μια τιμητική εκδήλωση προς τιμήν του. Για το σκοπό αυτό έγιναν δύο φορές συνάντηση στο ιατρείο μου με τον Θανάση Κουρταλίδη, στις 13 Νοεμβρίου 2001 και την Κυριακή 2 Δεκεμβρίου 2001, με σκοπό να προετοιμάσουμε μια τέτοια διοργάνωση, *«που την θεωρώ επιβεβλημένη και ως εκπλήρωση ενός χρέους προς τον Ν. Ψαρουδάκη από τους ανθρώπους, οι οποίοι ωφελήθηκαν από το έργο του»*, όπως σημειώνω στο Ημερολόγιό μου. Στην τιμητική αυτή διοργάνωση υπήρχε η ιδέα να διανεμηθεί ένα βιβλίο με χαρακτηριστικά κείμενά του και να γίνουν μερικές ομι-

λίες για την προσωπικότητα και το έργο του. Κάναμε ένα περίγραμμα των ομιλιών και των ομιλητών. Η αισιοδοξία μου ότι έστω και την τελευταία στιγμή θα τιμούσαν τον ιδρυτή με την εκδήλωση αυτή, δυστυχώς διαψεύστηκε. Η εμπάθεια που επικρατούσε στα μέλη της διοίκησης της Χ.Δ. εκείνης της περιόδου δεν επέτρεψε να διοργανωθεί αυτή η τιμητική εκδήλωση. Πόσο χαρακτηρίζει τους ανθρώπους η μικρότητά τους και φυσικά η χλιαρότητα του Θαν. Κουρταλίδη, που πάντα ήθελε να μην τα χαλάσει με κανέναν!

Τιμητική εκδήλωση για τον Νικ. Ψαρουδάκη από την Αρχιεπισκοπή Αθηνών

Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος σε ειδική τελετή στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών⁸² τίμησε στις 8 Ιουνίου 2006 τον Νικ. Ψαρουδάκη, για το χριστιανικό έργο του και την εν γένει προσφορά του, για την οποία μίλησε ο τότε Αρχιεπίσκοπος Χριστόδουλος. Τυχαία άκουσα, παιδιά μου, στο ραδιόφωνο του αυτοκινήτου μου μέρος της τελετής. Ακούγοντας όμως να μιλάει για τον Νικ. Ψαρουδάκη και ο Μαν. Μηλιαράκης, ο άνθρωπος, ο οποίος με τις τότε μεθοδεύσεις του τον καθαίρεσε από την ηγεσία της Χ.Δ., μου φάνηκαν όλα αυτά παράταιρα, σαν μια παράσταση θεάτρου του παραλόγου. Γι' αυτό και έγραψα την παρακάτω επιστολή και την έστειλα στην αείμνηστη κόρη του, Μαρία Ν. Ψαρουδάκη, (με την οποία είχα

82. Σχετικά βλ. εφημ. «Χριστιανική», 22 Ιουνίου 2006.

εκείνο τον καιρό επικοινωνία για το υπό ίδρυση Ίδρυμα, όπου θα στέγαζε όλο το αρχαιακό υλικό της Βιβλιοθήκης του Νικ. Ψαρουδάκη), επισημαίνοντας το αφύσικο, το αταίριαστο της παρουσίας του στη σχετική αυτή τιμητική εκδήλωση. Πώς είναι δυνατόν ο άνθρωπος, που πλήγωσε τόσο τον Νικ. Ψαρουδάκη, όπως ο ίδιος μου έλεγε, να είναι εκείνος που μιλούσε στην τιμητική αυτή εκδήλωση; Δυστυχώς η ευαισθησία και η διάκριση φαίνεται ότι έχει φθάσει στο επίπεδο της ανεπάρκειας⁸³.

«Αγαπητή Μαρία Ψαρουδάκη,

Σου γράφω τα παρακάτω διότι δεν μπορώ να αντιληφθώ την απόφασή σου να μιλήσει στην τιμητική εκδήλωση της Εκκλησίας της Ελλάδος για τον Πρόεδρο Νικόλαο Ψαρουδάκη, σήμερα 8 Ιουνίου, ένας από τους αρχιτέκτονες της διαγραφής του και την αναρρίχηση του στην προεδρία του Κινήματος της Χριστιανικής Δημοκρατίας, ο Μαν. Μηλιαράκης.

Αν είχε ο Πρόεδρος στεναχωρηθεί στη ζωή του, όπως μου έλεγε, ήταν μία φορά για την άθλια και καιροσκοπική στάση του Στέλιου Παπαθεμελή με την αποχώρησή του από τη Χ. Δ. και την προσχώρησή του στο ΠΑΣΟΚ και η άλλη για την συμπεριφορά του Μαν. Μηλιαράκη, αντιπροέδρου τότε, και των άλλων στελεχών στην αποκαθήλωσή του από την προεδρία του Κινήματος. Δεν τα περίμενε ποτέ όλα αυτά.

Γι' αυτό, Μαρία, ακούγονταν παράταιρα σε αυτούς,

83. Η επιστολή στάλθηκε την ίδια μέρα στην Μαρία Ν. Ψαρουδάκη στις 8 Ιουνίου 2006 και είναι αναρτημένη στην ιστοσελίδα μου www.karaberopoulos.gr/ekdiloseis/26_11_06.asp

που γνωρίζουν τα πράγματα, όλα αυτά που έλεγε ο Μαν. Μηλιαράκης. Φαίνεται ότι γρήγορα η ιστορία των γεγονότων λησμονείται. Κρίμα όμως!!!

Φιλικά, Δρ. Δημ. Καραμπερόπουλος».

Στο Σαρανταήμερο Μνημόσυνο του Νικ. Ψαρουδάκη

Μετά λίγους μήνες, αγαπητά μου παιδιά, ο πρόεδρος Νικ. Ψαρουδάκης (1917-2006) άφησε την τελευταία του πνοή του παρόντος κόσμου στις 23 Οκτωβρίου. Και κατά το σαρανταήμερο μνημόσυνό του στον Ιερό Ναό της Παναγίας Αμαρουσίου διάβασα τον παρακάτω λόγο μου, στον οποίο σε λίγες γραμμές αναφέρονται πολλά για την προσωπικότητά του και το ήθος του, τι πρόσφερε στην ιδεολογικοπολιτική μας φαρέτρα, ώστε να μην ξεστρατίσουμε σε υλιστικά και αθεϊστικά βαλτονέρια των κοσμοθεωριών του διπρόσωπου υλισμού, και να μην πέφτουμε στα δίχτυα των μυστικών σκοτεινών δυνάμεων. Μας μύησε στις κοσμοθεωρίες και τις πολιτικοκοινωνικές ιδέες, όπως επίσης και στις δυνάμεις, που κινούνται στο σκότος και ελέγχουν, κατευθύνουν τις τύχες των ανθρώπων, των λαών, δίνοντάς μας παράλληλα και την

*Ο Πρόεδρος της Χ.Δ.
Νικόλαος Ψαρουδάκης
(1917-2006).*

αντίστοιχη χριστιανοκοινωνική θέση. Τόνισα ιδιαίτερα πως δεν μας εκμεταλλεύτηκε για προσωπικά οφέλη, τότε που ήμασταν αφοσιωμένοι κοντά του, όπως κάνουν των άλλων πολιτικών παρατάξεων οι ηγέτες. Πάντοτε πρόσεχε να μην πάθουμε κάτι αρνητικό. Παράλληλα εξέφρασα την αντίθεσή μου στην πρακτική της «τέχνης του εφικτού», που αποτέλεσε την αρχή της διαλυτικής πορείας του Κινήματος της Χ.Δ.

«Στο Σαρανταήμερο Μνημόσυνο του Προέδρου της Χριστιανικής Δημοκρατίας Νικολάου Ψαρουδάκη. Μαρούσι, 26 Νοεμβρίου 2006.

Αδελφέ Πρόεδρε Νικόλαε Ψαρουδάκη,

*Μαζί με τις ευχές της Εκκλησίας μας δέξου και
τούτα τα λόγια,*

*λόγια ευχαριστίας προς σε σένα από εκείνους
που σε ακολουθούσανε*

*στις πρωτόγνωρες συλλήψεις των στοχασμών
σου, των ιδεών σου*

και της πολιτικής σου πρακτικής.

*Να σου εκφράσουμε ένα μεγάλο ευχαριστώ
για την απλοχεριά σου,*

*όταν κοντά σου μούμασταν στις ιδέες τις πο-
λιτικοκοινωνικές,*

τις κοσμοθεωρητικές,

*όταν μας μάθαινες για όλες τις δυνάμεις που
κινούνται στη μυστικότητα,*

*μακριά από το φως, στο σκοτάδι και αλυσοδέ-
νουν την ανθρωπότητα.*

Να κατανοήσουμε τις κοσμοθεωρίες που κυκλοφορούσαν.

*Να μπορούμε να ερμηνεύουμε τα τεκταινόμενα στην πολιτική,
στην κοινωνία.*

Αλλά και να μας προσφέρεις και θέσεις στην άρνηση των υπαρχουσών κοσμοθεωριών.

Τη δική σου πρωτοποριακή ανάλυση, την χριστιανοκοινωνική.

Οι ιδέες σου απλά γραμμένες, όχι περίτεχνες και σχοινοτενείς,

*με σαφήνεια δοσμένες για να είναι κατανοητές από όλους μας,
από τον λαό.*

Κάτι που σε μερικούς αυτή σου η διαφωτιστική σου πρακτική

*φάνταζε πως τάχα δεν γνώριζες να γράφεις,
ενώ οι ίδιοι απεναντίας έστεκαν κεχηκότες σε ακαταλαβίστικα κατεβατά.*

Τα κοσμοθεωρητικά σου βιβλία, από το πρώτο το περίφημο «Επανάσταση της Αγάπης» και τα άλλα που ακολούθησαν στη συνέχεια, μας έδιναν ιδεολογικά εφόδια στην πάλη των ιδεών.

Τότε που το κουβάρι των σκοτεινών δυνάμεων άρχιζε να ξετυλίγεται

με τις μελέτες σου, τα βιβλία σου, τις ομιλίες σου, από μερικούς, που τάχα βρίσκονταν κοντά σου,

θεωρήθηκε ασοβάρευτη η ενασχόληση σου με αυτά.

Θεωρήθηκε πράξη όχι πολιτική.

Αδελφέ Πρόεδρε Νικόλαε Ψαρουδάκη,

Στα πρώτα χρόνια της Δικτατορίας,
όταν οι σειρήνες της τάχα δυναμικής επανα-
στατικής πράξης,

που άλλες πολιτικές δυνάμεις εφάρμοζαν,
στην αντιπαλότητα των αντιλήψεων μέσα στα
στελέχη σου

κράτησες τη χριστιανική τακτική της μαρτυ-
ρίας, του λόγου

και με συνέπεια και σταθερότητα, την υπηρέ-
τησες και την ακολουθήσαμε.

Κείνα τα χρόνια έγραψες την περίφημη «Κο-
σμοθεωρητική σου Τριλογία»

για τους φυσικούς νόμους και πώς αυτοί ερ-
μηνεύονται

από τα υλιστικά κοινωνικά συστήματα και πώς
θα πρέπει να αναλύονται σύμφωνα με την χρι-
στιανική πολιτική θεώρηση.

Πρωτοπόρα σύλληψη, που δυστυχώς παραθε-
ωρήθηκε

από την «τέχνη του εφικτού».

Η αγάπη σου, η καλοσύνη σου, όλους τους δε-
χόταν

ακόμη κι αυτούς που έσπερναν το σαράκι της
αμφισβήτησης των ιδεών σου, των κειμένων σου
και των βιβλίων σου.

Αδελφέ Πρόεδρε Νικόλαε Ψαρουδάκη,

*Σε ευχαριστούμε γιατί πάντα μας νοιαζόσουν.
Δεν πέρασε από μέρους σου, τότε που ήμασταν
κοντά σου,*

*να μας χρησιμοποιήσεις για ιδιοτελείς σκο-
πούς,*

*κατά την συνήθεια των αρχηγών και των πο-
λιτικών του κόσμου τούτου.*

*Μέσα στη ζέση της νιότης και παρανάλωμα
πυρός μπορούσαμε να γίνουμε.*

*Όμως ποτέ δεν πέρασε απ' το νου σου να γίνει
πράξη κάτι τέτοιο,*

*γι' αυτό και βγήκαμε αλώβητοι από τόσους
αγώνες και σε ευχαριστούμε.*

*Αδελφέ Πρόεδρε Νικόλαε Ψαρουδάκη,
δεήσου*

στον Κύριο και Αρχηγό Ιησού,

στους αγαπημένους σου Αγίους

να αναφανούν σαν και σε φωτοδότες

να 'χουν παρησία, να 'χουν Λόγο.

Να βοηθήσουν τον λαό.

*Η μνήμη σου θα είναι παντοτινή μαζί με τα κεί-
μενά σου, τις ιδέες σου, το λόγο σου.*

Δημήτριος Καραμπερόπουλος»⁸⁴.

84. Ο λόγος αυτός στο Μνημόσυνο του Νικ. Ψαρουδάκη δημο-
σιεύθηκε στην εφημ. «Χριστιανική» στις 21 Δεκεμβρίου 2006,
σελ. 8, και έχει αναρτηθεί στην παραπάνω μνημονευθείσα
ιστοσελίδα μου.

Οι Εξουσίες του κόσμου

Έχει ενδιαφέρον, παιδιά μου, να γίνει μια μικρή αναφορά στο θέμα των εξουσιών του κόσμου, που πολλές φορές στις συζητήσεις μας έχει αναφερθεί. Το θέμα αυτό το έχει διεξοδικά αναπτύξει ο Νικ. Ψαρουδάκης στο βιβλίο του «*Η Επανάσταση της Αγάπης*»⁸⁵, το οποίο, όπως σας έχω πει, είναι ο οδηγός στην κατανόηση των δύο κοσμοθεωρητικών συστημάτων, που έδωσαν την αστική επανάσταση και την αντίστοιχη κομμουνιστική και στη γνωριμία με την τρίτη επανάσταση, την χριστιανική, της αγάπης.

Ευκαιρία για να γράψω την παρακάτω επιστολή σχετικά με τις εξουσίες δόθηκε όταν βρισκόμουν στο Βελεστίνο και άκουσα στο ραδιόφωνο το κήρυγμα στον Μητροπολιτικό Ιερό Ναού του Αγίου Νικολάου Βόλου σχετικά με τους πειρασμούς του Κυρίου στην έρημο, και τη μη μνημόνευση ολόκληρης της σχετικής αναφοράς του Ευαγγελίου για τον τρίτο πειρασμό. Έτσι έστειλα την επιστολή στις 26 Ιανουαρίου 2011, στον πρωτοπρεσβύτερο π. Χαρίλαο Παπαγεωργίου, στην οποία επεσήμαινα ότι θα έπρεπε

85. Νικ. Ψαρουδάκης, *Η Επανάσταση της Αγάπης. Λύσις του Κοινωνικού προβλήματος υπό το φως της Χριστιανικής Κοινωνιολογίας*, τρίτη έκδοσις, Αθήνα 1961, σελ. 15-17. Αυτήν την έκδοση, παιδιά μου, είχα αγοράσει από περίπτερο της οδού Ακαδημίας το 1963, την μελέτησα και ενημερώθηκα στα κοσμοθεωρητικά και πολιτικά συστήματα. Κατατοπιστική είναι επίσης στο θέμα των εξουσιών και η μελέτη του Νικ. Ψαρουδάκη, *Το επίγειο σχέδιο του Θεού*, Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας 3, εκδόσεις "Μήνυμα", Αθήνα 1975.

να λέγονταν ότι ο Διάβολος προσέφερε τις εξουσίες του κόσμου στον Κύριο, επεξηγώντας πως οι άνθρωποι του τις έχουν δώσει και με την σειρά του τις δίνει όπου θέλει. Εδώ βρίσκεται το κλειδί ερμηνείας της τραγωδίας του κόσμου. Θα πρέπει οι Χριστιανοί κάποτε να προσπαθήσουν να τις πάρουν και να τις προσφέρουν στον Κύριο, να δώσουν δηλαδή χριστιανικό περιεχόμενο στις εξουσίες.

«π. Χαρίλαε, ευλογείτε.

Προ εβδομάδων ευρισκόμενος στο Βελεστίνο και ακούγοντας στο ραδιόφωνο τη Θεία Λειτουργία, παρακολούθησα και το κήρυγμά σας για τους τρεις πειρασμούς του Κυρίου μας. Σχετικά με τον τρίτο πειρασμό καλό θα ήταν να αναφερόταν στο κήρυγμα και η συνέχεια του λόγου του πειράζοντος τον Κύριο διάβολου, ο οποίος έδειξε όλα τα βασίλεια της οικουμένης και τα πρόσφερε στον Κύριο αν τον προσκυνούσε, συμπληρώνοντας ότι ο ίδιος είναι τώρα κυρίαρχος των εξουσιών του κόσμου γι' αυτό και Του τα προσφέρει, διότι οι άνθρωποι του έδωσαν τις εξουσίες και τις προσφέρει στους δικούς του οπαδούς. Χαρακτηριστικά το χωρίο του Ευαγγελίου γράφει:

«Και αναγαγών αυτόν (τον Χριστόν) ο διάβολος εις όρον υψηλόν έδειξεν αυτό πάσας τας βασιλείας της οικουμένης εν στιγμή χρόνου και είπεν αυτό ο διάβολος, σοι δώσω την εξουσίαν ταύτην άπασαν και την δόξαν αυτών, ότι εμοί παραδέδοται και ώ εάν θέλω δίδωμι αυτήν», (Λουκ. Δ' 5 και εξ.).

Νομίζω π. Χαρίλαε, ότι θα έπρεπε να λεγόταν και η συνέχεια του πειρασμού, διότι αποκαλύπτεται η διαχρονική τραγωδία του κόσμου και η ευθύνη τελικά των

ανθρώπων για την κατάντια. Με την ευκαιρία δεχθείτε το βιβλίο μου «Ρήγας και Ορθόδοξη πίστη», έκδοση της Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα.

*Με σεβασμό,
Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος».*

«Σήμερα πού είναι τα στελέχη της Χριστιανικής Δημοκρατίας;»

Ωστόσο μέχρι σήμερα, παιδιά μου, είχα την ευκαιρία να διατυπώσω σε απαντητικές επιστολές μου μερικές παρατηρήσεις για την κατάντια του Κινήματος της Χ.Δ. Ενδεικτικά αναφέρω μία απάντηση στον Παναγιώτη Ανανιάδη, καθηγητή Μέσης Εκπαίδευσης, μέλος της Χ.Δ., ο οποίος σε μια ηλεκτρονική επιστολή του στις 30 Ιουνίου 2011 είχε θέσει το ερώτημα «*Σήμερα που είναι τα στελέχη της Χριστιανικής Δημοκρατίας;*». Συγκεκριμένα του έγραψα τα παρακάτω:

«Αγαπητέ Παναγιώτη Ανανιάδη,

Μια και με έχεις στον κατάλογο των παραληπτών των μηνυμάτων σου, στα οποία διαφαίνεται η αγωνία σου, αν και δεν έχεις απαντήσει στα καιρία σημεία, που κατά το παρελθόν σου έχω γράψει, θα ήθελα να σου πω και για το σημερινό αγωνιώδες ερώτημα, που έθεσες, "Σήμερα που είναι τα στελέχη της Χριστιανικής Δημοκρατίας να ακολουθήσουν τα βήματα του αγνού αγωνιστή Νίκου Ψαρουδάκη και να ξεσηκώσουν το Λαό του Θεού στην Ειρηνική Επανάσταση της Αγάπης;"

1) Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι οι ιδέες, οι

κοινωνικο-πολιτικές αντιλήψεις ήταν αυτές που κάνανε τον αδ. Ψαρουδάκη αγωνιστή και τον ακολουθήσαμε με ανιδιοτέλεια και χωρίς υπολογισμούς.

2) Στο αγωνιώδες ερώτημά σου "Σήμερα που βρίσκονται τα στελέχη..." θα σου απαντήσω πως βρίσκονται εκεί που τα σκορπίσατε μετά το Συνέδριο [1985] της Χριστιανικής Δημοκρατίας, όταν συμμαχήσατε οι νέοι τότε του Κινήματος με τα μέλη του Πολιτικού Γραφείου, Μαν. Μηλιαράκη, Παν. Γιωτόπουλο, Γιάν. Γραμματικάκη, Λεων. Δρανδάκη, Γιώρ. Αναγνωστόπουλο κ.ά, ενάντια στην τακτική του μέλους του Π.Γ. Δημ. Καραμπερόπουλου, που υποστήριζε την αυτοτελή κάθοδο στις εκλογές και πως θα είναι καταστροφή του Κινήματος οι συνεργασίες για την είσοδο μας στη Βουλή. Θέλατε τότε όλοι σας την απαλοιφή του συγκεκριμένου άρθρου από το Καταστατικό του 1ου Συνεδρίου της Χ.Δ. στο οποίο αναγράφονταν πως μόνο η αυτοτελής κάθοδος στις εκλογές θα είναι η πολιτική πρακτική της Χ.Δ.

Ακολουθήσατε από πείσμα και χωρίς διορατικότητα την «τέχνη του εφικτού». Ιδού η κατάντια του τόσο δυναμικού Κινήματος της Χ.Δ. Βέβαια τα βιβλία της «Η Επανάσταση της Αγάπης» και τα τόσα άλλα υπάρχουν, μόνο που δεν έχουν πολιτικό αντίκρισμα. Και το σημαντικό είναι Παναγιώτη πως δεν έχετε αισθανθεί το λάθος για αλλαγή αυτής της νοοτροπίας, ώστε να διορθωθεί(...),

Δημήτρης Καραμπερόπουλος».

Και ο Παν. Ανανιάδης μου απάντησε δικαιολογούμενος πως «δεν συμφωνήσαμε όλοι με τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ το 1985... απλά συρθήκαμε στη συνεργασία με κλάματα και δάκρυα...».

«Μπροστά στις εκλογές» του 2012

Παρόμοια, παιδιά μου, και σε μια ηλεκτρονική επιστολή του Μαν. Μηλιαράκη με τίτλο «Μπροστά στις εκλογές» του 2012, επεσήμαινα στην απάντησή μου ότι το τι θα πράξει ο καθένας τώρα στις εκλογές είναι συνάρτηση με την πορεία που έχει χαράξει από το παρελθόν μέχρι σήμερα. Αφού εγκαταλείφθηκε η διαφωτιστική τακτική παράλληλα με την αυτόνομη συμμετοχή στις εκλογές, ακολουθήθηκε η πορεία των συνεργασιών για την απόκτηση προσωρινών, οικονομικών κυρίως, ωφελημάτων. Αποτέλεσμα αυτής της νοοτροπίας και τακτικής είναι τα διαλυτικά αποτελέσματα που βλέπουμε στο Κίνημα της Χ.Δ., τα οποία χαροποιούν όλες τις αντίπαλες δυνάμεις, τις πολιτικές, ιδεολογικές και σκοτεινές. Χωρίς μέλη, χωρίς οπαδούς, χωρίς Τοπικές Οργανώσεις, ποια παρέμβαση μπορούν να έχουν «οι Χριστιανοί κοινωμιστές» του Κινήματος της Χ.Δ., που έχει κυριολεκτικά αποδυναμωθεί;

«Αγαπητέ Μανώλη Μηλιαράκη,

Έλαβα την ηλεκτρονική επιστολή-πρόσκληση (9 Μαρτίου 2012) με τίτλο «Μπροστά στις εκλογές», όπου τονίζεται πως "Οι κρίσιμες στιγμές που περνά ο λαός και η πατρίδα μας, το καθεστώς κατοχής που μας έχει επιβληθεί και που αν δεν αντιδράσουμε θα παγιοποι-

ηθεί, μας θέτουν επιτακτικά το ερώτημα: Οι χριστιανοί κοινωνιστές, οι χριστιανοί δημοκράτες, οι χριστιανοί που διακηρύσσουν ότι αγωνίζονται για τον καινούργιο άνθρωπο και την καινούργια κοινωνία τι θα κάνουν τώρα;".

Η επιστολή-έκκλησή σου αυτή μου φέρνει στο νου την παραβολή του Ευαγγελίου των "Μωρών Παρθένων", καθώς και του λαού μας τη ρήση "πριν πεινάσουν, μαγειρεύουν". Το τι θα κάνει κανείς "τόρα", αυτό είναι συνέπεια της πορείας που έχει χαράξει στο παρελθόν και φθάνει μέχρι το "τόρα".

Και η πορεία της Χριστιανικής Δημοκρατίας καθοδηγήθηκε κατά κανόνα, εκτός εξαιρέσεων, από το 1974 μαζί με τον Στέλιο Παπαθεμελή και τους υπόλοιπους των μελών του Πολιτικού Γραφείου σύμφωνα με την διαβόητη "τέχνη του εφικτού", για προσωρινά οφέλη. Τακτική η οποία διέλυσε ένα τόσο πολλά υποσχόμενο δυναμικό κίνημα της Χριστιανικής Δημοκρατίας, με τις τόσες Τοπικές Οργανώσεις και πυρήνες σε όλα τα μέρη της Ελλάδας, που είχαν δημιουργηθεί μέχρι το Συνέδριό της [1985], στο οποίο δυστυχώς αποφασίστηκαν, σύμφωνα με την "τέχνη του εφικτού", που δυναμικά πρόβαλες μαζί με τους άλλους, οι εκλογικές συνεργασίες.

Και σήμερα, αφού έχει ξεδοντιαστεί ιδεολογικά και πολιτικά το κίνημα της Χριστιανικής Δημοκρατίας, με το καταχώνιασμα όλων των ιδεολογικών βιβλίων και την πολιτική πρακτική της αποχής τόσων χρόνων, θέλετε "υπεύθυνες και πραγματοποιήσιμες αποφάσεις". Σανίδα σωτηρίας στην ελέγχουσα συνείδηση θα είναι πάλι η χρήση της "τέχνης του εφικτού". Θα δοθεί όπως και στο παρελθόν η σύσταση, πως αποδεσμεύετε τα μέλη και τους φίλους να ακολουθήσουν ό,τι προσωπικά

θέλουν στις επικείμενες εκλογές. Δρ. Δημήτριος Καραμπερόπουλος, Εισηγητής από το 1974 της συνεχούς διαφώτισης και της αυτοτελούς καθόδου στις εκλογές».

Η κατάσταση της Χ.Δ. σήμερα

Μετά την άκαιρη και γελοία, θα μπορούσε να πει κανείς, για να μην χρησιμοποιηθεί πιο βαρύς χαρακτηρισμός, αποπομπή το 1989 του ιδρυτού της Χ.Δ. Νικ. Ψαρουδάκη από την προεδρία της, κάτι που θα έκανε τις σκοτεινές δυνάμεις να επιχαίρουν διότι εκ των έσω κατορθώθηκε η εκπαραθύρωση και αποδυνάμωση του σημαντικού αποκαλυπτικού αντιπάλου τους, η νέα ηγεσία βαυκαλίζονταν ότι θα προωθούσε τη δυναμική της Χ.Δ. Όμως, παιδιά μου, όπως έχω αναφέρει και παραπάνω, πολιτική δεν είναι μόνο η τέχνη του εφικτού, αλλά είναι και η τέχνη του προβλέπειν. Τι θα επακολουθήσει μετά την κάθε απόφαση και δράση. Και αν κάποιος δεν μπορεί να προβλέψει τι θα επακολουθήσει, τότε ας καθίσει στο σπιτάκι του, να κάνει άλλη εργασία. Δεν χρειάζεται διορατικότητα ότι η Χ.Δ. θα έφθινε μετά την διαγραφή του ιδρυτού της και την εφαρμογή της ίδιας τακτικής για την οποία τον διέγραψαν, των συνεργασιών.

Μάλιστα, λίγα χρόνια αργότερα ανεστάλει και η κομματική ιδιότητα της Χ.Δ., διότι δεν μπορούσαν, όπως ήταν επόμενο, να συμμετέχουν στις εκλογές⁸⁶.

86. Η Χ.Δ. δεν συμμετείχε στις εκλογές του 1991, 1993, 1996, 2000, 2004, 2007, 2009, 2012. Ωστόσο, στις εκλογές του 2000 υποστήριξε την Δημοκρατική Περιφερειακή Ένωση

Όταν κόψεις το κλαδί στο οποίο στέκεσαι ψηλά, τότε πέφτεις στα χαμηλά. Ποιος θα έδινε εμπιστοσύνη να ψηφίσει εκείνους, οι οποίοι δεν σεβάστηκαν τον ιδρυτή της Χ.Δ., την ψυχή του πρωτοποριακού αυτού αγώνα, τον διέγραψαν και έδειξαν κατ' αυτόν τον τρόπο, όπως επιεικέστερα θα μπορούσε να πει κανείς, την έλλειψη της σοβαρότητάς τους. Δεν είχαν καν τη φρόνηση, τη διάκριση να ανακηρύξουν τον Νικ. Ψαρουδάκη επίτιμο πρόεδρο της Χ.Δ. Πώς όμως να τους αφήσει περιθώριο η εμπάθεια και η μικροψυχία τους!

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, δυστυχώς παιδιά μου, της θλιβερής κατάντιας της Χ.Δ. αποτελεί ένα κείμενο, το οποίο στάλθηκε πρόσφατα στα μέλη της Κεντρικής Επιτροπής, 29 Ιουνίου 2013, με τίτλο, «*Η σημερινή κατάσταση της Χ.Δ. (εισήγηση 2013)*»⁸⁷. Παρόλο που βλέπουν την τραγική κατάσταση, την αποτελμάτωση, τη φθίνουσα πορεία, που φθάνει, όπως την χαρακτηρίζω, στον «επιθανάτιο ρόγχο», δεν συνειδητοποιούν την ανάγκη για αλλαγή νοοτροπίας και αντιλήψεων. Όμως, όπως είναι γνωστό, για να γίνει η ποθούμενη αλλαγή, θα πρέπει πρώτα να αναγνωρισθούν

του Μιχ. Χαραλαμπίδη και το 2004 βοήθησε τον Στ. Παπαθεμελή, που συνεργάστηκε τότε με τη Νέα Δημοκρατία, ενώ το 2007 η Χ.Δ. συνεργάστηκε με τη Δημοκρατική Αναγέννηση του Στ. Παπαθεμελή.

87. Τώρα η Χ.Δ. προχωρεί στη διοργάνωση του ογδόου Συνεδρίου της, και βαυκαλίζονται πως από τότε που αναλάβανε την προεδρία της Χ.Δ. διοργανώθηκαν άλλα πέντε συνέδρια και πάνε για το όγδοο! Χάνει κανείς και την αίσθηση της σοβαρότητας, που φθάνει στο σημείο του γελοίου! Αν μπορεί να θεωρηθεί Συνέδριο Κινήματος χωρίς Τοπικές Οργανώσεις, χωρίς νεολαία αλλά μόνο με τα πενήντα όλα και όλα μέλη της Χ.Δ.(!)

τα λάθη που έχουν γίνει, να δουν ότι όσα ακολούθησαν τους έφεραν στη σημερινή τραγική κατάσταση. Και δυστυχώς, αθέλητα ή ηθελημένα (ο Θεός γνωρίζει), δεν γίνεται, διότι η αδιαλλαξία, η ανελευθερία έχει επικρατήσει στα πνεύματά τους. Απέχουν πολύ από τη θεμελιακή αρχή του Ρήγα Βελεστινλή, «*Όποιος ελεύθερα συλλογάται, συλλογάται καλά*»⁸⁸.

Στο κείμενο της εισηγήσεως για την «*Σημερινή Κατάσταση της Χ.Δ. (Εισήγηση 2013)*» γράφονται οι ακόλουθες διαπιστώσεις της τωρινής άθλιας κατάστασης του πάλοι ποτέ ακμαιότατου Κινήματος της Χ.Δ.:

«Λειτουργούν Κεντρικά Γραφεία με έναν εργαζόμενο.

Ο πρόεδρος Μανώλης Μηλιαράκης είναι καθημερινά παρών και εργάζεται.

Λειτουργεί το Πολιτικό Γραφείο. Έχει κι αυτό τα προβλήματα του.

Υπάρχει Κεντρική Επιτροπή 21μελής. Είναι όλοι λίγο - πολύ παρόντες.

Η Εφημερίδα «Χριστιανική»:

Εκδίδεται κάθε 15ήμερο.

Έχει περίπου 1300 συνδρομητές

Έχει οικονομικά και οργανωτικά προβλήματα.

Έχει προβλήματα Στρατηγικής και Ταυτότητας.

Έγινε το 7^ο Συνέδριο (11^{ος}/11) συμμετείχαν όλα τα

88. Η φράση αυτή βρίσκεται στο βιβλίο του Ρήγα Βελεστινλή, *Φυσικής απάνθισμα*, Βιέννη 1790, επανέκδοση φωτομηχανική με την προσθήκη ευρετηρίου, (επιμ. Δημ. Καραμπερόπουλος), από την Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών-Βελεστίνου-Ρήγα, Αθήνα 1991, 4^η επανέκδ. 2006, σελ. 24.

μέλη της Χ.Δ. Παρόντες περίπου 50.

Δεν λειτουργεί κανένα άλλο Γραφείο σε όλη την υπόλοιπη Ελλάδα.

Δεν υπάρχει καμία Τοπική Οργάνωση. Υπάρχει μια παρέα μελών της Χ.Δ. στη Θεσ/κη. Έχουν και κάποιο στέκι, αυτό χάρη στη προσωπική "τρέλα" του Μ. Τασόγλου. Επίσης υπάρχει ένα Γραφείο στον Πειραιά, με το όνομα της Χ.Δ.

Δεν υπάρχει Νεολαία στη ΧΔ.

Υπάρχουν φίλοι διάσπαρτοι σε διάφορα σημεία στην Ελλάδα».

Διαβάζοντάς το παραπάνω κείμενο αντιλαμβάνεστε, παιδιά μου, σε ποια κατάσταση βρίσκεται η πάλαι ποτέ ακμάζουσα Χ.Δ. Δεν υπάρχουν Τοπικές Οργανώσεις, δεν υπάρχει νεολαία, δεν υπάρχουν μέλη. Ακόμη και το έβδομο Συνέδριο της Χ.Δ. έγινε με τα πενήντα μέλη της και μόνο! Σε ποιο άλλο πιο κάτω σκαλί θα πρέπει να φθάσει για να αντιληφθούν ότι η πορεία τους, οι θέσεις τους, οι αντιλήψεις τους έφεραν αυτήν την κατάσταση; Ή μήπως έχουν βάλει πλήρη ασυνείδητα ή συνειδητά (ο Θεός ξέρει) και τα τελευταία «πέταλα» της Χ.Δ. να τα μαδήσουν; Σε λίγο θα φανεί και αυτή η εξέλιξη.

Από την ίδια επιστολή με τις εισηγήσεις στις 14 Ιουνίου 2013 του Πολιτικού Γραφείου της Χ.Δ. παρατίθεται και το παρακάτω απόσπασμα:

«Η Χ.Δ. μεταπολιτευτικά δεν είχε ποτέ μια αξιόπιστη και συνεπή κομματική και εκλογική στρατηγική. Η τακτική της έχει ενσπείρει σύγχυση και απογοήτευση στους ανθρώπους της και στον κόσμο της επιρροής της. Αυτό είναι πάρα πολύ δύσκολο να επανορθωθεί. Μπορεί να

είναι και αδύνατο. Εξαρτάται από την αυτοκριτική που θα κάνει, τα αναγκαία αλλά και με αλήθεια συμπεράσματα που θα εξαχθούν, αλλά προπάντων από το αν στο σήμερα θα υιοθετήσει και χαράζει μια *Νέα Επιτυχημένη Στρατηγική*». Το απόσπασμα αυτό είναι αποκαλυπτικό της συνειδητοποίησης της κατάστασης από αυτούς που θέλουν να ηγούνται και που ήταν οι κύριοι υπεύθυνοι της ανεργιάς κομματικής και εκλογικής τακτικής, με τα δυσάρεστα επακόλουθα, που τώρα τα αντιλαμβάνονται. Θα έπρεπε να τα είχαν αντιληφθεί τότε, όταν ακολουθούσαν με «κλάματα» την τακτική των συνεργασιών, για να πετύχουν προσωρινά οικονομικά οφέλη. Βέβαια τώρα, μετά την ολέθρια καταστροφή, διατείνονται πως είναι μάλλον αδύνατη η επανόρθωση, εκτός αν χαράξουν «*Νέα Επιτυχημένη Στρατηγική*». Όμως δεν την αναπτύσσουν, διότι, νομίζω, απλά δεν έχουν την διάθεση να αλλάξουν νοοτροπία και να επανέλθουν στην αρχική βασική γραμμή της Χ.Δ., τη διαφώτιση του λαού για το διπρόσωπο υλισμό, τα υλιστικά δηλαδή κοσμοθεωρητικά συστήματα του Καπιταλισμού και Μαρξισμού-Κομμουνισμού και τις πολιτικές δυνάμεις που τα εκπροσωπούν, με αντίστοιχη παρουσίαση του Κοινωνικού Χριστιανισμού, αποκαλύπτοντας παράλληλα και τις σκοτεινές δυνάμεις⁸⁹, του διεθνούς Σιωνισμού, Μασωνισμού, με όλα τα παρακλάδια τους.

89. Εύστοχη η παρατήρηση του παλιού στελέχους της Χ.Δ., του εκπαιδευτικού Ζώη Μεταξά, ο οποίος από τα 27 του χρόνια αφιερώθηκε στη διάδοση του μηνύματος της, και στην επιστολή του στις 10 Μαΐου 2003, σχετικά με τη συμμετοχή του στις εκδηλώσεις για το 50χρονο της Χ.Δ. (1953-2003) κοντά

Η ανεργμάτιστη εκλογική πορεία της Χ.Δ.

Πριν από τη Δικτατορία

- 1958Αυτοτελώς μόνο στη Σάμο
- 1963Αυτοτελώς μόνο στα Χανιά
- 1967[Αυτοτελώς σε 6 Νομούς, στις εκλογές που θα γίνονταν]

Κατά την περίοδο της Μεταπολίτευσης

- 1974Συνεργασία με τη Ένωση Κέντρου
- 1977Συνεργασία με τη «Συμμαχία»
- 1981Αυτοτελώς (Εθνικές + Ευρωεκλογές)
- 1984Αυτοτελώς στις Ευρωεκλογές
- 1985Συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ
- 1989 Α'Αυτοτελώς (Εθνικές + Ευρωεκλογές)
- 1989 Β'Αποχή. Συνεργασία Νικ. Φαρουδάκη με την Νέα Δημοκρατία
- 1990Αποχή
- 1993Αποχή
- 1994Αποχή (Ευρωεκλογές)
- 1996Αποχή
- 1999Αποχή (Ευρωεκλογές)
- 2000Αποχή. Υποστήριξη της Δημοκρατικής Περιφερειακής Ένωσης του Μ. Χαραλαμπίδη
- 2004Αποχή. Υποστήριξη του Στ. Παπαθεμελή στη συνεργασία του με τη Νέα Δημοκρατία
- 2007Συνεργασία με τη Δημοκρατική Αναγέννηση του Στ. Παπαθεμελή
- 2009Αποχή
- 2012 Α'Αποχή
- 2012 Β'Αποχή

Το μέλλον του Κινήματος της Χ.Δ.

Πολλές φορές, παιδιά μου, με ρωτούσατε εάν εκτιμώ ότι είναι δυνατόν το Κίνημα της Χ.Δ. να αναζωογονηθεί και να προσφέρει όσα θα έπρεπε να προσφέρει, να αναπτυχθεί πανελλαδικά δημιουργώντας Τοπικές Οργανώσεις σε όλη την Ελλάδα και στο Εξωτερικό. Να ξαναβρεί τον παλιό εαυτό, που θα δονεί τις ψυχές των αγνών ανθρώπων, που θέλουν να υπηρετούν ιδανικά, και όχι τις μωροφιλοδοξίες μερικών.

Κατά την άποψή μου θα πρέπει πρώτα να καταγραφούν οι παράγοντες, οι αντιλήψεις που εμφανίστηκαν στην μετά την Δικτατορία περίοδο και επέδρασαν αρνητικά στην πορεία του Κινήματος της Χ.Δ. με αποτέλεσμα να ξεφτίσει το τόσο δυναμικό αυτό Κίνημα, που είχε αρχίσει με ιεραποστολική μορφή. Μετά είναι δυνατόν να διατυπωθούν οι προτάσεις για μια επανεκκίνηση της δυναμικότητάς του. Μόνο ύστερα από την αλλαγή νοοτροπίας, αντιλήψεων, ιδεών για το τι είναι η Χ.Δ., ποιος ο ρόλος της, μετά την έκφραση μετάνοιας, δηλ. αλλαγής του νου και της καρδιάς, θα είναι δυνατόν να αρχίσει σιγά-σιγά πάλι να ανθίζει το μήνυμα της Χ.Δ. Να συναισθανθούν αυτοί που τώρα την «διοικούν», πως η τωρινή κατάντια της είναι αποτέλεσμα της λανθασμένης πορείας που ακολούθησαν. Της άλλαξαν την πορεία με τις σκοπιμότητες, με τα

στα άλλα επισημαίνει ότι στην εφημ. «Χριστιανική» «ο αντισωσιαστικός αγώνας σταμάτησε». Αντίγραφο της επιστολής αυτής απόκειται στο Αρχείο μου.

ατομικά ωφελμιστικά συμφέροντα. Αν αυτό δεν συναισθανθούν και μετανοήσουν, δυστυχώς, η Χ.Δ. θα καταστεί αντικείμενο για ιστορική μελέτη.

Αξίζει να αναφέρω εδώ και την άποψη του παλιού στελέχους της Χ.Δ., Ζώη Μεταξά, ο οποίος στην επιστολή του στο Πολιτικό Γραφείο της Χ.Δ. σχετικά με τις εορταστικές εκδηλώσεις για τα 50 χρόνια του Κινήματος, που μνημονεύω στην τελευταία υποσημείωση, καταλήγει χαρακτηριστικά με ένα τόνο αισιοδοξίας λαμβανομένου υπ' όψιν ορισμένων παραγόντων, οι οποίοι πρέπει να ξεπεραστούν: *«Τελειώνοντας ήθελα να αναφερθώ στο όραμα που υπηρετήσαμε. Μπορούμε να το ξαναζήσουμε και να το υπηρετήσουμε; Ναι! Αν γινότανε μέσα μας ένα θαύμα ενότητας και συμπνευματισμού, στο όνομα του Χριστού. Αν επιστρέφαμε στο πνεύμα εκείνο του 1953 και μετά. Αν κάναμε μια νέα Αρχή, μια νέα αφετηρία μ' εκείνους τους υψηλούς στόχους και με τα σημερινά δεδομένα. Τότε θα γιορτάζαμε αληθινά όλοι τα 50 χρόνια και με την παρουσία του Ιδρυτή με την ευχή του. Τώρα, προς τι;»*.

Με ρωτάτε πολλές φορές αν είμαι αισιόδοξος, αν θα πραγματοποιηθούν τα όσα μνημόνευσα παραπάνω. Δυστυχώς, θα απαντήσω ότι δεν είμαι αισιόδοξος, διότι γνωρίζω τους ανθρώπους, που αυτήν την στιγμή «νέμονται» τον τίτλο και την ιστορία της Χ.Δ., γνωρίζω τις εξαρτήσεις τους και την ιστορία τους. Αλλά επειδή πιστεύω και στα θαύματα, είναι δυνατόν με τη βοήθεια του Κυρίου και της Παναγίας, να υπάρξει αιφνιδίως μια αλλαγή και να θέλουν να διορθώσουν ό,τι κακό έκαναν, όπως ευχήθηκα στο Σαρανταήμερο μνημόσυνο του ιδρυτή της Χ.Δ., του αγωνιστή Νικ. Ψαρουδάκη, το 2006:

*«...Αδελφέ Πρόεδρε Νικόλαε Ψαρουδάκη,
δεήσου στον Κύριο και Αρχηγό Ιησού,
στους αγαπημένους σου Αγίους
να αναφανούν σαν και σε φωτοδότες
να 'χουν παρρησία, να 'χουν Λόγο.
Να βοηθήσουν τον λαό...».*

Καλοκαίρι 2013.

ΣΤ΄

Ευρετήριο κύριων ονομάτων

Ευρετήριο κύριων ονομάτων*

Armour Norman 39
Galbrait John Kenneth 69
Life 19
Meynaud J. 17
Reader's Digest 19
Αγία Γραφή 21, 38, 45
Αγία Τριάδα 38, 39
Αγροτικό Ιατρείο 53, 56, 58, 64
Αγροφυλακή 12
Αδαμίδης Σωτήρης 65
Αθήνα 20, 29, 37, 127
Αιγάνη Λάρισας 63
Αίγινα 25
Αλεξανδρίδου-Μπουμπουγιατζή, Τιτίκα 59
Αλιάκμονος λίμνη 60
Αμαζόνιος 18
Αμερική 42, 68

* Τα ονόματα Νικόλαος Ψαρουδάκης, Χριστιανική Δημοκρατία (Χ.Δ.), Κίνημα Χ.Δ., εφημερίδα «Χριστιανική» δεν ευρετηριάζονται διότι βρίσκονται πολύ συχνά στις σελίδες του βιβλίου.

Αναγνωστόπουλος, Γεώργιος 54, 84, 154, 155, 167
Αναγνώστου, Δημήτριος 18, 19, 79
Ανανιάδης, Παναγιώτης 134, 166, 168
Ανανιάδης, Στυλιανός 18
Αναπλιώτης, Ανάργυρος 120
Αναστασιάδης, Γιάννης 106
Αντύπας, Μαρίνος 64
Αντωνακόπουλος, Γεώργιος 28
Ανώνυμος ο Έλλην 14
Άπαντα Ρήγα Βελεστινλή 137
Αποστολική Διακονία της Ελλάδος 97
Αργυρόπουλος, Ανδρέας 45, 46
Αριστερά 13, 66, 143
Άρμουρ, Αμερικανός Γερουσιαστής 39
Αρχεία 139
Αρχιεπισκοπή Αθηνών 157
Ασφάλεια Κρατική 36, 37, 65, 69, 138, 139
Ατομιστική ή Κλασσική Σχολή 21
«Αττίλας» 29

Βαρσάμη, Μαρία 63
Βελεστίνο 17, 18, 19, 23, 34, 136, 138, 164, 165
Βιβλιοθήκη Ν. Ψαρουδάκη 158
Βιβλιοπωλείο "Μήνυμα" 113
Βικτωρίας πλατεία 37
Βόλος 18, 34, 79
Βουλευτής 90
Βουλή 70, 80, 90, 106, 125, 167
Βρανούσης, Λέανδρος 139

Γαλλία 89
Γαλλική Επανάσταση 20

Γαρουφαλιάς, Πέτρος 29
Για μια Χριστιανική Δημοκρατία 44
Για την Πατρίδα και τη Δημοκρατία 90
Γιομ Κιπούρ πόλεμος 42
Γιουγκοσλαβίας Πρεσβεία 37
Γιωτόπουλος, Παναγιώτης 54, 55, 82, 83, 84, 89, 92,
114, 120, 145, 154, 155
Γκαλμπρέθ 69
Γόννοι Λάρισας 63
Γραμματεία Κεντρικής Επιτροπής Χ.Δ. 138
Γραμματικάκης, Γιάννης 54, 84, 89, 91, 92, 120, 146,
154, 155, 167
Γυάρος 44, 51
Γυμνάσιο Βελεστίνου 18, 62
Γυμνάσιο Πυργετού 59, 60

Δελτίον Αντιπροσώπου 41
Δημοκρατία 61
Δημοκρατικές δυνάμεις 67, 68, 100
Δημοκρατικές δυνάμεις, δυνάμεις αλλαγής 93, 94, 95, 96
Δημοκρατική Αναγέννηση 92, 146, 170, 175
Δημοκρατική Ένωση 99, 100
Δημοκρατική Περιφερειακή Ένωση 170, 175
Δημόσιες Σχέσεις Χ.Δ. 137
Δημοτικός Οργανισμός Πολιτισμού Δήμου Λαρισαίων 61
Διακήρυξη της Χριστιανικής Δημοκρατίας 66
Διεθνές Συνέδριο «Φεραί-Βελεστίνο-Ρήγας» 136
Δικτατορία 11, 17, 29, 33-35, 58, 60, 61, 68, 69, 75, 76,
81, 82, 85, 87, 119, 162, 176
Διοικούσα Επιτροπή Χ.Δ. 115, 116
Δρανδάκης, Λεωνίδα 54, 55, 56, 70, 92, 120, 167

ΕΔΑ (Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά) 17, 67, 70
ΕΔΗΚ (Ενωση Δημοκρατικού Κέντρου) 88, 89, 108
Εθνικές εκλογές 103, 104, 117, 141
ΕΚΚΕ 108
Εκκλησία της Ελλάδος 23, 36
Εκλογές 140, 168, 170, 175
Ελευθερία, εφημ. Λάρισας 60
Ελεύθεροι 108
Ελευσίνα 139
Ελλάδα 20, 39, 66, 69, 86, 92, 107, 117, 121, 176
Ελληνική Νομαρχία 14
Ελληνικός Λαός 53
Ελληνισμός 61
Εμποροκρατία 21
Εμφύλιος 17
Ενωση Κέντρου 17, 51, 53-56, 63-65, 69, 87-89, 92,
142, 143, 175
ΕΟΚ 110
Επανάσταση της Αγάπης 20, 21, 23, 24, 33, 81, 82, 83,
161, 164, 167
ΕΠΕΝ 108
Επικρατείας βουλευτής 135, 142
Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερόν-Βελεστίνου-
Ρήγα 61, 136, 137, 166, 172
Επιστημονικός Σοσιαλισμός 22
Επιστράτευση Γενική 60
Επιτροπή Περιφερειακής Οργάνωσης (Ε.Π.Ο.) 33,
82, 117, 132
Εργογραφία Νικ. Ψαρουδάκη 147-150
ΕΡΕ (Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση) 17, 100
ΕΣΑ (Ελληνική Στρατιωτική Αστυνομία) 42
Ευαγγελάτος, Γεώργιος 27, 39

Ευαγγέλιο 20, 57, 124, 135, 164, 165, 169
Ευρωβουλή 106
Ευρωεκλογές 103, 104, 107, 117, 119, 121, 122, 125,
128, 175
Ευρωκοινοβούλιο 109
ΕΦΕΕ (Εθνική Φοιτητική Οργάνωση Ελλάδος) 25
ΕΧΟΝ (Ελληνική Χριστιανοδημοκρατική Οργάνωση
Νέων) 25, 34, 37, 85, 117

Ζησάκης, Αστέριος 61
Ζίγδης, Ιωάννης 88
Ζωοδόχου Πηγής εξωκλήσι Πυργετού 59, 60

Ηθικές δυνάμεις 13, 14
Ηλιού, Ηλίας 70, 71
Ηνωμένο Δημοκρατικό Κέντρο 88
Ηράκλειο 34, 76
Ηράκλειο Νέο 105
Ησαύ 130

Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας 44, 81
Θεόκλητος Διονυσιάτης, μοναχός 96, 97
Θέσεις και Κείμενα Α΄ Συνεδρίου Χ.Δ. 80
Θεσσαλία 64
Θεσσαλική Χαρτοποιία Λάρισας 106
Θεσσαλικός κάμπος 110
Θεσσαλονίκη 24, 34, 55, 56, 66, 76, 90, 140, 173
Θούρια 68

Ιατρική Σχολή Αθηνών 20, 24, 26, 27, 28, 29, 39
Ιατρική Σχολή Θεσσαλίας 29
Ιατρική Σχολή Θεσσαλονίκης 24, 87

Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος 100, 157
Ιερός Ναός Αγίου Γεωργίου Πυργετού 59
Ιερός Ναός Αγίου Νικολάου Βόλου 164
Ιερός Ναός Παναγίας Αμαρουσίου 159
Ιερόνυμος Α΄, Αρχιεπίσκοπος 36, 37
Ιησούς Χριστός 163, 164, 178
Ιπποκράτειο Νοσοκομείο 37
Ιπποκράτης 27
Ισραήλ 42
Ιστορία Ιατρικής 136
Ιστορικός υλισμός 22
Ιωαννίδης, Δημήτριος 42

Καζάκος, Κώστας 136
Καινή Διαθήκη 20
Καμηλάκη, Καίτη 136
Καμηλάκης, Παναγιώτης 136
Καναδάς 88
Κάνιγγος Πλατεία 24
Καντιώτης, Αυγουστίνος 22
Καπιταλισμός 9, 20, 21, 27, 33, 44, 86, 174
Καραγιάννης, Δημήτριος 65
Καραγιάννης, Χρήστος 24, 79
Καραμανλής, Κωνσταντίνος 17, 100, 131
Καραμανλής, Κώστας 91
Καραμπερόπουλος, Απόστολος Δ. 9, 65, 109
Καραμπερόπουλος, Δημήτριος Απ. 9, 11, 18, 28, 47,
54, 59, 60-62, 65, 73, 78, 82, 84, 89, 95, 96, 109,
120, 132, 137, 141, 155, 159, 163, 166, 167
Καραμπερόπουλος, Κυριάκος 9, 65, 138
Καραμπερόπουλος, Πολύδωρος 9, 65
Καραμπερόπουλος, Ρήγας Κ. 18, 19

Καραμπεροπούλου, Ασημίνα 9, 41, 65
Καραμπεροπούλου, Βάσω 7, 58, 62, 120
Καρδάρης, Δ. 64
Καρπούζης, Νίκος 88
Καταστατικό Χ.Δ. 127, 143, 144
Κατερίνη 34, 76
Κατηγορώ 20, 33
Κατηχητικό Ανώτερο 59, 60
Κάτρης, Γιάννης 42, 69, 70
Κεντρική Επιτροπή Χ.Δ. 66, 82, 95, 99, 115, 117,
120, 137, 140, 154, 171
Κέρπης, Ιούλιος 136
Κεφαλαιοκρατία 21, 22
Κηφισιά 138
Κιλελέρ 64
Κινήματος Χ. Δ. "σαράκι" 80
ΚΚΕ 108, 145
ΚΚΕεσ. 67, 70, 71, 72, 108
Κλαδικές Οργανώσεις ΠΑΣΟΚ 130
Κογκούλης, Δημήτρης 135
ΚΟΔΗΣΟ 108, 131
Κοζάνη 34, 60, 63, 76, 91
Κοινοβούλιο 53
Κοινωνικός Χριστιανισμός 119, 174
Κολιομιχάλης, Παναγιώτης 28
Κόμμα Προοδευτικών 108
Κόμμα Φιλελευθέρων 108
Κόμματα Αστικά 131
Κομμουνισμός 9, 20, 21, 22, 23, 27, 33, 36, 44, 86,
100, 174
Κομμουνιστική Επανάσταση 20
Κομμουνιστικό Κόμμα 17, 131

Κοντός, Χαράλαμπος 33, 54, 62-64
Κορομηλής, Αθνάσιος 79
Κουρταλίδης, Θανάσης 54, 61, 84, 89, 156, 157
Κριτική του Συντάγματος 38-40
Κύπρος 29, 42, 60
Κύρκος, Λεωνίδα 70, 71
Κωνσταντινόπουλος, Παναγιώτης 24, 54
Κωσταρέλος, Γιάννης Κυρ. 24
Κωσταρέλου, Βάσω 58

Λαζαρίδης, Ιορδάνης 138
Λαϊνά, Λίτσα 62
Λαϊνάς, Θεοφάνης 58, 61-63, 155, 156
Λακιώτης, Γρηγόρης 65
Λάρισα 155
Λεχώνια Πηλίου 60
Λογοκρισία 41
Λονδίνο 69

Μακ Γκή, υφυπουργός Εξωτερικών Αμερικής 69, 70
Μακρίδης, Γ. 79
Μαλούχος, Γεώργιος Π. 43
Μανώλαρος, Δημήτρης 106
Μαρκόπουλο Μεσογαίας 24
Μαρξισμός 9, 23, 44, 174
Μαρξιστικός Σοσιαλισμός 96
Μαρξιστικός φιλοσοφικός υλισμός 22
Μαρούσι 23, 24, 53, 56
Μασωνία 67, 86, 97, 120, 123
Μασωνική Στοά Ρ2 98
Μασωνισμός 174
Μασώνας 98

Μαύρος, Γεώργιος 66, 88
Μεραρχία Κοζάνης 40
Μερκαντισμός 21
Μερλόπουλος, Π. 17
Μέση Ανατολή 43
Μεταξάς, Ζώης 33, 54, 84, 89, 112, 120, 126, 155, 174, 177
Μεταπολίτευση 12, 58
Μηλιαράκης, Μανώλης 10, 54-56, 70, 71, 82-84, 89,
92, 94, 116, 130, 133, 144-146, 154, 155, 157, 158,
167, 168, 172
Μητρόπολη Αθηνών 138
Μητσοτάκης, Κων. 126, 127, 143
Μνημόσυνο Ν. Ψαρουδάκη 169-163
Μονόλογος ενός διαλόγου 96
Μοράρος, Κώστας 79
Μουσείο Γεωργικών Εργαλείων Βελεστίνου 136
Μπαλούρδος, Νικ. 54
Μπέλλας, Γιάννης 18
Μπεν Γκουριόν 98
Μπουμπουγιατζής, Δημήτριος 59
Μπουμπουλίνας Οδός 69
Μυστικές Υπηρεσίες 98
Μωαμεθανισμός 76
Μωρές Παρθένες 169

Νασίκας, Δημήτριος
ΝΑΤΟ 110
Νέα Δημοκρατία (Ν.Δ.) 12, 13, 56, 87, 91-93, 108,
127, 129, 130, 143, 146, 147, 175
Νέα Κηφισιά 84
Νικολόπουλος, Παναγιώτης 82, 113, 133
Νίξον, Πρόεδρος Αμερικής 42

Νομάρχης 135
Νομαρχία Κυκλάδων 51
Νομαρχιακή Επιτροπή Λάρισας Χ.Δ. 63, 110
Νομαρχίες 106, 127
Νοσοκομείο Παίδων «Αγία Σοφία» 65
Νοταράς, Γ. 17

Οικονομική Επιτροπή Χ.Δ. 112, 114, 116, 117
Ομόλιο Λαρίσης 64
Ορθόδοξο Μέτωπο 10
Ορθόδοξος Χριστιανικός Σύλλογος "Άγιος Γεδεών" 19
Όσσα Λάρισας 63
Ουρανής, Παν. 132

Παθολογία 64
Παιδιατρική 64
Παιδιατρική Α΄ Πανεπιστημιακή Κλινική 65
Παιΐπης, Γεώργιος 18
Παλαμάς, Κ. 77
Παναγία 60, 177
Πανελλήνια Συνδιάσκεψη ΠΑΣΟΚ 68
Πανελλήνια Συνδιάσκεψη Χ.Δ. 100
Πανεπιστήμιο Αθηνών 39
Παπαγεωργίου Σταύρος 18
Παπαγεωργίου, Χαρίλαος π. 164, 165
Παπαδημητρίου, Απόστολος 73, 91, 132
Παπαδόπουλος, Γεώργιος, δικτάτορας 29, 38, 40, 42, 44
Παπαδόπουλος, Γεώργιος, στέλεχος Χ.Δ. 33, 72, 80, 82
Παπαδοπούλου, Τζένη 28
Παπαθεμελής, Στέλιος 53, 54, 55, 56, 64, 66, 72, 78,
80, 82, 87-93, 109, 111, 133, 134, 142, 145, 146,
158, 169, 170, 175

Παπαϊωάννου, Γρηγόρης 54, 73, 89, 104, 106, 132
Παπανδρέου, Ανδρέας 12, 67, 68, 69, 71, 89, 90, 110,
126, 127, 130, 139
Παπανδρέου, Γεώργιος 17, 29, 69
Παράδεισος 36
Παρίσι 69
ΠΑΣΟΚ 12, 13, 56, 67, 68, 87-90, 92, 93, 95, 108,
109, 111, 112, 125, 127, 129-131, 133-135, 139,
142, 143, 145, 158, 168, 175
Πατέρες της Εκκλησίας 45
Πατμανίδης, Κώστας 37
Πάτρα 39
Πειραιάς 105, 173
Πλουτοκρατία 98, 99
Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων 136
Πολιτικές δυνάμεις στην Ελλάδα 17
Πολιτικό Γραφείο Χ. Δ. 52, 64, 65, 73, 81, 82, 88, 89,
93-96, 100, 102, 104, 105, 107, 109, 116, 120, 127,
133, 143, 144, 156, 167, 169, 172, 173, 177
Πολιτισμού υπουργείο 69
Πολυτεχνείο 27, 37, 42, 43
Πολυχρονίδης, Πολυχρόνης 100
Πουγούνιας, Ηλίας 27
Πρακτορεία Ειδησεογραφικά 37, 41
Πρεσβείες 37
Προεδρίας υπουργείο 40
Προέδρου αποκατάσταση 154
Προέδρου καθαίρεση 143
Προλεταριάτου δικτατορία 36
Προϋλαιο Πανεπιστημίου Αθηνών 25, 26
Προσκοπισμός 98
Πυργετός Λαρίσης 56, 58, 59, 61-64

Ρακιντζάκης, Μιχάλης 28
Ράλλης, Γεώργιος 98
Ρήγας Βελεστινλής 26, 136, 137, 139, 172
Ρήγας και Ορθόδοξη πίστη 166
Ρήγας, Κλεόπας 61
Ροδάκη, τυπογραφείο 105
Ροδίτης, Γεώργιος 44, 45, 54
Ρόταρυ 98
Ρούσσας, Αλέξανδρος π. 59

Σάμος 76, 84, 99, 121, 175
Σαμπαζιώτης, Νίκος 132, 134
Σέρρες 34, 76
Σέσκλο 34
Σιωνισμός 67, 86, 98, 120, 123, 174
Σκηνοπηγίας εορτή 42
Σκιάθος 136
Σοσιαλιστική Πορεία 67
Σοσιαλιστική Πρωτοβουλία 67
Σούδα 43
Σούκος, Δημήτριος 59
Στοκχόλμη 69
Σύλλογος Βελεστινιωτών Αθηνών 19, 135, 136
Σύλλογος Φοιτητών Ιατρικής Αθηνών (ΣΦΙΑ) 27, 29
Συμμαχία 65, 70, 72, 95, 131, 142, 175
Συμμαχία Προοδευτικών και Αριστερών Δυνάμεων 67
Συμμαχίας Πολιτική Επιτροπή 71
Συναγερμός 99
Συνέδριο 1985 Έκτακτο Χ.Δ. 93, 125, 127, 128, 129,
132, 137, 141, 153, 169
Συνέδριο 1989 Έκτακτο Χ.Δ. 143, 144, 155
Συνέδριο 7ο Χ.Δ. 172, 173

Συνέδριο 8ο Χ.Δ. 171
Συνέδριο Α΄ Χ.Δ. 72-74, 78, 79, 87, 94, 96, 117, 132, 167
Συνέδριο Β΄ Χ.Δ. 117, 120, 125-129, 132-134
Συνεταιρισμός 12, 84
Σύνταγμα 39
Σύνταγμα Δικτατορίας 38
Συνταγματάρχες 42
Σχολή Στελεχών Χ.Δ. 33, 34

Τάγμα Εκστρατευτικού Χειρουργείου 60
Τακτική επικρατήσεως 22
Ταράτσα Μπουμπουλίνας 69
Τασόγλου, Μανώλης 173
Τάχος, Στέργιος 18
Τεκτονισμός 97
Τέμπη 64
Τζάνειο Νοσοκομείο Πειραιά 64, 65
Τζόνσον, πρόεδρος Αμερικής 69
Τιμητική εκδήλωση Ν. Ψαρουδάκη 156, 157
Το επίγειο σχέδιο του Θεού 44, 164
Το κατεστημένο υπό το φως του Χριστιανισμού 44
Τοπικές Οργανώσεις Χ.Δ. 91, 117, 118, 121, 125, 173,
176, 168, 169, 171, 176
Τοπική Οργάνωση Χ.Δ. Βόλου 10, 79
Τοπική Οργάνωση Χ.Δ. Αθήνας 10, 64
Τοπική Οργάνωση Χ.Δ. Λάρισας 58, 63, 64
Τοπική Οργάνωση Χ.Δ. Πειραιά 10, 124
Τοπική Οργάνωση Χ.Δ. Πετρούπολης 10
Τρόϊκα 13
Τσαριτσάνη 63
Τσικριτέας, Δημήτριος 54, 112, 132
Τσιτσανούδη, Νικολέτα 61

Τσορμπατζής, Γιώργος 140, 141, 145
Τσούτσας, Αναστάσιος 79
Τυπογραφείο Ανεμοδουρά 114
Τωμαδάκης, Ν. Β. 14

Υπουργείο Εσωτερικών 103, 106
Υπουργείων Γενικές Γραμματείες 127, 135
Υπουργός Δημοσίας Τάξεως 90
Υπουργός Μακεδονίας-Θράκης 90
Υφυπουργός Παιδείας 90

Φάκελλοι 139
Φαρμακείο 65
Φιλολογικό Μνημόσυνο 61
Φοιτητής Ιατρικής 29
Φοιτητική Λέσχη 28
Φοιτήτρια Καλών Τεχνών 68
Φροντιστήρια 63
Φυσικής Απάνθισμα 136, 172
Φυσιοκρατία 21
Φωνή του Κυρίου 97
Φωτοσύνθεση 113, 114, 115, 116

Χαλβουργικής υψικάμινος 139
Χανιά 34, 76, 98-100, 175
Χαραλαμπίδης, Μιχάλης 171, 175
Χασαπίδης, Στ. 55
Χατζηκυριάκος, Σταμάτης π. 54, 84
Χειμώνας Χρήστος 136
Χιλιασμός 86
Χούντα Συνταγματαρχών 38
Χριστιανική Ομάδα Βελεστίνου 18

Χριστιανικό Κοινωνικό Σύστημα 22
Χριστιανισμός 21, 45
Χριστιανισμός και πλούτος 44, 45
Χριστιανισμός και Πολιτική 97
Χριστιανοδημοκράτες 61
Χριστιανοδημοκρατική Φοιτητική Παράταξη 26, 27, 28
Χριστιανοί 35
Χριστιανοί κομμουνιστές 168, 169
Χριστιανοκοινωνικό Κίνημα Χ.Δ. 154
Χριστιανοσοσιαλιστές Σουηδοί 120
Χριστόδουλος, Αρχιεπίσκοπος 157
Χριστοδούλου, Χρίστος π. 25, 33, 36, 52-54, 58, 73,
132, 155
Χωροφυλακή 12

Ψαρουδάκη, Μαρία Ν. 157, 158

Πίνακας περιεχομένων

Α΄. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Β΄. Η ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΟΥ ΜΕ ΤΗΝ Χ.Δ.	
Οι απαρχές.....	17
Μέλος της Νεολαίας της Χ.Δ.	24
Η νεολαία της Χ.Δ.	
στην Παμ-Φοιτητική συγκέντρωση.....	25
Χριστιανοδημοκρατική Φοιτητική Παράταξη στην Ιατρική Σχολή Αθηνών	26
Γ΄. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ 1967-1974	
Τακτική δράσης κατά την εποχή της Δικτατορίας.....	34
Επιστολή διαμαρτυρίας του προέδρου Νικ. Ψαρου- δάκη στον Αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο το 1967	35
Κριτική του Συντάγματος της Δικτατορίας το 1968	38
Έκδοση της εφημερίδας «Χριστιανική».....	40
Συζήτηση της τριλογίας «Θέματα Χριστιανικής Κοινωνιολογίας» του Νικ. Ψαρουδάκη και του βιβλίου «Χριστιανισμός και Πλούτος» του Γ. Ροδίτη	44

Δ΄. ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΗΣ 1974-1989

Αυτόνομη συμμετοχή στις εκλογές του 1974	
ή συνεργασία με την Ένωση Κέντρου	51
Δημιουργία Τοπικής Οργάνωσης της Χ.Δ.	
στη Λάρισα με τον Θεοφάνη Λαϊνά	58
Η συνεργασία της Χ.Δ. στη «Συμμαχία» το 1977	65
Το Α΄ Συνέδριο της Χ.Δ. το 1979	72
Επιστροφή στην τακτική της περιόδου 1953-'67	74
Το "σαράκι" του Κινήματος της Χ.Δ., η σιωπηρή απαξίωση των βιβλίων του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη.....	80
Ανυπαρξία διαφώτισης των νέων μελών	84
Ο Στ. Παπαθεμελής στο ΠΑΣΟΚ	87
Δημοκρατικές δυνάμεις, δυνάμεις αλλαγής	93
Η αυτοτελής συμμετοχής της Χ.Δ. στις εκλογές το 1981.....	96
Εκλογές χωρίς χρήματα	101
Υποψήφιοι	102
Ψηφοδέλτια	104
Αποτελέσματα των εκλογών του 1981	107
Υπεύθυνος της Οικονομικής Επιτροπής του Κινήματος της Χ.Δ.....	112
Υπεύθυνος της Επιτροπής Περιφερειακής Οργάνωση (ΕΠΟ) της Χ.Δ.	117
Αυτοτελής συμμετοχή της Χ.Δ. στις Ευρωεκλογές του Ιουνίου 1984	119
Πώς οδηγηθήκαμε και πάλι στις συνεργασίες.	
Το Έκτακτο Συνέδριο του 1985.....	125
Τα μετά την απόφαση για συνεργασίες	135

Άρνηση καύσης των φακέλων των στελεχών της Χ.Δ, που είναι στην Ασφάλεια	138
Αυτόνομη συμμετοχή της Χ.Δ. στις εκλογές του Ιουνίου του 1989.....	139
Το Έκτακτο Συνέδριο της Χ.Δ. στις 18 Νοεμβρίου 1989. Καθαίρεση του Προέδρου Νικ. Ψαρουδάκη	143
Εργογραφία του Νικ. Ψαρουδάκη μέχρι την καθαίρεσή του	147

Ε΄. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΑΘΑΙΡΕΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΝΙΚ. ΨΑΡΟΥΔΑΚΗ

Ατελέσφορες προσπάθειες αποκατάστασης του Νικ. Ψαρουδάκη	154
Πρόταση για μια τιμητική εκδήλωση του Νικ. Ψαρουδάκη	156
Τιμητική εκδήλωση για τον Ν. Ψαρουδάκη από την Αρχιεπισκοπή Αθηνών	157
Στο Σαρανταήμερο μνημόσυνο του Νικ. Ψαρουδάκη.....	159
Οι Εξουσίες του κόσμου	164
«Σήμερα που είναι τα στελέχη της Χ.Δ.;»	166
« Μπροστά στις εκλογές» του 2012	168
Η κατάσταση της Χ.Δ. σήμερα	170
Η ανεργιά της εκλογικής πορείας της Χ.Δ.	175
Το μέλλον του Κινήματος της Χ.Δ.	176

ΣΤ΄. ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

181

